

T.C.
ANAkkALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

KIRSAL YOKSULLUĞUN COĞRAFİ AÇIDAN ANALİZİ:
YENİCE İLÇESİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Öznur AKGİŞ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Cengiz AKBULAK

ANAkkALE- 2014

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Kırsal Yoksulluğun Coğrafi Açıdan Analizi: Yenice İlçesi Örneği" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere göre aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

25/07/2014

Öznur Akgış

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Öznur Akgiş'e ait Kırsal Yoksulluğun Coğrafi Açıdan Analizi: Yenice İlçesi Örneği adlı çalışma jürimiz tarafından Coğrafya Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Doç. Dr. Cengiz AKBULAK
(Danışman)

Üye Prof. Dr. Harun TUNÇEL

Üye Prof. Dr. Aydın İBRAHİMOV

Tez No : 10046192

Tez Savunma Tarihi : 25.06.2014

ONAY

Doç. Dr. İbrahim Hakkı ÖZTÜRK

Enstitü Müdürü

25.07/2014

ÖZET

Dünya genelinde artan şehirleşmeye rağmen yoksulluk kırsal bir olgu olarak varlığını devam ettirmektedir. Tüm dünyada yoksulların büyük bölümü kırsal alanlarda yaşamakta ve geçimlerini tarım, hayvancılık, ormancılık ve ilgili sektörlerde çalışarak sağlamaktadırlar. Kırsal hanelerin tarımsal gelire olan bu bağımlılığı ise ekonomik anlamda savunmasızlığa maruz kalmalarına ve devamlı yoksulluk riski taşımalarına neden olmaktadır.

Yoksullar belirli alanlarda yoğunlaşma eğilimindedir. Bu durum uygulanacak politikalar için önemli bir ipucudur. Her mekânın kendine has özellikleri vardır ve yoksul alanların karakteristiklerinin tanımlanması, yoksulluğun yerel ölçekteki esas sebeplerinin belirlenerek buna yönelik alternatifler üretme açısından büyük değer taşır.

Bu çalışmada Çanakkale ilinin Yenice ilçesinde kırsal yoksulluğun dağılışı etkili olan coğrafi unsurların belirlenmesi amaçlanmıştır. İnceleme alanındaki yerleşmelerde eksik verilerin tamamlanması amacıyla anket çalışması uygulanmıştır. Yerleşmelere ait tarımsal üretim verileri, devlet yardımları ve diğer sosyal transferler dikkate alınarak her yerleşme için kullanılabilir gelir hesaplanmıştır. Elde edilen kullanılabilir gelir ve yoksulluk endeksleri kullanarak yoksul yerleşmeler belirlenmiştir. Yoksul olarak belirlenmiş alanların coğrafi özellikleri değerlendirilerek ilçenin yoksulluk profili oluşturulmuştur. Yoksulluğun nedenlerinin belirlenmesine yönelik uluslararası kuruluşlar tarafından tanımlanmış kırsal yoksulluk göstergeleri kullanarak yoksulluğun mekansal dağılışındaki belirleyici unsurlar tespit edilmiştir.

ABSTRACT

Despite increasing urbanization, poverty still exist as a rural phenomenon across the world. All over the world, the majority of the poor live in rural areas and they ensure their life working on agriculture, livestock, forestry and related industries. Dependence on agricultural income of rural households cause vulnerability in the economic sense and exposure the risk of persistent poverty.

Poor tend to be concentrated in certain areas. This situation is an important clue for policies to be implemented. Each venue has its own characteristics and identification of the characteristics of the poorest areas on a local scale has a great value in terms of generating alternatives for overcome poverty.

The aim of this study is to determine the factors that affect the geographical distribution of rural poverty in Yenice, the district of Çanakkale. Survey was conducted to complete the missing data in settlements located in the study area. Disposable income was calculated with using agricultural production data, state aids and other social transfers for each settlements. Poor settlements was determined by using disposable income and poverty indexes. The geographical features of the area that identified as poor used for the creating the poverty profile of the district. The indicators defined by international organizations for the determination of the causes of poverty used to identify the factors affect spatial distribution of poverty.

ÖNSÖZ

Tüm dünyada yoksulların büyük bölümü kırsal alanlarda yaşamakta ve geçimlerini tarım, hayvancılık, ormancılık ve ilgili sektörlerde çalışarak sağlamaktadırlar. Kırsal hanelerin tarımsal gelire olan bu bağımlılığı ise ekonomik anlamda savunmasızlığa maruz kalmalarına ve devamlı yoksulluk riski taşımalarına neden olmaktadır.

Günümüzde kırsal alanların ekonomik olarak sahip olduğu potansiyellerin ne derece önemli olduğu artık fark edilmiş durumdadır. Bu nedenle tüm dünyada kırsal alanların kalkındırılmasına yönelik çalışmalar gittikçe hız kazanmaktadır.

Bu çalışmada Çanakkale ili Yenice ilçesinde kırsal yoksulluğun mekansal dağılışı, ilçenin coğrafi özellikleri dikkate alınarak tespit edilmiş, hangi coğrafi unsurların bu dağılışı daha fazla etkili olduğu ortaya konmuştur.

Tez çalışmam süresince beni destekleyen, yol gösteren, gerek maddi gerek manevi desteğini esirgemeyen ve beni daima motive eden değerli danışman hocam Doç. Dr. Cengiz AKBULAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Arazi çalışmaları sırasında yardım ve hoşgörülerini esirgemeyen Yenice Kaymakamı Sayın Dede Musa Baştürk ile Yenice Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı çalışanlarına şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her döneminde sağladıkları destek için aileme şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Öznur AKGİŞ

Çanakkale, 2014

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
	No
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLOLAR LİSTESİ	xi
FOTOĞRAF LİSTESİ	xiii

GİRİŞ

1. Problem Tanımı	1
2. Çalışmanın Amacı	2
3. Çalışmanın Önemi	2
4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	2
5. Araştırma Soruları	3
6. İlgili Araştırmalar	3

BÖLÜM I

KURAMSAL ÇERÇEVE, KAVRAMLAR VE TERİMLER

1.Yoksulluk Kavramı	9
1.1. Öncül Yoksulluk Kuramları	10
1.2. Uluslararası Kuruluşların Yoksulluk Tanımları	14
1.3. Mutlak Yoksulluk	15

1.4. Göreceli Yoksulluk	16
1.5. İnsani Yoksulluk	16
2. Türkiye'de Yoksulluk	17

BÖLÜM II

YOKSULLUĞUN COĞRAFYASI

1. Yoksulluğun Mekânsal Dağılışı	23
2. Yoksul Alanların Karakteristikleri	24
2.1. Bölgesel Karakteristikler	25
2.2. Toplumsal Karakteristikler	25
2.3. Bireysel ve Hane ile İlgili Karakteristikler	26
2.4. Demografik Karakteristikler	26
2.5. Ekonomik Karakteristikler	27
2.6. Sosyal Karakteristikler	27
3. Yoksulluk ve Kalkınma	29

BÖLÜM III

VERİ VE YÖNTEM

1. Veri	32
2. Yöntem	33
2.1. Kırsal Alanlarda Gelirin Hesaplanması	33
2.2. Yoksulluk Endeksleri	35
2.2.1. Kişi Sayım Endeksi	35
2.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi	36
2.2.3. Sen Endeksi	37
2.2.4. Foster, Greer, Thorbecke Endeksi	38
3. Eşitsizlik	39
3.1. Gini Katsayısı	39

4. Yoksulluk Profilleri	40
5. Yoksulluk Haritaları	40
6. Yoksulluğun Nedenlerinin Belirlenmesi - Regresyon Analizi	41

BÖLÜM IV

ÇALIŞMA ALANININ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

1.Coğrafi Konum ve İdari Yapı	43
2. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri	43
3. Klimatolojik Özellikleri	46
4. Toprak Özellikleri	52
4.1. Büyük Toprak Grupları	52
4.2. Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıfları	55
5. Hidrografiya Özellikleri	59
6. Yerleşme Özellikleri	61
7. Demografik Özellikleri	65
8. Ekonomik Özellikleri	72
8.1. Tarım	73
8.2. Hayvancılık	76
8.3. Sanayi	79

BÖLÜM V

BULGULAR

1. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi	81
1.1. Yerleşmelerin Altyapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	81
1.2. Yerleşmelerin Ekonomik Özelliklerine İlişkin Bulgular	85
2. Regresyon Analizine İlişkin Bulgular	88
3. Yenice İlçesinde Kırsal Yoksulluğun Mekânsal Dağılışı	90

3.1. Yerleşmelerin Fiziki Coğrafya Özelliklerine Göre Kırsal	
Yoksulluğun Mekânsal Dağılışı	96
3.2. Yerleşmelerin Beşeri Coğrafya Özelliklerine Göre Kırsal	
Yoksulluğun Mekânsal Dağılışı	96

BÖLÜM VI

TARTIŞMA VE SONUÇ

KAYNAKÇA	105
EKLER	112

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
CBS:	Coğrafi Bilgi Sistemleri
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
EUROSTAT:	European Community Statistical Office - Avrupa İstatistik Ofisi
HPI:	Human Poverty Index – İnsani Yoksulluk Endeksi
GSYİH:	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IAHS:	Income of Agricultural Households
IFAD:	International Fund for Agricultural Development – Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
İBBS:	İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması
MTA:	Maden Tetkik Arama
OECD:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü - Organisation for Economic Co-operation and Development
RFS:	Rural Finance Study – Kırsal Finans Çalışması
UN:	United Nations-Birleşmiş Milletler
UNCTAD:	United Nations Conference on Trade and Development – Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNDP:	United Nations Development Program- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER LİSTESİ

		Sayfa
		No
Şekil 1.1.	Kişi Başına Düşen GSYİH'nın 1960-2010 Yılları Arasın Değişimi	19
Şekil 1.2	Türkiye'de Yoksulluğun 2002-2009 Yılları Arası Değişimi	19
Şekil 1.3	Türkiye'de Kentsel Yoksulluğun 2002-2009 Yılları Arası Değişimi	20
Şekil 1.4	Türkiye'de Kırsal Yoksulluğun 2002-2009 Yılları Arası Değişimi	20
Şekil1.5	Türkiye 2012 Yılı Gelir Dağılışı Haritası	22
Şekil3.1	Çalışmada Kullanılan 1/25.000 Ölçekli Topografya Haritaları	33
Şekil4.1	Yenice İlçesi Lokasyon Haritası	44
Şekil4.2	Yenice İlçesi Topografya Haritası	47
Şekil4.3	Yenice İlçesi Yükselti Basamakları Haritası	48
Şekil 4.4	Yenice İlçesi Morfografya Haritası	49
Şekil4.5	Yenice İlçesi Uzun Yıllar Aylık Sıcaklık Ortalaması	50
Şekil4.6	Yenice İlçesi Uzun Yıllar Aylık Yağış Ortalaması	52
Şekil4.7	Yenice İlçesi Büyük Toprak Grupları Haritası	57
Şekil4.8	Yenice İlçesi Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıfları Haritası	58
Şekil4.9	Yenice İlçesi Hidrografya Haritası	60
Şekil 4.10	Yenice İlçesinde Yerleşmelere Göre Nüfus Büyüklüğü Haritası (1990)	68
Şekil 4.11	Yenice İlçesinde Yerleşmelere Göre Nüfus Büyüklüğü Haritası (2000)	69
Şekil 4.12	Yenice İlçesinde Yerleşmelere Göre Nüfus Büyüklüğü Haritası (2013)	70
Şekil 4.13	Yenice İlçesinde Yerleşmelerin Dağılışı Haritası	71
Şekil 4.14	Yenice İlçesinde Yerleşmelere Göre Ekonomik Faaliyetin Dağılışı Haritası	80

Şekil 5.1	Yerleşmelerdeki Mevcut Su Kaynağının Yeterlilik Durumu	82
Şekil 5.2	Kurak Dönemde Tarımsal Üretime Uygun Su Varlığı Durumu	83
Şekil 5.3	Gelir Seviyesine Göre Gruplandırılmış Yerleşmelerin Toplam Gelirden Aldıkları Pay	91
Şekil5.4	Yenice İlçesinde Hane Başına Düşen Aylık Tarımsal Gelirin Yerleşmelere Göre Dağılışı Haritası	93
Şekil5.5	Yenice İlçesinde Hane Başına Düşen Aylık Tarımsal Gelirin Yerleşmelere Göre Dağılışı Haritası	94
Şekil5.6	Yenice İlçesinde Kırsal Yoksulluğun Mekansal Dağılışı Haritası	95

TABLÖLAR LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo1.1	Binyıl Kalkınma Hedefleri	10
Tablo4.1	Thornthwaite Formülüne Göre Yenice İlçesi Su Bilançosu	51
Tablo4.2	Yenice İlçesi Önemli Akarsular	59
Tablo4.3	Yenice İlçesi Tamamlanmış ve İnşa Halindeki Sulama Göletleri	61
Tablo4.4	Çanakkale İlinde 1970-2013 Yılları Arasında İlçelere Göre NüfusMiktarındaki Değişim	65
Tablo4.5	Yenice İlçesi Kırsal Nüfusun 1970-2013 Yılları Arasındaki Değişimi	66
Tablo4.6	Yenice İlçesi Toplam Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı	66
Tablo4.7	Yenice İlçesi Kırsal Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı	66
Tablo4.8	Yenice İlçesi Aktif ve Bağımlı Nüfusun 1990-2013 Yılları Arasındaki Değişimi	67
Tablo4.9	Yenice İlçesi 2013 Yılı Belde ve Köy Nüfusları	68
Tablo 4.10	Çanakkale İli İlçeleri Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralamaları	72
Tablo 4.11	Yenice İlçesine Ait Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Göstergeleri	73
Tablo 4.12	Çanakkale İli İlçelerine Ait Tarımsal Üretim Miktarları	75
Tablo 4.13	Çanakkale İli İlçelerine Ait Tarımsal Gelir Miktarları	76
Tablo 4.14	Çanakkale İli İlçelerine Ait Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları	77
Tablo 4.15	Çanakkale İli İlçelerine Ait Hayvansal Üretim İstatistikleri	77
Tablo 4.16	Çanakkale İli İlçelerine Ait Arıcılık Faaliyeti İstatistikleri	78
Tablo 4.17	Çanakkale İli İlçelerinde Kişi Başına Düşen Yıllık Tarımsal ve Hayvansal Gelir	79

Tablo5.1	Yenice İlçesindeki Yerleşmelerde Kullanım Suyu Türü	82
Tablo5.2	Yenice İlçesinde Çöp ve Atık Bertarafı	83
Tablo5.3	Yenice İlçesinde Konut İnşasında Kullanılan Birincil Yapı Malzemesi	84
Tablo5.4	Yenice İlçesinde Çatı İnşasında Kullanılan Birincil Yapı Malzemesi	84
Tablo5.5	Yenice İlçesinde En fazla Kullanılan Enerji Türü	84
Tablo5.6.	Yenice İlçesinde En Fazla Tüketilen Gıda Maddeleri	86
Tablo5.7.	Yenice İlçesindeki Yerleşmelerde En Önemli Gelir Kaynakları	87
Tablo5.8.	Yenice İlçesindeki Yerleşmelerde En Önemli Tarımsal Faaliyetler	88
Tablo5.9.	Regresyon Denklemi	89
Tablo 5.10	Regresyon Analizi Sonuçlarına İlişkin Değerler	90

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

	Sayfa No
Fotoğraf 4.1 Yenice İlçesindeki Kır Yerleşmelerinin Büyük Bölümü Kerpiç Evlerden Oluşmaktadır:	
A: Hacılar Köyü	62
B: Namazgah Köyü	62
Fotoğraf 4.2 Yapı malzemesi çeşitliliği olan (ahşap, kerpiç, taş) bir yapı örneği	63
Fotoğraf 4.3 Yapı malzemesi çeşitliliği olan bir ev eklentisi örneği	64
Fotoğraf 4.4 Ahşap bir ev eklentisi örneği	64
Fotoğraf4.5. İlçede Çilek Üretiminin Yapıldığı Alanlardan Bir Görünüm	74

GİRİŞ

21.yy dünyasının en önemli sorunu gelir dağılımında görülen eşitsizliktir.Bu eşitsizlik sosyal anlamda bir tabakalaşmanın yanı sıra mekânsal anlamda da bir farklılaşmaya neden olarak yoksulluk kavramını doğurmuştur.

Günümüz dünyasında herkese yetecek miktarda yiyecek olmasına rağmen 850 milyon insan yetersiz beslenmeye maruz kalmaktadır.Yoksulluk temelde gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin kırsal alanlarında daha şiddetli yaşanmaktadır ve dünya nüfusunun yaklaşık 3.5 milyarı gelişmekte olan ülkelerin kırsal alanlarında yaşamaktadır. Temel ekonomik faaliyetleri tarımsal üretim olup %51'i günlük 1.25 doların altında çalışmaktadır. 2025 yılında dünya nüfusunun büyük bölümünün kentlerde yaşayacağı buna rağmen yoksulluğun % 60'ının yine kırsal alanlarda yaşanacağı öngörülmektedir (World Bank 2011).

Türkiye'de 21 milyon kişi kırsal alanlarda yaşamaktadır, kırsal nüfusun %38.7'sikırsal yoksulluk sınırının altında, %18.1'i ise yoksulluk sınırının altında bulunmaktadır.2010 yılında Türkiye genelinde işsizlik oranı 11.9 olarak belirlemiştir ve işsiz nüfusun büyük bölümü kırsal alanlarda yaşadığı görülmektedir (TÜİK 2010).

Tarımda makineleşme süreci ile birlikte kırsal nüfusun zaten yetersiz olan iş imkânlarıdaha da kısıtlanmış, yoksulluk oranları artış göstermiş bu durum tüm dünyada kırdan kente göç olgusunun oluşmasına neden olmuştur. Göçe katılan kırsal nüfus bu kez kentte sosyolojik, sosyoekonomik ve çevresel olumsuzluklara neden olmuştur.Yaşanan olumsuzluklar ve bunun yarattığı öngörüler gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin kırsal nüfusun yaşam standartlarını iyileştirilerek kente göçün azaltılması, kent ve kır arasındaki eşitsizliğin azaltılması konularına odaklanmasına neden olmuştur.

1. Problem Tanımı

Çalışma alanının içinde bulunduğu Çanakkale ilinde 2012 yılı net göç hızı 18.15'dir (TÜİK, 2012). Bu durum il ve genelinde beşeri ve sosyal sermayenin azalmasına ve sahip olunan potansiyelin değerlendirilmesini sağlayacak sermaye ve nitelikli iş gücününkaybına neden olmaktadır. Çalışma alanını oluşturan Yenice ilçesigelişmişlik oranının en fazla olduğu bölge durumundaki Marmara Bölgesinde bulunmasına rağmen DPT'nin hazırlamış

olduğu "İlçelerin Sosyo Ekonomik Gelişmiş Sıralaması"na göre Dördüncü Derece Gelişmiş İlçeler Grubunda yer almaktadır (DPT 2004).

2. Çalışmanın Amacı

Yoksulluk doğal yollarla oluşan bir olgu değildir, insan ürünüdür ölçülebilir, sebepleri ortaya konulup çözüm önerileri geliştirilebilir ve üzerinden gelinebilir bir sosyal problemdir. Yoksulluk temelde kişi başına düşen gelirin yetersizliği olarak görülse de kültürel, çevresel, eğitim ve sağlık imkânlarında yoksunluk gibi unsurlarla birlikte gelişen sistematik bir olgudur. Bu nedenle çalışma alanında yoksulluk profilinin sosyal, ekonomik ve mekânsal unsurlar değerlendirilerek çok yönlü incelenmesi ve yoksulluğun mekânsal dağılışında coğrafi unsurların ne derece de etkili olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

3. Çalışmanın Önemi

Her ne kadar yoksulluğun karmaşık bir yapıya sahip olduğu kabul edilsede gerek kavramsal gerek politika üretmeye yönelik çalışmalarda yoksulluk kavramı yalnızca sosyolojik, yalnızca ekonomik veya yalnızca psikolojik boyutlarıyla ayrı ayrı değerlendirilmekte, bu durum yoksulluk probleminin çözümünde uygulanan politikalarda eksikliklerin yaşanmasına neden olmaktadır.

Bireyin ekonomik ve sosyolojik durumu yaşadığı mekânın sahip olduğu coğrafi özelliklerin avantaj ve dezavantajlarına göre şekillenmektedir. Yoksulluk çalışmalarında durumun mekândan ayrı incelenmesi sorunun nedenlerinin tam olarak tespit edilememesine ve çözüm yolunda yapılacak uygulamalarda alanın potansiyelinin yeterince değerlendirilemesine yol açmaktadır. Bu nedenle hazırlanan tez çalışması yoksullukla mücadelede bir "coğrafi model" alternatifi olacaktır.

4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmanın kapsamını, Anadolu Yarımadası'nın batısında yer alan Çanakkale ili, Yenice ilçesinin belde ve köyleri oluşturmaktadır. Çalışma ilçedeki kırsal yoksulluğun belirlenmesine yönelik olduğundan ilçe merkezi incelemeye dahil edilmemiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları anket çalışmalarında karşılaşılan güçlüklerdir.

5. Araştırma Soruları

- İnceleme alanında kırsal yoksulluğun nedenleri nelerdir?
- İnceleme alanında yoksul alanların karakteristikleri nelerdir?
- İnceleme alanında yoksulluğun mekânsal dağılışında coğrafi özellikler ne derecede belirleyicidir?
- Yoksulluğun dağılışında coğrafi özellikler belirleyici ise bu alanların nereler olduğu hakkında bir tespit yapılabilir mi? Başka bir deyişle bu alanlar periferik olarak tanımlanabilir mi?

6. İlgili Araştırmalar

Türkiye'de yoksulluk seviyelerinin nicel anlamda değerlendirilmesi ve yorumlanmasına yönelik çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların pek çoğu yoksulluk ölçümüne, tüketim ve gelir ölçütleri açısından yaklaşmış, bazı araştırmacılar ise toplumsal altyapı ve doğal donanımlar üzerine odaklanan insani gelişim yaklaşımını dikkate almıştır.

Yakışık (2010) "*Fakirlikle Savaşta Uzun Dönemli Politikaların Önemi: Düzenleyici Politikalar ve Eğitim Konuları*" isimli çalışmada gelişmekte olan ülkelerde işgücüne katılan bireylerin, yeteneklerini ve sosyal sermayelerini arttırmada akademik ve mesleki eğitimin önemi ve bu eğitim süreciyle fakirliğin azaltılmasında yalnızca uzun soluklu politikalarla başarı sağlanabileceğini vurgulamıştır. Çalışmada seçilen örnek ülkelerde eğitime yönelik kamu harcamalarının arttırılması, eğitim yatırımlarının yetenek ve verimlilik arttırıcı yönde planlanması, kentleşme süreci ve geciken bağımsızlıklarını elde etme sorunsalı ele alınmıştır. Çalışmanın sonucuna göre gelişmekte olan ülkelerde yoksullukla mücadele de başarının uzun dönemli eğitim politikalarıyla sağlanabileceği vurgulanmış, ayrıca ekonomik reformların global yaklaşımlardan çok yerel ihtiyaçların dikkate alınarak gerçekleştirilmesi önerilmiştir.

Karataşoğlu (2010) "*Yoksulluk ve Dezavantajlı Gruplar Haritası Projesi*" isimli çalışmada ülkemizde yoksulluğun yapısı, derinliği ve dağılışı konusunda yeterli veri bulunmadığını, yoksullukla ilgili yapılan çalışmalarda kullanılan yöntemlerdeki farklılığın karşılaştırma yapmada olumsuzluklara neden olduğunu ifade etmiş, yoksulluk konusunda

kapsamlı ve yapısal çözümler üretilebilmesi için sorunu tüm boyutlarıyla ortaya koyan yoksulluk haritalarına gereksinim duyulduğunu vurgulamıştır.

Yaşar (2010), "*Yoksullukla Mücadelede Yerel Bir Deneyim: Elazığ Yoksulluk Haritası Projesi*" isimli çalışmasında AB tarafından desteklenmiş "Yoksulluk Haritası" adlı projeyi konu edinmiştir. Yaklaşık 15 bin yoksul aileye ulaşma imkanı veren bu veri tabanının Türkiye'deki yoksullukla mücadele çalışmalarında önemli bir pilot uygulama olduğunu ifade etmiştir. Çalışmada bu proje ile yoksulların kendi içinde sınıflandırılabilirdiği ve kıyaslanabilirdiğinin önemi vurgulanmıştır.

Örnek (2010), "*Türkiye'de Yoksulluğun Azaltılmasında Kırsal Kalkınma Stratejilerinin Etkinliği*" isimli çalışmasında Türkiye'de ki yoksulluğun boyutu ve yoksulluğun azaltılmasında tarım ve kırsal kalkınma politikalarının önemi üzerinde durmuş, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ve AB'nin Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD)'ı incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, uygulama sürecinde diğer kamu kurumlarında yürütülecek benzer programlar ile uyum sağlanması gerektiği, bu şekilde kırsal kalkınmaya ayrılan ulusal kaynaklarımızın etkinliğinin artırılabilirdiği ifade edilmiştir.

Oğuz (2010), "*Türkiye'de Kırsal Alanda Tarımda Yoksulluk, Yoksulluğun Nedenleri ve çözüm Önerileri: Konya İli Örneği*" isimli çalışmasında tarımsal üretimin yoğun olarak yapıldığı Konya ilinde, 170 yerleşmede köy muhtarları, köyün ileri gelenleri veya belde belediye başkanları ile Hızlı Kırsal Değerlendirme yöntemi uygulanarak toplanan verileri değerlendirmiştir. Çalışmanın sonucunda Konya ilinde yoksullukla mücadele stratejisi oluşturulması sürecinde tarımsal havza modelinin dikkat alınması, öncelikle Göller Tarım Havzası'nda önlem alınması gerekliliğini, bunun yanında hayvancılık sektörünün geliştirilmesinin yoksulluğun çözümünde iyi bir alternatif olacağını, genç nüfusun kırsal alanda tutulmasına yönelik yeni iş imkanlarının yaratılması gerektiğini ve kuru tarım sisteminde daha fazla gelir sağlayan alternatif ürünlere gereksinim olduğunu ifade etmiştir.

DPT (2010), tarafından yapılan "*Türkiye'de Yoksulluk ve Eşitsizlikteki Değişimler (2003-2006)*" isimli çalışmada, eşitsizlik ve tüketim kalıplarındaki değişimlerden hareketle, bu dönemde yoksulluktaki hızlı düşüşe bağlı olarak yaşananlardan en fazla kimlerin faydalandığının çözümlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre 2003-2006 arası dönemde yoksulluğun kentlerde hızla azalmakla birlikte genel yoksulluk seviyesi önemli oranda düşerken, kırsal alanlarda yoksulluk oranı ya hiç değişmemiş ya da

çok az miktarda azalmış olduğuna dikkat çekilmiştir. Buna göre anılan dönemde tarımda çalışanlarda, hane büyüklüğünün fazla olduğu alanlarda ve çocuklar için nisbi yoksulluk riskinin arttığı, ayrıca kentsel alanlarda eşitsizlik azalırken kırsal alanlarda artmıştır.

Wenk ve Hardestry (1993) tarafından yapılan çalışma oldukça ilgi çekicidir. Çalışmada genç nüfusun kırdan kente göçünün yoksulluğun çözümüne yönelik harcanacak emeği azaltacağı ifade edilmiştir. Kentlerde gençlere daha yüksek kazançlı iş imkanları sunulduğu takdirde, bu imkanlardan faydalanmak amacıyla yapılacak göçün yoksulluğun çözümünde yapılacak yatırımları düşüreceği savunulmuştur.

Lichter ve McLaughlin (1995), 1980 ve 1990 nüfus verilerini kullanarak demografik yapı, sanayi ve işsizlik ve kırsallık ile bölgedeki yoksulluk oranları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre kırsal alanlarda işsizlik oranlarının yüksek, kadınların iş hayatına katılımlarının düşük olduğu sonuçları elde edilmiştir. Ayrıca kırsal alanlarda yoksulluğun kentlere göre %17 daha fazla olduğu hesaplanmıştır

Fitchen (1995), göç ve yoksulluk ilişkini araştırdığı çalışmasında New York'un doğusunda bulunan yerleşmelerde artan refaha ve azalan göçe dikkat çekmiştir. Bölgedeki terk edilmiş evlerin yatırımcılarca apartmanlara dönüştürüldüğü, düşük kira ve hizmetlere yakınlığın bölgeyi cazip bir yer haline getirdiğini ifade etmiştir. Yoksulluğun artması, ekonomik olarak gerileme, bireylerin şehre göç etmesi, göç edilen alanda sosyal ağın kurulması ve düşük gelirli başka bireylerin bölgeye çekilmesi şeklinde bir süreç tanımlamıştır. Çalışmanın sonucuna göre ise yoksul bireyler göçe katılım sürecinde yaşamını devam ettirebilmek için düşük harcama yapabileceği alanları değil iş imkânlarının fazla olduğu bölgeleri tercih ettiği belirtilmiştir.

Duncan (1999), "*Worlds Apart: Why Poverty Persists in Rural America*" isimli çalışmasında Amerika kırsalında yoksulluğun şiddeti ve devamlılığını araştırmıştır. Çalışma Mississippi Deltası ve Apalaş Dağları'nda uygulanmıştır. Yoksulluğun gerçek ve karmaşık yapısını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiş olup uzun yıllar devam eden uygulamalı bir çalışmadır. Duncan sosyal anlamda izole olan yerleşmelerin yoksulluğa daha fazla maruz kaldığı sonucunu elde etmiştir. Çalışmanın diğer bir sonucu ise kağıt fabrikasının bulunduğu Maine kasabasında yoksul alanlarda görülen hiyerarşinin bulunmayışıdır. Benzer ekonomik ve sosyal tarihe sahip alanlarda geniş bir sosyal paylaşım, güven ve yüksek sosyal sermaye gibi unsurlar ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak

yerel güç ilişkileri ve sosyal izolasyonun yoksulluk üzerinde belirleyici olduğunu ifade etmiştir.

Nelson ve Smith (1999), tarafından yapılan “*Working Hard and Making Do: Surviving in Small Town America*” isimli çalışmada meslek grupla iyi ve kötü olarak ikiye ayrılmış ve bu grupların kırsal refah ve geçim kaynakları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre iyi olarak tanımlanan gruptaki bireylerin güvenlik, sosyal katılım ve ekonomik istikrar gibi unsurlarla karakterize edildiği, diğer meslek grubundakilerin ek işte çalışma, girişimcilikte yetersizlik gibi özelliklerle tanımlandığı ortaya konulmuştur. Ayrıca iyi olarak kabul edilen meslek grubundakiler ekstra avantajlı, kötü meslek grubundakiler ise ekstra dezavantajlı olarak tanımlanmış eşitsizliğin artışının nedeninin bu olduğu ifade edilmiştir.

Levernier vd.(2000), tarafından 1989 yılında tüm Amerikan eyaletlerindeki yoksulluk oranları ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Yerleşmeler sınırda olanlar ve olmayanlar olarak gruplandırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre sınırda bulunan eyaletlerde yoksulluk oranlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Çoklu regresyon analizi ile yerel ekonomik karakteristikler, demografik özellikler ve yoksulluk ilişkisi incelenmiştir. Buna göre yoksulluk üzerindeki en belirleyici değişkenin bölgede sanayi tesisinin varlığı olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca sınırda bulunan eyaletlerde yoksulluk iç bölgelerde bulunanlara göre %2 daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Nord (2000), bireyin hayatını devam ettirebilmek için yapmak zorunda olduğu harcamaları iki bölgeye göre karşılaştırmıştır. Aynı gıda güvenliği ve refah seviyesine sahip iki alana uygulanan çalışmanın sonuçlarına göre metro bulunan yerleşmelerde metro bulunmayan yerleşmelere göre daha fazla harcama yapıldığını tespit etmiştir.

Ravallion (2001), “*Growth, Inequality and Poverty*” isimli makalesinde gelişmekte olan ülkelerde yoksulların toplam gelirden aldığı payın birbirine benzer olduğuna buna rağmen pek çok ülkede gelir dağılımında ciddi eşitsizliklerin bulunduğuna dikkat çekmiştir. Ülke ölçeğinde yapılan çalışma ve karşılaştırmalarda veri problemlerinin yaşandığını ve bu durumun refahın gerçek boyutunu ortaya koymayı engellediğini ifade etmiştir. Çalışmasının sonunda kalkınma, büyüme ve bunların mekânsal dağılışı mikro ölçekli ve ayrıntılı empirik araştırmaların yapılması gerekliliğine dikkat çekmiştir ve uygulanacak politikaların ancak bu şekilde başarılı olacağını ifade etmiştir.

Hulme, vd. (2001), tarafından, kronik yoksulluğun anlam ve analizi ile ilgili yapılan çalışmada ilk olarak kronik yoksulluğun çok boyutluluğunu açıklanmış ve kronik olarak yoksul şeklinde tanımlanmış bireyin gelir seviyesinde iyileştirme yapılması halinde pek çok değişkene göre yoksul olarak kalmaya devam edeceği ifade edilmiştir. Bu grupların kırsal alanlarda, şehir gettolarında ve şiddet olaylarının fazla, güvensizliğin hakim olduğu alanlarda yaşamaları nedeniyle sağlık problemlerinin fazla, yaşam standartlarının düşük olduğunu ifade edilmiştir. Son olarak kronik yoksulluğun nedenleri geçim kaynakları, özgürlükler, sosyal ve politik dışlanmalar açısından değerlendirilmiş ve gelecekte yapılacak kronik yoksulluk çalışmaları için önerilerde bulunulmuştur.

Dixon, vd. (2001), hazırladıkları “*Farming Systems and Poverty*” isimli raporda özellikle gelişmekte olan ülkelerde küçük ölçekli çiftliklerin ülke genelinde tüketilen gıdanın büyük bölümünü ürettiğini buna rağmen nüfusun geri kalanına görece daha yoksul olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada nüfusun 2030 yılında büyük ölçüde şehirlerde yaşayacağı buna rağmen temel uğraşısı tarım olan nüfusun azalmayacağına dikkat çekilmiştir. Bu nedenle öngürülebilir gelecekte yoksullukla mücadelenin çiftçilerin yaşam standartlarını arttırmakla mümkün olduğu, yapılacak yatırım ve uygulanacak politikalarda önceliğin tarımsal üretim yapan bireyin fırsatlarında çeşitlilik yaratmaya yönelik olması gerektiği savunulmuştur. Çalışmada yoksulluk ve açlığın önlenmesi noktasında en fazla potansiyele sahip olan 20 tarımsal üretim sistemi incelenmiş ve bu sistemlerin geliştirilmesine yönelik beş strateji önerilmiştir. Bunlar: üretimi artırma, tarımsal faaliyetleri çeşitlendirme, çiftlikleri büyütmeye, tarım dışı geliri artırma ve çiftçinin tarımsal üretimi bırakmasını önlemlerdir.

Fedderke vd. (2006), tarafından yapılan çalışmada Güney Afrika'da gerçekleştirilen altyapı yatırımlarının uzun süreçte kalkınmaya olan etkisini incelenmiştir. "Vector Error Correction Model (VECM)" olarak bilinen ekonometrik bir yöntem kullanılarak uzun dönemde altyapı harcamalarının sermayenin marjinal geri dönüşünü arttırdığı ve özel yatırımları bölgeye çektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Dünya Bankası'nın Türkiye Kırsal Finans Çalışması (RFS) (2006)'na göre kırsal alanlarda finans pazarlarının kötü işlediği, bölge halkının çok az bir bölümünün finansal hizmetleri kullandığı, kırsal sektörün %70'ten fazlasının ise kredi sıkıntısı çekmekte olduğu tespit edilmiştir.

Sugawara (2011), “*Fiscal Adjustments in Greece Under the Financial Rescue Programme*” isimli çalışmasında Avrupa Komisyonu ve Uluslararası Para Fonu tarafından kabul edilmiş mali destek programının Yunanistan'daki etkilerini araştırmıştır. Çalışmanın sonucuna göre ülkede yapılan mali düzenlemeler Yunanistan vatandaşlarının refah seviyesi üzerinde olumsuz etki yapmıştır. Bu durumdan en fazla etkilenenlerin refah seviyesi görece yüksek grubun olduğu, yoksul bireyler üzerindeki olumsuz etkilerinin ise daha az etkili olduğu ifade edilmiştir.

BÖLÜM I

KURAMSAL ÇERÇEVE, KAVRAMLAR VE TERİMLER

1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk her ne kadar 21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri olarak görülse de aslında yoksulluk ile insanlık tarihi neredeyse aynı yaşıttır. Tarih boyunca özellikle büyük kıtlıklarla birlikte baş gösteren yoksulluk, insanlık tarihini önemli ölçüde etkilemiştir. M.Ö. 436 yılında Roma' da yaşanan kıtlıkta açlık tehdidiyle karşı karşıya kalan binlerce kişi kendini Tiber Nehri' ne atmıştır. Ortaçağ Avrupa'sında insanlar tek odalı, çatıları saz veya kamışlardan yapılmış, kerpiç kulübelerde yaşamaktaydılar. Ne hayvan ne de insan atıkları için bir altyapı sistemi bulunmuyordu. Ekmek ise çavdar ve yulaftan elde ediliyordu. Ortaya çıkan salgın hastalıklar, cinayetler ve şiddet, hem insan hayatını hem de geçim kaynaklarını tehdit etmekteydi. XI. ve XII. yy da İngiltere'de toplam yirmi yıl insanların kıtlıkla mücadelesi ile geçmiş ve binlerce insan hayatını kaybetmiştir(Farr 1846). 1235 yılında kıtlık nedeniyle Londra' da 20.000 kişi hayatını kaybetmiş, insanlar at eti ve ağaç kabuğu yemek zorunda kalmıştır (Walford 1878). Dünya tarih boyunca benzer yoksulluk felaketlerine sahne olmuştur. Osmanlı Devleti döneminde de özellikle doğal afetlerin neden olduğu kıtlıklar yaşanmıştır. Kuraklık ve ekilebilir tarım arazilerinin yetersiz olduğu alanlar, kıtlıkların en şiddetli yaşandığı yerler olmuştur (Kılıç 2002).

Daha önce hiç olmadığı kadarçok gıdanın üretildiği ve açlığın daha önce hiç bu kadar yaygın olmadığı bir dünya ile karşı karşıya kalınmıştır. Tüm insanlığa yetecek miktarda yiyecek olmasına rağmen yaklaşık 800 milyon kişi yetersiz beslenme tehdidiyle karşı karşıyadır. Bu çelişkinin nedeni yıllar boyu gıdaların kolay bulunabilirliğine odaklanılırken, gıda üretim ve dağıtım sürecinin çevresel etkilerinin ihmal edilmesidir. Verimi artırma konusunda çarpıcı başarılar kazanılmasına rağmen yoksulluk sorunu ile başa çıkmada başarısız olunmuştur. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında genel üretim düzeyi etkileyici şekilde artarken yirmi birinci yüzyılda yaşanacak felaketin de temelleri atılmıştır.

Gıda üretimini arttırarak açlığı ve yetersiz beslenmeyi kökünden kazımanın, iki farklı hedef olduğu artık bilinmektedir. Sulama, makineleşme, yüksek verimli tohum çeşitlerini

kullanma ve kimyasal gübre kullanımından oluşan "Yeşil Devrimi" in hem toplumsal hem de çevresel açıdan daha sürdürülebilir olması için kökten değiştirilmesi gerektiğinin anlaşılması bir nesil sürdü. Yeşil Devrim, yoksul çiftçilere ve kadınlara ulaşamadı ve devrim,para sıkıntısı çeken çiftçileri yüksek değerli dış girdilere bağımlı hale getirdi. Emek-yoğun üretim şekillerinden, sermaye-yoğun tarımsal modele geçilmesi, iş alternatiflerinin yokluğunda kırsaldan kentlere göçü hızlandırdı. 1996'daki Dünya Gıda Zirvesi'nden bu yana açlığa ve yetersiz beslenmeye karşı yürütülen küresel savaşın yeterli miktarda gıdaya erişim hakkı temeline dayandırılmaya başlanmasının nedenlerinden biri de bu düşünce biçimidir. 2004 yılında hükümetler ulusal gıda güvenliği bağlamında yeterli miktarda gıdaya erişim hakkının sağlanmasını desteklemeyi kabul ettiler. Bu gelişmeler küresel açlık sorununun sadece bir üretim sorunu olarak değil, eşitsizlikteki derinleşme ve sosyal adaletsizlik sorunu olarak da ele alınması gerektiği konusunda uluslararası toplumun ikna olduğunu kanıtlamaktadır (De Schutter 2011).

Yoksulluğun evrensel anlamda sorun olarak kabul edildiğinin en önemli göstergesi ise 2000 yılında 147 devletin katılımıyla gerçekleşen Binyıl Zirvesi'nde birinci amaç olarak yoksulluğa 21. yüzyıl içinde son vermeyi amaçlayan Binyıl Kalkınma Hedeflerinin kabul edilmesidir. Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi 1990'dan bu yana yapılan ulusal, bölgesel ve uluslararası konferansların doruğunu temsil etmektedir (DPT 2010).

Tablo 1.1. Binyıl Kalkınma Hedefleri(DPT, 2010)

AMAÇ 1: Mutlak Yoksulluk ve Açlığı Ortadan Kaldırmak
AMAÇ 2: Herkesin Temel Eğitim Almasını Sağlamak
AMAÇ 3: Kadınların Konumunu Güçlendirmek ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Geliştirmek
AMAÇ 4: Çocuk Ölümlerini Azaltmak
AMAÇ 5: Anne Sağlığını İyileştirmek
AMAÇ 6: HIV / AIDS, Sıtma ve Diğer Salgın Hastalıklarla Mücadele Etmek
AMAÇ 7: Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması

1.1.Öncül Yoksulluk Kuramları

Yoksulluk konusundaki gerek felsefi gerekse bilimsel tartışmalar yıllardır devam etmesine rağmen yoksulluğun ne olduğu konusunda kabul edilmiş evrensel bir tanım bulunmamaktadır.

Yoksulluk konusunda ilk çalışmalar 18. yy'ın sonlarında başlamıştır. Bu çalışmaları yoksulluğun nedenleri konusunda olup nüfus artışının kaynaklar

üzerinde yarattığı baskıya dikkat çekmektedir. 1798 yılında yayınlanmış olan Thomas R. Malthus'un "Essay on the Principles of Population as It Affects to the Future Improvement of Society" isimli yazısı öncül çalışmalardan en önemlisidir. Malthus, evrensel zenginliğin boş bir hayal olduğunu çünkü var olan gıdanın artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamayacak düzeyde olduğunu iddia etmiştir. Nüfusun kontrol edilmedikçe geometrik şekilde artacağı ve bu artışın hastalık, savaş ve özellikle büyük kıtlıkları beraberinde getireceğini ifade etmiştir. Malthus tarafından ortaya atılan iddia reddedilemeyecek derecede etkileyiciydi. Sanayi devrimi ile birlikte gerçekleşen üretim artışına paralel olarak dünya nüfusunda artış göstermiştir. Dünya nüfusunun iki katına çıkması geçmişte 1500 yıl almışken günümüzde bu süre yalnızca 30 yıldır (Hazlitt 1996).

Karl Marx, Malthus'un görüşünü reddetmiş, yoksulluğun kapitalist sömürsisteminde kaçınılmaz olduğunu ve kapitalist özütün, işçinin, emeğinin karşılığında uzun süre çalıştırılarak elde edilen değerin karından öte bir şey olmadığını belirtmiştir (Oktik 2008).

Keynes yoksulluğun nedenini talep yetersizliği olarak açıklar. Eğer bir ekonomide üretken mal ve hizmetlerin tamamının satılması mümkün olmuyorsa, bu durum o piyasadaki toplam talebin, mevcut üretim faktörlerinden tamamının istihdamına yetmediğini ortaya koymaktadır. Böylece bir kısım üretim faktörleri kullanılamayacak ve işsizlik ortaya çıkacaktır ve buna bağlı olarak da işsizliğin yaşandığı ekonomilerde de yoksulluk kaçınılmaz olacaktır (Parasız 1996).

Yoksullukla ilgili ilk yaklaşımlar yoksulluğun bir kader olduğu ve bir grup insanın iyi yaşamak için seçildiği yönündeydi. Bu kadereci yaklaşımda, doğuştan getirilen özelliklerin ya da coğrafyanın bir kader olduğuna inanılıyordu. Feodal dönemde zenginlik içinde yaşayan elit kesim, diğer grupların özellikle köylülerin açlık sınırlarını belirleyerek, ihtiyaçlarından fazla ürün elde etmelerini yasaklamıştı. Merkantilistler, elit kesimin sahip olduğu zenginlik ve yeni ortaya çıkan tüccar sınıfıyla birlikte zenginliğin kaynağını tarım dışında ticaret ve sömürü ile genişletirken; fizyokratlar tarım kaynaklı ekonomik kazancın yoksullukla mücadelede tek kaynak olduğuna inanmaktaydılar (Oktik 2008).

Polanyi (1957), XVII.yüzyıl filozoflarının en önemli sorunsalının "yoksulların nereden geldiği" belirsizliği olduğunu aktarır. Filozofların yoksulluğu, ücret farklılığı veya geleneksel beslenme alışkanlıkları gibi değişkenlere bağlı olarak açıkladıklarını ifade eden Polanyi, temel nedenin yüksek işsizlik olduğunu belirtir.

Öncül kuramlar yoksulluğu, içinde yaşadıkları grup ya da toplumla değil de bireyle ilişkili olarak ele almaktaydı. XIX. yüzyıl yoksulluk kuramları yoksulluğun, yoksulların kendisinden kaynaklandığını kabul etmekteydi. Bireyin içinde bulunduğu ortamın ya da toplumun yoksulların gereksinimlerini karşılama gibi bir yükümlülüğünün olmadığı savunulmaktaydı. Spencer, devletin bireylerin yaşamına mümkün olduğunca az müdahale etmesi gerektiğini düşünmekteydi. Eğer yoksul yasası ya da refah sistemi yoksullara minimum miktardan biraz fazla arzda bulunsa, tembellik tüm nüfusa yayılabilirdi. Sistem kaynaklı kuramlar ise genel olarak Marksist perspektifi temel alarak yoksulluğun kaynağının kapitalist sistem olduğunu ve bu sistem olduğu sürece yoksulluğun devam edeceğini iddia eder. Yoksulluğa maruz kalanların yaşadıklarından sorumlu tutulmamaları gerektiği hatta mağdurlar olarak değerlendirilmeleri gerektiğini savunurlar (Oktik 2008).

Yoksulluk tanımı ile ilgili ilk çalışmalar ise XIX.yüzyılda İngiltere'sinde başlamıştır. İlk tanımlar bireyin yeterli besine ve diğer temel hizmetlere ulaşamama durumu üzerine yapılmıştır. Bugünde odak noktası aynı şekilde kimi maddi mahrumiyetlerdir. Sen (1987), ekonomik gelişmişliğin kişinin refahını yeterince yansıtmadığını ifade etmekte ve yoksulluğun konseptini genişletilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yoksulluk kavramının genişletilmesi konusundaki ilk adım fiziki mahrumiyetlerin kimi özel hizmetlere erişememe durumu olabileceğinin fark edilmesidir.

Yoksulluk kavramını genişletmeye yönelik ikinci boyutu maddi olmayan yoksunlukların farkedilmesi oluşturur. Araştırmacılar artık sosyal hayata katılamama gibi sosyal yoksunlukların yanı sıra hastalık, yetersiz beslenme ve sakatlıkların neden olduğu fiziki yoksunluklara odaklanmışlardır(UN 2005).

İlk geçerli yoksulluk tanımı Seebom Rowentree tarafından yapılmıştır. Rowentree yoksulluğu "toplam kazancın, bireyin biyolojik varlığının devamı için gerekli olan asgari düzeydeki yiyecek, giyim gibi fiziki ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemesi durumu" olarak tanımlamıştır (Field 1983).Yoksul bireyler, minimum refah standartlarına sahip olmayan veya katlanılabilir bir yaşam için gerekli fırsat ve seçim hakkına sahip olmayanlar olarak ifade edilmektedir (Blackwood ve Lynch 1994). Pek çok araştırmacı refahın çok boyutlu bir kavram olduğunu ve yoksulluğun refah eksikliğinden kaynaklandığını belirtmiştir. Ravallion (1992),ise yaşam standardı gibi materyalist fikirler ile toplumun bir parçası olmak için gerekli fırsatlar ve haklar gibi kavramlar hakkındaki farklılığa dikkat çekmiştir

Yoksullukpek çok kişi ve kurum tarafından refah eksikliği olarak tanımlanır. Bu tanım ise refah nedir sorusunu akla getirir. Refah kavramını tüketim malları üzerinde hakimiyet sahibi olarak gören geleneksel yaklaşım ilk olarak bunun nedenini kaynaklar üzerinde hak sahibi olan bireylerin ekonomik refah seviyesinin daha yüksek olması olarak gösterir. Yani temel nokta hanehalkı ya da bireyin ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli kaynağa sahip olup olmadığıdır. Bu nedenle yoksulluk genellikle bireyin yoksul kabul edilecek eşik değerin altında gelir veya tüketime sahip olup olmadığı karşılaştırılarak tespit edilir.

Refah konusunda kabul edilmiş en yaygın görüş Amartya Sen (1987) tarafından ortaya atılmıştır. Sen refahın bireyin toplum içindeki işlevi olduğunu söyler, bu nedenle yoksulluğun yetersiz gelir, eğitim ve sağlık koşullarında, güvenlik sorunlarının olduğu ve politik özgürlüklerin kısıtlandığı ortamlarda ve kişilerin kendine güven konusunda yetersizlikler yaşadığı durumlarda artacağını savunur. Yoksulluğu yalnızca gelir miktarındaki azlık olmaktan ziyade coğrafi ortamın sosyo ekonomik tüm fonksiyonlarında görülen yetersizliklerin etkileşimi olarak tanımlar. Yoksulluğun çok boyutlu bir sorun olduğunu ve tek bir mücadele stratejisiyle çözülemeyeceğini ifade eder. Sen, yoksulluğun çözümünü yalnızca ortalama gelir seviyesinde bir artış yaratma olarak değil halkı doğal afetler ya da salgın hastalıklar gibi muhtemel risklere karşı koruma, yeterli okul sayısını sağlama ya da sağlık hizmetlerinde iyileştirme gibi çalışmalarla desteklenmesi gereken bir süreç olarak görür.

Benzer çalışmaların pek çoğunda refahın bileşenleri şu şekilde tanımlanır (Henninger 1998):

- Gıdaya erişim imkânı, ekilebilir mevcut arazi, çiftlik hayvanları, çiftlik ekipmanları ve su varlığı ile kişinin hayatını devam ettirebilmesi için yeterli gelir,
- Uygun barınma şartları,
- Gençlerin iyi eğitim almasına yeterli imkanların bulunması,
- Gençlerin farklı işlerde çalışmaları konusunda seçim özgürlüğünün bulunması,
- Düşük statülü işlerde çalışabilme yeteneğine sahip olma,
- Dul veya bekar olmama,
- Sosyal destek ve sosyal ağların varlığı,
- Sosyal sorumlulukların yerine getirildiği bir ortam,

- Uygun bir şekilde defnedilmek.

Sosyolojik açıdan yoksullukla ilgili çalışmalar iki ana görüş etrafında şekillenmektedir. Amerikan temelli bakış açısı, alt sınıf kavramı altında incelenmekte olan yoksulluğun bütün süreçlerde ve her toplumda varlığını sürdürdüğü ve küreselleşme süreciyle birlikte artış gösterdiğini savunur. Fransız sosyal bilimcileri tarafından benimsenen, toplumsal dışlanmayı başlangıç noktası olarak kabul eden araştırmalar ise ikinci görüşü oluşturur. Global pazarların gücünün ulus devletlerin yaptırım gücünü giderek zayıflattığını, varlığı gerekli olan grupların ise sistematik olarak dışlandığını dolayısıyla bu grupların yoksulluk riskiyle karşı karşıya kaldığını ifade etmektedir. Her iki görüşün ortak yanı ise yoksulluğun küreselleşme süreci ile birlikte giderek şiddetlendiği, bazı sosyal grupların ise bu durumdan daha fazla etkileniyor oluşudur (Oktik 2008).

1.2. Uluslararası Kuruluşların Yoksulluk Tanımları

Avrupa Birliği - 1975 yılında Avrupa Birliği yoksulluğa göreceli bir tanım getirerek "bireylerin veya ailelerin kaynaklarının onları yaşadıkları üye ülkede kabul edilebilir asgari yaşam şartlarından mahrum bırakacak kadar az olması" olarak tanımlamıştır. Bu tanımdaki "kaynak" ifadesi eşya, gelir, kamu ve özel sektörün sağlayacağı ek hizmetler olarak tanımlanmıştır (Council of the European Community 1975).

1994 yılında Avrupa Komisyonu bu tanıma "yoksul; kaynakları yaşadığı ülkenin kabul edilebilir asgari yaşam standartlarını karşılayamayacak kadar sınırlı olan bireyler, aileler ve gruplar olarak anlaşılmalıdır" şeklinde genişletmiştir. Bu tanım resmi olarak Avrupa Birliği'nde ki tüm üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir (Council of the European Community 1994).

Dünya Bankası- Yoksulluk, temel gereksinimler yaklaşımı bağlamında, bir kişi yada hanenin, gıda yada gıda dışı temel ihtiyaçlarını karşılamak için gereksinim duyduğu minimum tüketim miktarına erişememe durumudur (UN 2011).

Birleşmiş Milletler - Belirli bir gelir düzeyini tutturamayan, temel kaynaklara, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişim olanağı olmayan kişiler yoksul olarak kabul edilmektedir (UN 2011).

Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) - IFAD'ın küresel kırsal yoksulluk değerlendirmelerinde yoksulluğun sekiz bileşeni tanımlanmıştır (Jazairy 1992):

- Maddi yoksunluklar: yetersiz gıda, eğitim ve barınma koşullarıdır.
- Yetersiz sermaye: hem fiziki hem de sosyal sermayeyi (eğitim gibi) kapsar.
- İzolasyon: bu bileşen sosyal, coğrafi ve politik anlamda marjinalleşmeyi içerir. Genellikle gelişmemiş, yeterli hizmet erişimi bulunmayan, pazar yollarına uzak iletişim imkanlarında yoksun olan alanları kapsar
- Bağımlılık: yoksul kişiler arasında genellikle normal olmayan ilişkiler (ev sahibi ve kiracı, işveren ve çalışan, borç veren ve borçlu, satıcı ve alıcı veya patron veya işçi gibi) görülür.
- Karar verebilme özgürlüğünün bulunmaması: sınırlı katılım ve seçim özgürlüğüne sahip olunmamasından kaynaklanır.
- Dış etkenlere karşı yüksek hassasiyet: dış olumsuzluklara neden olan faktörler genellikle doğal (kuraklık, sel gibi), pazar koşulları (eşya fiyatlarında düşüş, işgücü talebi gibi), demografik (ailenin tek çalışan üyesinin hayatını kaybetmesi veya boşanma gibi), sağlık (ailenin geçimini sağlayan bireyin hastalanması) ve savaşlar gibi unsurlardır.
- Emniyetsiz ortam: fiziki şiddete maruz kalma riskidir (Haughton 2009).

1.3. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk kavramı zaman içinde farklı yorumlanmıştır. Bugün genel kabul gören tanım, bireyin temel insani ihtiyaçları olan durumundaki; beslenme, barınma, temiz içme suyu ve bilgiye erişim mahrumiyetini ifade eder (Gordon 2005).

Mutlak yoksulluk bir insanın yaşamını minimum düzeyde sürdürebilmesine, yani biyolojik olarak kendisini yeniden üretebilmesi için gerekli kalori ve diğer besin bileşenlerini sağlayacak beslenmeyi gerçekleştirmesine dayalı olarak tanımlanmaktadır. Gelirleri bu temel gereksinimleri karşılamakta yetersiz olan bireylerin mutlak yoksulluk sınırının altında yaşadığı kabul edilmektedir. Mutlak yoksulluk kavramı, asgari yaşam standardının gerektirdiği temel gereksinimleri karşılamaya yeterli gelirin elde edilememesi durumu olarak ele alınmaktadır (Öztürk 2004).

Farklı bakış açıları olmasına rağmen sosyal bilimciler yoksulluğu hala temel belirleyicileri yetersiz tüketim harcamaları ve düşük gelir olan maddi eksiklik olarak görmektedirler. Finansal şartlara odaklanılmasının temel nedeni gelir veya harcama gibi değişkenlerin ölçülebilir oluşu bu nedenle uygulamada kolaylık sağlamalarıdır. Diğer bir

nedeni ise hesaplanması zor olan diğer değişkenler ile gelir arasında ilişki bulunmasıdır. Sağlık, eğitim veya sosyal statü alanında düşük olan bireylerin gelir dağılımında en altta olan kesime dahil olduğu görülür (UN 2005).

Mutlak yoksulluk bireyin hayatını idame ettirebilmesi için gerekli olan minimum refah seviyesini ifade eder ve dünya genelinde bu sınır kişi başına günlük 1\$ olarak kabul edilmiştir. Mutlak yoksulluk tanımına göre, hanelerin gelirlerinin mutlak yoksulluk sınırına eşitlenmesi veya bu sınırın üzerine çıkarılması durumunda yoksulluğu elimine etmek mümkündür.

1.4. Göreceli Yoksulluk

Mutlak yoksulluk bireyin yaşamını minimum standartlarda devam ettirebilmesi için gerekli kaynakları ifade ederken, göreceli yoksulluk bireyin aynı toplum içindeki göreceli refahının ifadesidir

Göreceli yoksulluk, kişinin toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içermektedir. Buna göre belli bir toplumda kabul edilebilir minimum tüketim düzeyinin altında geliri olanlar göreceli yoksul olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluğu göreceli bir kavram olarak yorumlayan bir diğer yaklaşım yoksulluğu bireyin gereksinimlerini karşılama derecesi yönüyle toplumun diğer bireyleri karşısındaki durumuna göre tanımlamaktadır (Öztürk 2004).

1.5. İnsani Yoksulluk

Her ne kadar gelir ve tüketim analizleri küresel yoksulluk çalışmalarının en önemli araçlarından olsa da, gelir seviyesini iyileştirici programların yoksulluğun önlenmesinde yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Artık kalkınmanın esas amacı yalnızca geliri arttırmak değil bireylere daha yaşanılabilir bir çevrede, uzun, sağlıklı ve yaratıcı bir hayat sunmaktır.

İnsani Yoksulluk Endeksi (Human Poverty Index - HPI), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1997’de oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı yoksulluğun ülkeler arası değişiminin insan odaklı göstergeler ile belirlenmesidir. İnsani yoksulluğun belirlenmesi için program üç ana göstergeden oluşan karmaşık bir endeks geliştirmiştir. Bu göstergeler, kısa yaşam süresi, temel eğitimde yetersizlikler ile kamusal ve özel hizmetlere erişimde eksiklikler olarak tanımlanmıştır.

İlk yoksunluk türü hayatta kalma ve erken yaşta ölme riski ile ilişkilidir. Gelişmekte olan ülkelerde endeks 40 yaşından önce hayatını kaybetme riskine sahip olan nüfusun oranını temsil eder. Gelişmiş ülkelerde ise endeks 60 yaş altı nüfusun ölüm riskini kaynak alır. Endeksin ikinci boyutunu okuryazar olmayan ebeveynlerin oranı oluşturur. Son değişken ise sağlık hizmetine ve güvenilir suya erişime sahip olan nüfusun oranı ile beş yaş altı yetersiz beslenen çocukların oranının kombinasyonudur. Endeksin son aşaması olan bu değişken tüm hayat standartlarını kapsadığından tek bir gösterge ile hesaplanması mümkün değildir.

Genel olarak bakıldığında gelir seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde hayat beklentisinin, okur yazarlık oranının ve hizmetlere erişim olanaklarının yüksek olması beklenen bir durumdur. Buna rağmen endeks insani gelişmeye yönelik yatırımları anlama ve insani yoksulluğun belirlenmesine imkân sunar. Endeks aynı zamanda ekonomik gelişmişlikten çok insani gelişmişliğin iyileştirilmesine yönelik bir girişimdir.

2. Türkiye’de Yoksulluk

19 yy. da yaşanan birinci küreselleşme dalgası görece eşit olarak dağılmış bir dünya ekonomisinden hareket ve uluslar arası iktisadi faaliyetleri hızla geliştirerek 20 yy’a gelir eşitsizliklerinin artmış olduğu bir dünyayı miras bırakmıştır. İkinci küreselleşme dalgası ise bir anlamda, bu eşitsizlik üzerine inşa edilmiş ve kalkınma ile az gelişmişlik ideolojisinin bir uzantısı olmuştur. Neo-liberal ekonomi politikalarının uygulanmaya başlaması ve küreselleşme sürecinin derinleşmesiyle dünya ekonomisi entegrasyona uğramıştır. Bu süreç bir grup ülkeye refah olarak yansırken, diğerlerinde yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmuştur (Yeldan 2001).

1980’li yıllar Türkiye için yapısal bir dönüşüm dönemi olmuştur. 1980-1983 dönüşümü ile Türkiye ekonomisi dünya pazarlarına açılmaya başlamış, süreç 1989-1990 döneminde tamamlanmıştır. Bu dönemde özellikle mal piyasası dış pazarlara açılmış ve ticaret kotalarının koruması altındaki ithalat rejimi serbestleştirilmiştir. Döviz kuru esnekleştirilmiş ve dolaylı teşviklerle birleştirilerek sanayinin ihracata yönlendirilmesinde temel bir araç görevi görmüştür. Ulusal mali piyasaların serbestleştirilmesi ve dış finans merkezleriyle entegrasyonu bu süreci yakından izlemiş ve Türkiye ekonomisi 1990’lı yıllarda tamamen dışa açık hale gelmiştir (Yeldan 2001).

24 Ocak 1980’de uygulamaya konan yeni ekonomi programı ile ekonomik ve toplumsal yapıda köklü bir değişim gerçekleşirken 1990’lı yıllarda peşpeşe yaşanan krizler sonrasında ülkede ekonomi küçülmüş ve işsizlik oranları artmıştır. Küreselleşme süreci, neo-liberal politikalar ve ekonomik krizlerin etkisi ülkede gelir dağılımının bozulmasına neden olmuştur (Gürses 2007). Bu ekonomik gelişmeler Türkiye’nin yoksulluk profilini derinden etkilemiş, 1980’li yıllardan başlayarak, Türkiye gelirin nispeten eşit dağıldığı bir ülke olmaktan çıkmış, zengin ile yoksul arasındaki farkların büyük boyutlara ulaştığı bir ülke haline gelmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu 2009).

Türkiye’de yoksullukla mücadeleyle ilişkin politikalar 1990’lı yılların ortasından itibaren önem kazanmıştır. Yedinci, Sekizinci ve Dokuzuncu kalkınma Planlarında gelir dağılımındaki eşitsizlikleri kalıcı olarak azaltmak ve mutlak yoksulluğu ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Binyıl Kalkınma Hedefleri’nin ortaya konulmasını takiben Türkiye’nin yoksullukla mücadele çalışmaları hız kazanmıştır.

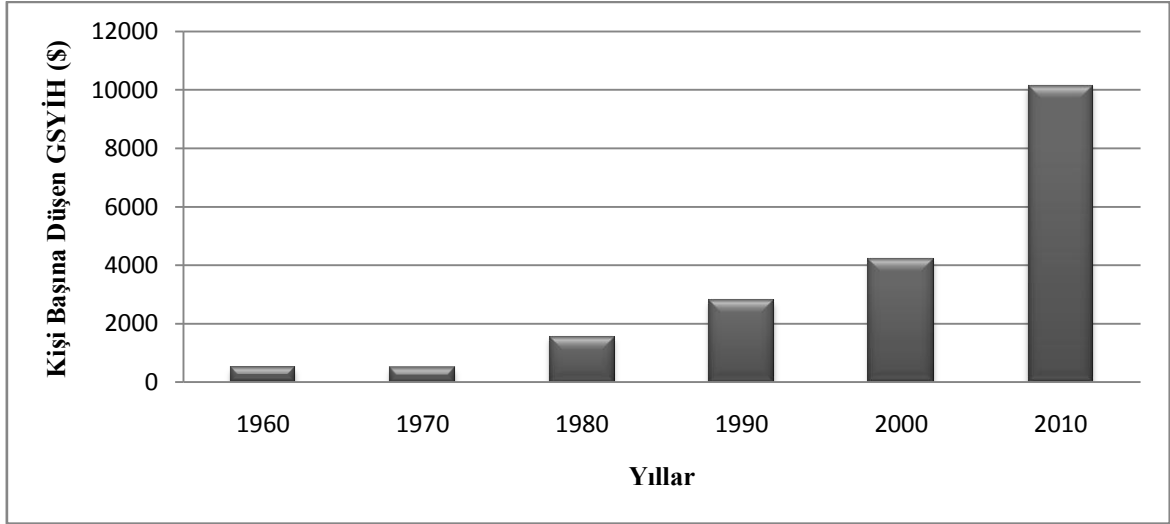
Türkiye, Dünya Bankası grubunun en büyük orta gelirli ortaklarından birisidir. 735 milyar \$ büyüklüğündeki gayrisafi yurt içi hâsılası (GSYİH) ile dünyanın 18. büyük ekonomisidir. On yıldan kısa bir süre içindeki ülkede kişi başına düşen gelir neredeyse üç kat artarak 10.000 \$’ı aşmıştır (DPT 2010).

TÜİK’in 2012 Yoksulluk Çalışması Sonuçlarına göre, nüfusun %20.5’ine karşılık gelen 14.000.681 kişinin yoksul olduğu ve bunun 8.000.994’ünün kırsal kesimde, 5.000.687’sinin ise kentlerde yaşadığı belirlenmiştir. Türkiye genelinde yoksulların %60’ı kırsal alanlarda yaşamaktadır.

Türkiye’de günlük geliri 1\$’ın altında olan nüfusun oranı 1994 yılında %1.1, 2002 yılında %0,2 iken 2006 yılında sıfıra inmiştir. TÜİK’in 2012 yılı gelir ve yaşam koşulları araştırmasına göre en yüksek gelire sahip %20’lik gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay %46,6 iken en düşük gelire sahip %20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay %5.9’dur.

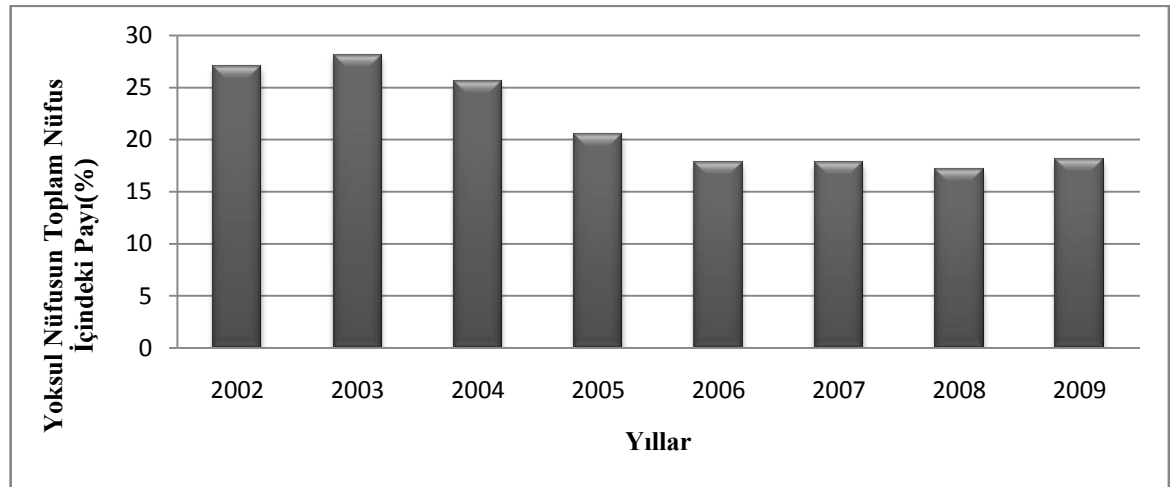
1960-2010 yılları arası GSYİH oranına bakıldığında ciddi bir artış söz konusudur. 1960 yılında yalnızca 507\$ olan Kişi Başına Düşen GSYİH 2010 yılında 10.000\$’a kadar yükselmiştir (Şekil 1.1.). Dolayısıyla bu değer 50 yıllık süreçte 20 kat artmıştır.

Şekil 1.1. Kişi Başına Düşen GSYİH'nın 1960-2010 Yılları Arası Değişimi(TÜİK 2012)

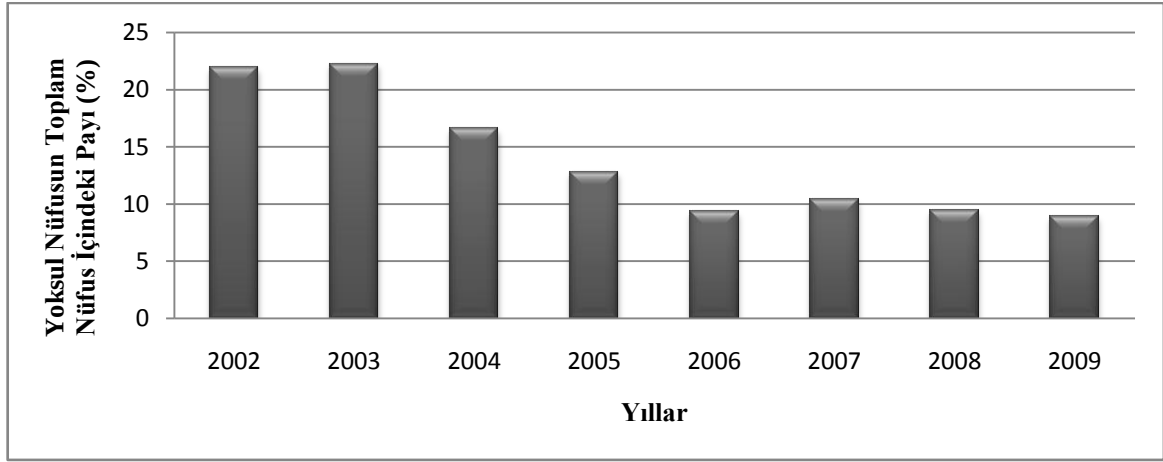
Türkiye’de 2002-2009 yılları arasında kişi başına düşen gelir miktarındaki artış yoksulluk oranlarındaki azalışı da beraberinde getirmiştir. 2002 yılının başında % 27 olan yoksulluk oranı sekiz yıllık bir süreç içerisinde %18’e indirilmiştir (Şekil 1.2).

Şekil 1.2. Türkiye’de Yoksulluğun 2002-2009 Yılları Arası Değişimi(TÜİK 2012)

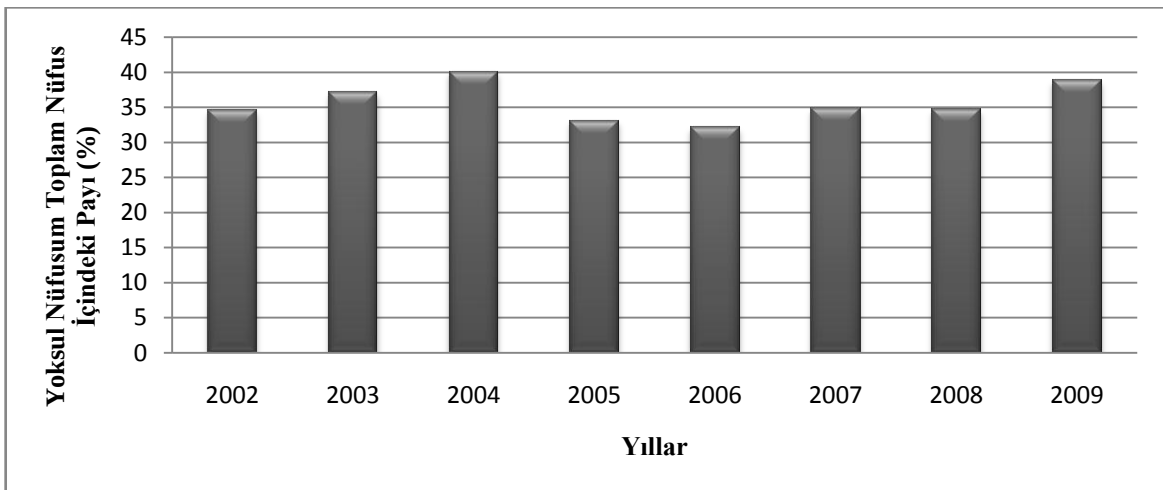
Kentsel yoksulluğun 2002-2009 yılları arasındaki değişim genel yoksulluk oranındaki değişim ile benzerlik gösterir. 2002 yılında %21 olan yoksulluk oranı 2009 yılı itibariyle %8.7’ye düşmüştür (Şekil 1.3).

Şekil 1.3. Türkiye'de Kentsel Yoksulluğun 2002-2009 Yılları Arası Değişimi(TÜİK 2012)

Kırsal yoksulluk oranı 2002-2005 yılları arasında azalma eğilimi göstermesine rağmen günümüzde bu oranın giderek artışı endişe vericidir. GSYİH'daki artışın veya genel yoksulluk oranlarının artışının ülkede eşitsizliğin artmasıyla birlikte ortaya çıktığı görülmektedir. Kalkınma sürecine kırsal nüfusun dahil edilmeyişi ve ya uygulanan politikaların yanlış oluşu bu sürecin en önemli eksiğidir. 2002-2009 yılları arasında kırsal yoksulluk oranları dalgalanmalarla birlikte genel olarak artış eğilimindedir. 2002 yılında bu oran %34 iken, 2005 yılında %32'ye düşmüş 2009 yılında ise %38'e yükselmiştir (Şekil 1.4). Kırsal yoksulluk oranındaki kısa bir süreç içinde yaşanan bu dalgalanmalar ise kırsal ekonomilerin ne derece hassas olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

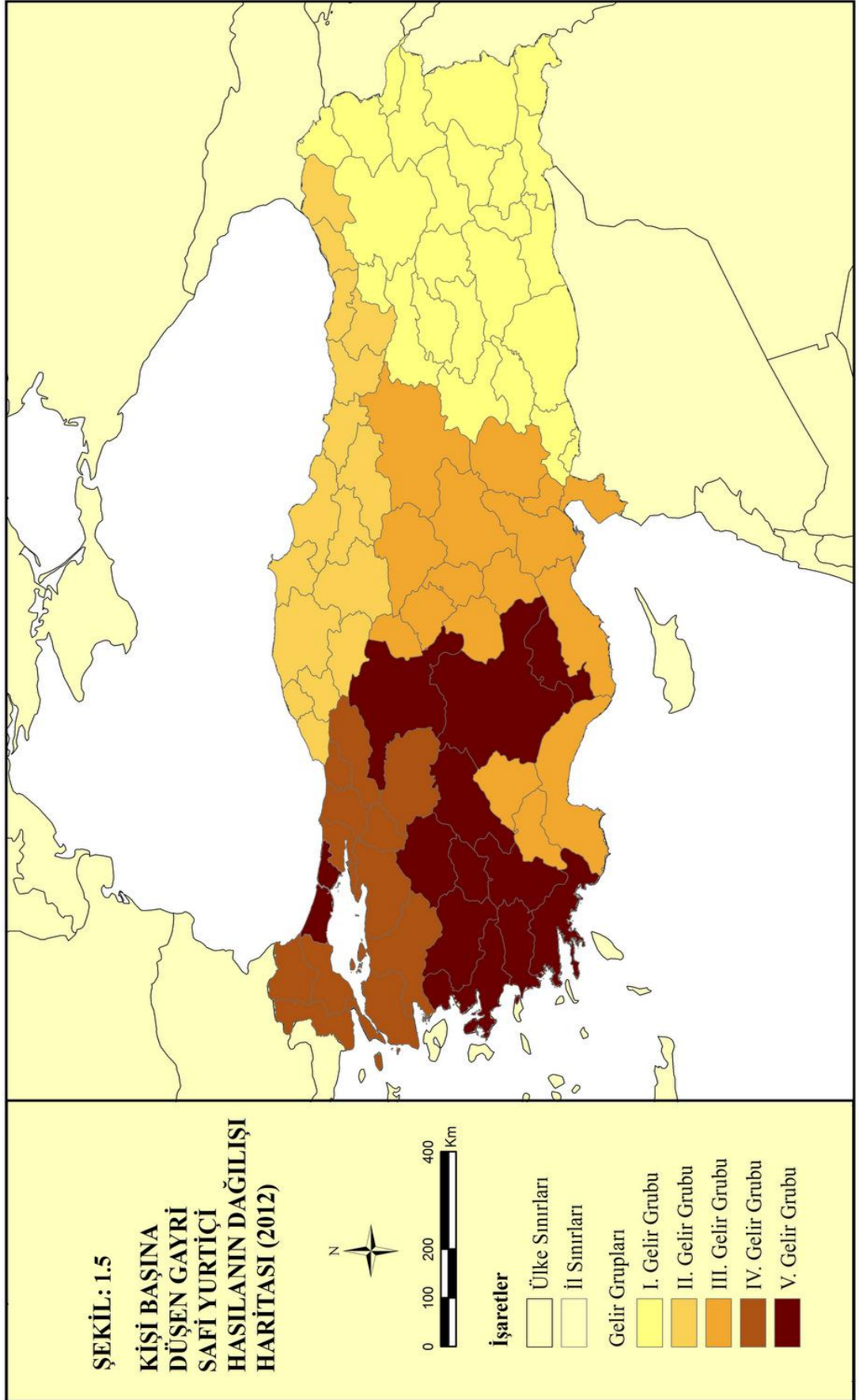
Şekil 1.4. Türkiye'de Kırsal Yoksulluğun 2002-2009 Yılları Arası Değişimi(TÜİK 2012).

UNCTAD'ın 1998 Ticaret ve kalkınma Raporuna göre, dünya ölçeğinde gelir eşitsizliğini gösteren Gini Katsayısı 1965'de 0,66, 1980'de 0,68 iken, 1990'da 0,74'e yükselmiştir (Yeldan 2001). Dünya Bankası'nın 2013 yılı verilerine göre Türkiye'de gelir eşitsizliği 2002'den 2009 yılına kadar olan süreçte belirgin bir şekilde azalırken 2009 yılından sonra gelir farkı yeniden artış eğilimi göstermiştir.

Türkiye'de 2013 yılı gelir dağılımına bakıldığında bölgeler arası farkın oldukça belirgin olduğu görülür (Şekil 1.5). Ülkenin batısından doğusuna gelir düzenli bir şekilde azalmaktadır. İBBS Düzey 1 ölçeğinde yüksek gelir grubundakilerin TR1 (İstanbul) bölgesinde olduğu görülür. Bunu sırasıyla TR5 (Batı Anadolu), TR3 (Ege), TR4 (Doğu Marmara) ve TR2 (Batı Marmara) izlemektedir. En düşük gelir grubunu TRC (Güneydoğu Anadolu) bölgesi oluşturur. Düşük gelir grubundaki diğer bölgeler TRB (Ortadoğu Anadolu) ve TRA (Kuzeydoğu Anadolu) 'dur. Orta düzey gelir grubunu oluşturan bölgeler ise TR6 (Akdeniz), TR7 (Orta Anadolu), TR8 (Batı Karadeniz) ve TR9 (Doğu Karadeniz)'dir.

2012 yılı itibariyle Türkiye'de gelir eşitsizliğine bakıldığında gelir dağılımında görülen durumun tam aksinin olduğu görülür. Gelir seviyesi ülke genelinde batıdan doğuya belirgin bir şekilde azalırken, gelir eşitsizliği artmaktadır.

BÖLÜM II

YOKSULLUĞUN COĞRAFYASI

1.Yoksulluğun Mekânsal Dağılışı

Bireyin ekonomik faaliyetleri, kararları ve karakteristiklerinin mekânsal boyutu, günümüzde her ne kadar önemli olsa da geçmişte yalnızca ekonomik kalkınma teorilerinin bir parçası olabilmıştır. 1990'lı yılların ortasına kadar mekânsal ekonomi hakkında çalışmalar yapan bilim insanlarının yeterli destekçisi bulunmamaktaydı. 1995 yılında Paul Krugman tarafından yayınlanan "Development, Geography and Economic Theory – Kalkınma, Coğrafya ve Ekonomik Teori" serisinde Krugman, ekonomik çalışmalarda mekân unsurunun neden kör nokta olduğunu ve açıklanmadığını sormuş, faaliyetin gerçekleştiği alan olan ekonomik coğrafyanın pratik anlamda önemli ve mutlaka dikkate alınması gereken bir unsur olduğunu belirtmiş, ancak buna rağmen coğrafyanın hala ekonomik teorinin bir parçası olamadığını ifade etmiştir.

Günümüzde coğrafyanın ekonomik yaşam ve piyasalar üzerindeki etkisi konusunda yapılan araştırmalar giderek artmaktadır. Bu çalışmaların büyük kısmı sanayi merkezleri ve pazarlar arasındaki mekânsal ilişkinin belirlenmesi konusundadır (Krugman 1993; Fujita ve Mori 1996). Araştırmaların diğer bir boyutunu ise şehirlerin, bölgelerin ve ülkelerin coğrafi karakteristikleri, bu karakteristiklerin ekonomik kalkınma hızına etkisi ile bölgeler ve toplumlar arasındaki eşitsizlik üzerindeki yaptırım gücü oluşturur (Fujita ve Mori 1996; Krugman 1991). Bu çalışmalar "yeni ekonomik coğrafya" olarak kabul edilen görüşü temsil eder. Bu görüş, bölgeler ve toplumlar arasındaki gelir farklılıkları ile ekonomik büyüme üzerinde mesafenin etkisini konu alır.

Yoksul bireyler belirli alanlarda yoğunlaşma eğilimindedir bu nedenle yoksulluk mekânsal anlamda homojen bir kavram olmaktan oldukça uzaktır (Henniger ve Snel 2002). El Sherbini bu alanları "unutulmuş bölgeler" olarak tanımlamakta, fiziki anlamda izolasyon ve yüksek yoksulluk oranları ile karakterize etmektedir (El Sherbini 1986). Yoksulluğun dağılışıda görülen mekânsal farklılıklar yoksul alanların neden ortaya çıktığı, bu dağılışıda coğrafyanın ne derecede belirleyici olduğu sorusunu akla getirir.

Bireylerin yaşam standartları içinde bulundukları coğrafi ortama göre farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma eşitsizliği beraberinde getirerek hem yoksul hem de zengin ülkelerde "yoksulluk cepleri"nin oluşumuna neden olmaktadır (Bigman 2000).

Yoksulluğun mekânsaldağılışı ve sebeplerinin analizinde genellikle bireysel veya yapısal yorumlara yer verilir. Bireysel açıklamalar insani sermaye ve sahip olunan üretici kaynaklar üzerine yoğunlaşır. Yapısal yorumlar ise fırsatları sınırlayan yapısal faktörlere odaklanır. Bu sınırlamalar ekonomi, sosyal sistem veya coğrafya etkisi nedeniyle ortaya çıkan sınırlı iş imkanları, ayrımcılık veya yetersiz doğal kaynaklar gibi yoksunluklardır (Crump 1997).

Ravallion (1996), yoksul alanlar için yapılan yorumları “bireysel” ve “coğrafi” olmak üzere iki teorik başlık altında toplar. Bireysel model insanların fazla maaş, teşvik ve desteklemelerden yararlanmak için sürekli yer değiştirdiğini ya da göç ettiğini varsayar. Bu nedenle yoksul alanların bireysel kararların sonucu olarak ortaya çıktığı kabul edilir. Bazı durumlarda ise yoksul alanların bireylerin göç etmemesi veya bulundukları alandan ayrılmayı reddetmelerinden dolayı iş gücü piyasalarına uyum sağlamada gecikme yaşanması nedeniyle ortaya çıktığı ifade edilir.

Bireysel model yoksulluk ile bireysel kararlar ilişkisini konu alır. Yoksulluğun mekânsal dağılışı ile coğrafi kaynakların da farklılık gösterdiğini kabul etmesine rağmen coğrafi sermayenin mekânsal dağılımı hakkında herhangi bir açıklama getirmez. Sonuç olarak yoksulluğu önlemenin eğitim fırsatları gibi araçlarla bireyin hayat şartlarının iyileştirilmesi ile mümkün olacağını iddia etmektedirler (Ravallion 1996).

Ravallion'un coğrafi modeline göre insanların hareketliliği sınırlıdır ve yoksulluk coğrafya ile ilişkilidir. İklim, toprak tipi, altyapı ve sosyal hizmetlere erişim gibi yerel faktörler yatırımların marjinal geri dönüşünü etkilemektedir. Göçün önlenmesi bu farklılıkların devam etmesini sağlar. (Jalan ve Ravallion 1997; Ravallion ve Wodon 1997).

2. Yoksul Alanların Karakteristikleri

Yoksulluğun etki alanının genişliği ve şiddeti, sahip olunan doğal kaynaklar, sağlık ya da eğitim hizmetlerine erişim veya diğer coğrafi değişkenler gibi mekânsal özelliklerden kaynaklanır.

2.1. Bölgesel Karakteristikler

Bölgesel anlamda yoksullukla ilişkili pek çok özellik saymak mümkündür. Bu unsurların yoksulluk ile ilişkisi her ülkede veya kentte farklılık gösterir. Genelde yoksulluk coğrafi anlamda izole olmuş, kaynakların yetersiz olduğu, yağış miktarının düşük ve diğer zorlu iklim şartlarının yaşandığı alanlarda daha yüksektir. Örneğin Bangladeş'te ekonomik kalkınma hakkındaki tartışmaların büyük bölümünde kalkınma hızının yavaşlamasının nedeni olarak her yıl yaşanan sel afetlerine duyarlılığın fazla oluşu gösterilmektedir. Aynı şekilde Vietnam'ın kuzeyinde bulunan Nghe kenti ülkenin en yoksul alanlarından birini oluşturmaktadır nedeni ise kentin düzenli aralıklarla kasırgalara maruz kalması ve ciddi mal kayıplarının yaşanmasıdır (Haughton 2009).

Yoksulluğu etkileyen önemli unsurlardan bir diğeri ülkede yaptırım gücü yüksek hükümetlerin bulunmasıdır. İyi bir çevre politikası, ekonomik ve politik denge ile stabil bir piyasa, toplu üretim, küresel ve bölgesel güvenlik ile işlevli ve etkili bir yargılama sistemi bulunmayan alanlarda yoksulluk oranları genellikle normalin üzerindedir. Bölgesel anlamda yapılan piyasa reformları ekonomik büyümeye katkı sağlayarak yoksullara faydalı olabilir ancak kimi bozulmalarında kaynağı sayılabilir. Piyasa reformlarının etkisi politik, sosyal ve kimi kurum ve kuruluşlarla ilişkili olması nedeniyle oldukça kompleksir .

2.2. Toplumsal Karakteristikler

Yoksulluğun toplumsal karakteristikleri bakımından en önemli unsur altyapı sistemleridir. Altyapı sisteminin gelişmişliği hakkındaki göstergeler ekonomik çalışmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Asfalt yollara yakınlık, elektriğe erişim, büyük pazarlara yakınlık, okul ve sağlık merkezlerine erişim, yerel idari merkezlere uzaklık ve arazi kullanımı bu göstergelerden bazılarıdır.

Günümüzde sosyal ağlar, kurumlar ve toplumdaki karşılıklı güven gibi sosyal sermaye unsurlarının önemine vurgu yapılmaktadır (Putnam 1995). Bu tip organizasyonlar sosyal duvarları yıkmamanın yanı sıra yoksulluğun azaltılmasına yönelik politikalar içinde tamamlayıcıdır. Sosyal kuruluşlar, yakınlık, benzerlik gibi anlamları temsil etmektedir ve genellikle yerel ölçekte olup yoksullar arasında iletişim ağının oluşmasını sağlayan bir çeşit sosyal sermayedir. Yapılan araştırmalar yoksul toplumlar arasındaki iletişimin oldukça önemli olduğunu doğrulamaktadır. Örneğin Hindistan'ın kuzeyindeki yoksul bir kasabada yapılan araştırmada sosyal grupların temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ve

yoksulluk riskinin azaltılmasında iletişimin ne kadar önemli olduğunu (Kozel ve Parker2000), bir başka çalışmada ise Madagaskar'daki tarım tüccarları arasındaki olumlu ilişkinin işlem ücretlerinin düşürülmesine neden olduğunu göstermektedir (Fafchamps ve Minten 1998).

Peki sosyal sermaye kalkınmayı nasıl etkiler? Geleneksel görüş sosyal sermayeyi bireyin ortak faaliyetlere katılımı, sorun çözme becerisi ve tolerans gibi sosyal yetenekler olarak görür. Modern görüşe göre ise sosyal sermaye, ailevi ve toplumsal işbirliği ve karşılıklı koordinasyon ve ortaklığın altında yatan normlarla (güven gibi) ilgilidir.

Kurumsallaşmanın ekonomik kalkınma üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Dünya Bankası, sosyal sermaye konusunda yaptığı bir yorumda, küçük, orta ve büyük ölçekli kurumların bir arada olduğu ve birbirini tamamlayıcı rol üstlendiklerini ifade etmektedir. Büyük kurumlar daha küçük kurumların kurulup gelişebileceği ortam sağlamaktadırlar. Yerel ortaklıklar ise hem bölgesel hem de ulusal kurumlara meşruluk ve denge sağlayarak varlıklarını sürdürebilmesine imkân vermektedir (Haughton 2009).

2.3 Bireysel ve Hane ile İlgili Karakteristikler

Hane ve bireysel ölçekteki özelliklerin bazılarını hanehalkının yaş dağılımı, eğitim, hane reisinin cinsiyeti ve işgücüne katılım oranı gibi unsurlar oluşturmaktadır. Günümüzde ise bu kategori altındaki diğer bileşenler arasında aile içi şiddeti önleme ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması gibi amaçlar yer alır.

2.4. Demografik Karakteristikler

Hane büyüklüğü ve yapısıyoksulluk ve hane içi tüketim arasındaki muhtemel ilişkiyi göstermesi bakımından önem taşır. Hanenin büyüklüğü ve hanehalkının özellikleri gibi unsurları içeren hane profilleri, yoksul ve yoksul olmayan alanlarda farklılık göstermektedir. 1993-1994 yılları arasında Kamboçya'da yapılan bir araştırmaya göre yoksul ailelerde hane üyelerinin sayısı ortalama 6.6 olarak belirlenmişken, ekonomik anlamda daha gelişmiş olan ailelerde ise bu sayı 4.9'dur. Aynı zamanda yoksul hanelerde yaş ortalamasının daha düşük olduğu görülmektedir. Gelir seviyesinin en az olduğu çeyrekte bulunan hanelerde en yüksek çeyreğe göre 15 yaş altı çocukların oranı iki kat fazladır (Gibson 1999).

Bağımlılık oranı işgücüne katılamayan aile üyelerini ifade eder. Bu oran çalışan hane üyelerinin sorumluluğunun ne derece yüksek veya düşük olduğunun hesaplanmasına imkân verir. Bağımlılık oranının fazla oluşu iseyoksulluk ile ilişkili olduğu ifade edilir. Bu değişkenlerin dışındahane reisinin cinsiyetinde yoksulluk oranı üzerinde belirleyici olduğu savunulmaktadır.

2.5. Ekonomik Karakteristikler

Gelir ve tüketimden farklı olarak yoksullukla ilişkili birkaç ekonomik karakterisitik daha bulunmaktadır. En önemlileri ise hane içi çalışanların oranı ve hane halkının sahip olduğu mal ve diğer maddi varlıklarıdır. Hane içi çalışma oranının belirlenmesinde kullanılan pek çok gösterge bulunmaktadır. Ekonomistler özellikle bireyin kaç saat çalıştığı, ek iş yapıp yapmadığı ve ne kadar sürede iş değirdiği gibi göstergeleri dikkate almaktadır. Hanehalkının sahip olduğu varlık, maddi (toprak, işlenmiş arazi, çiftlik hayvanları, tarımsal ekipman ve makineler gibi uzun ömürlü mallar) veya finansal (paraya çevrilebilir sermaye, birikimler gibi finansal mallar) olabilir. Bu göstergeler hanenin refahını temsil etmesi ve gelir akışını etkilemesi bakımından ilgi çekici olabilmektedir. Dahası özellikle kırsal alanlardaki kimi hanelerin gelir seviyesinin düşük olmasına rağmen sahip olunan varlık dikkate alındığında durum farklı olabilmektedir.

2.6. Sosyal Karakteristikler

Demografik ve ekonomik göstergelerin dışında yoksulluk ve hane yaşam standardı ile ilişkili sosyal göstergeler de bulunmaktadır. En yaygın kullanılan ölçütler ise sağlık, eğitim ve barınmaya ilişkin olanlardır. Hane yaşam standardının analizinde sağlık dört çeşit gösterge ile karakterize edilir. Bunlar:

- Beslenme koşulları, yaşa göre kilo, yaşa göre boy ve kiloya göre boy gibi antropometrik göstergeler,
- Bebek ve genç ölüm oranları, sıtma, solunum yetersizliği ve çocuk felci gibi hastalıklara yakalanma sıklığı,
- Doğumhaneler, hastane ve eczaneler gibi temel sağlık hizmetleri ile aşı veya ilaçlara erişim,
- Bu hizmetlerin yoksul ve yoksul olmayanlarca kullanımıdır.

Hane yaşam standardı analizlerinde eğitimi karakterize etmek için kullanılan üç tip gösterge bulunur. Bunla, hanehalkının eğitim seviyesi, eğitim hizmetlerine erişim ve bu hizmetlerin yoksul ve yoksul olmayanlarca kullanımıdır. Son değişkenin hesaplanmasında en yaygın kullanılan göstergeler okul kayıtları, çocukların yaşa ve cinsiyete göre okulu bırakma oranları ve okulu bırakma nedenleri, kendisi için uygun eğitim seviyesindekilere göre yaşça daha büyük olan çocukların yüzdesi ve kayıtlı öğrenci başına düşen eğitim harcamasıdır.

Barınma hanenin özel hayatı konusunda bütüncül bir çerçeve çizer. Yoksul ve yoksul olmayan hane grupları üç bileşene göre değerlendirilir. Bunlar konut, hizmetler ve çevredir. Konut göstergeleri inşa esnasında kullanılan materyali, ikamet edilen konutta kiracı veya ev sahibi olma durumunu ve hane içindeki araç gereçleri içerir. Hizmetler ise içme suyu, iletişim imkânları, elektriğe ve diğer enerji kaynaklarına erişimi kapsar. Son olarak çevresel göstergeler ise sanitasyon (sağlıklı hale getirme), toplumun geri kalanından izole oluşu, kent merkezlerine uzak olma durumu ve kişisel güvenliğin varlığıdır (Houghton 2009).

Gelir eşitsizliği ve yoksulluk konusunda yapılan çalışmalarda genellikle gelir ve tüketimi ifade eden, bireysel veya insani sermaye modellerine dayalı analizler yapılmaktadır. Ancak yoksulluğun etki alanının büyüklüğü mekâna göre değişmektedir. Başka bir deyişle yoksulluğun şiddeti ve büyüklüğü çoğu zaman birey ve hane karakteristiklerine göre açıklanamayacak ölçüde büyüktür.

Yoksulluktaki mekansal farklılaşmanın diğer bir nedeni göç ve bu sürecin maliyetidir. Özellikle bazı ülkelerde kimi ekonomik, demografik ve kültürel engeller sebebiyle bireyler kolay kolay göç sürecine dahil olamamaktadırlar. Kırsal alanlar arasındaki göç genellikle tarıma uygun arazinin bulunmayışı nedeniyle gerçekleşir. Kırdan kente yapılan göç ise geride yalnızca çok genç ve çok yaşlıları bırakır. Göç pahalı ve riskli bir olaydır ve çoğu zaman bireyler bu kararı verebilmek için gerekli bilgi donanımına sahip değildirler. Göç sürecine katılmayı başaran kesim ise kentte bölge içi gelir farklılığıyla karşılanmasına neden olan farklı engellerle karşılaşır. Büyük haneler, yetersiz sağlık koşulları ve düşük insani sermaye yoksulların göç potansiyelini önleyici nitelikte özelliklerdir. Yoksul alanlardaki varlıklı bireyler ise göç etme konusunda daha az engelle sahip olup göç ettiklerinde geride bıraktıkları alanda yaşam standartlarının düşmesine neden olurlar. Tüm

bu faktörler yoksul hanelerin gerek bireysel gerekse toplumsal karakteristiklerini değiştirmedikleri sürece yoksulluğun devam edeceğini gösterir (Bigman, 2000).

3. Yoksulluk ve Kalkınma

Çoğu kez "köy kalkınması" ile eş anlamlı kullanılan "kırsal gelişme ya da kalkınma", kırsal alanlarda yaşayan bireylerin toplumsal ve ekonomik yapısını değiştirecek biçimde üretim, gelir ve refah düzeylerinin geliştirilmesini, insan toprak ilişkilerindeki dengesizliklerin giderilmesini, tarımsal ürünlerin daha iyi değerlendirilmesini amaçlayan çok yönlü süreçleri, etkinlikleri ve örgütlenmeleri anlatmaktadır. Köyün ekonomisinin özellikle bitkisel ve hayvansal üretime dayanması nedeniyle kırsal gelişme deyince genellikle, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların yapısı, sorunları, üretim, pazarlama ve örgütlenme konuları akla gelmektedir. Ancak kırsal gelişmenin, insan toprak ilişkileri, toprak iyelik düzeni, toprakların işletmelere dağıtımı, topraksızlık ya da toprağın azlığı başta olmak üzere, çok çeşitli kırsal altyapı, işsizlik, ormanların korunması ve benzeri konularla ilgili çok geniş kapsamlı yönetsel, tarımsal ve eğitsel politikalarla birlikte ele alınması gerekmektedir (Geray 2011).

Yoksulluk özellikle kalkınma ve eşitlik kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Hem yoksulluk hem de kalkınma çok boyutlu kavramlardır. Kalkınma toplumun tamamını ele alır ve refahın farklı boyutlarına ilişkin değişme ve gelişmeleri konu alırken, yoksulluk toplumun belli bir bölümü ile ilişkilidir.

Agorwal (1989) kırsal kalkınmanın yoksulların ekonomik ve sosyal hayatını geliştirmeye yönelik bir strateji olduğunu ifade eder (Anriquez 2007). Kırsal kalkınma esasen ekonomik faaliyetin yalnızca tarımla sınırlı kalmadığı, farklılaştığı bir yapısal değişimdir. Bu süreç ilk olarak hızlı tarımsal gelişme ile bir miktar kolaylaşmış, ancak sonrasında tarımda çalışan toplam işçi ve üretim oranı ile kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı azalmıştır.

Kırsal kalkınma tarımsal üretimin ve verimliliğin arttırılması ile ilişkilidir. Bu durum ekonomik gelişmişliğin arttırılması gibi diğer fiziki sermaye artışına yönelik kalkınma stratejileri ile benzerlik gösterir. Tarımsal ve kırsal kalkınma arasındaki esas farklılık çiftçi için öncelikle sermayenin arttırılması daha sonrası içinde insani sermaye anlamında birikim yapmaktır.

Yoksulluk da kalkınma gibi dinamik bir kavramdır. Bir hane sahip olduğu karakteristiklerde meydana gelen ani işten çıkarılmalar, tarım ürünlerinin kaybı veya gıda fiyatlarındaki artışlar gibi değişimler nedeniyle yoksulluktan kurtulabilir veya yoksul hale gelebilir.

Yoksulluk ve kalkınma göstergeleri birbiri ile ilişkili olmasına rağmen yoksul hanelerin tanımlanmasında yeterli değildir. Temel ihtiyaçların (su ve sağlık önlemlerine ulaşabilirlik, çöp giderimi, eğitim ve hanedeki birey sayısı) ölçümünde kullanılan göstergeler ile tüketim harcamaları hanenin derecelendirilmesinde farklılıklar ortaya koyar (Hentschel 1997).

Kırsal kalkınma çalışmaları büyük ölçüde kır ve kent arasındaki nüfus dağılımında görülen eşitsizlik sorununa odaklanır. Bu eşitsizliğin önlenmesi noktasında nüfus baskısı, işsizlik, yeni iş fırsatlarının yaratılması ve ekonomik refah analizleri kırsal kalkınma çalışmalarında ön planda olan konulardır. Kırsal kalkınma politikaları, işsizliğin önlenmesi ve yeni iş fırsatlarının yaratılması; bu nedenle göçün önlenmesi bakımından uzun süreli ulusal kalkınma stratejilerinin en önemli noktalarındandır. Ancak kalkınma kavramını kişinin hayat kalitesini yükselten ekonomik gelişmişlikle bağlantılı bir süreç olarak gören anlayış değişmiştir (OECD 2001).

Gelişmekte olan ülkelerde kırsal kalkınma politikalarının odak noktası, yoksulluğu azaltmak ve kırsal nüfusun temel ihtiyaçlarını karşılamaya hizmetlere erişimini kolaylaştırmaktır. Örneğin Dünya Bankası kırsal kalkınma hedeflerini 5'e ayırır. Bunlar:

1. Geniş tabanlı bir büyüme için çevreyi etkinleştirmek,
2. Tarımsal rekabeti ve üretimi arttırmak,
3. Tarım dışı ekonomiyi büyütme,
4. Sosyal refahı arttırmak ve olası risklere karşı hassasiyeti engellemek ve
5. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamaktır (UN 2011).

Kırsal kalkınma politikaları ya belirlenmiş bir problemi çözmek yada olası bir problemten kaçınmada yapıcı yaklaşımların oluşturulması için geliştirilirler. Son on yılda kırsal alanlarda görülen temel problemlere bakılacak olursa, kırsal kalkınma politikalarının bu alanlardaki ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel düzenin sağlanmasına katkı yaptığı görülür. Başarılı bir kırsal kalkınma politikasının amaçları şu şekildedir:

- Nüfusun yaş profilini bozmayacak şekilde devamlılığını sağlamak,
- Birincil ekonomik sektörde çeşitlilik yaratmakla birlikte birincil sektörde iş kaybını önlemek,
- Yoksulluk ve işsizlik oranlarının kırsal alanlarda yüksek olmasını engellemek. Bu durum aynı zamanda kadınlar ve gençler için yeni iş imkânlarının yaratılmasına yardımcı olmaktadır.
- Temel hizmetler dışındaki kimi hizmetlere kolay ulaşılabilirlik sağlanmalıdır. Bu yakın çevredeki turizm, rekreasyon veya ilişkili sektörlerle temas halinde olmayı ifade etmektedir. Aynı zamanda yerel halkın eğitim ve sağlık hizmetlerine kolay ulaşabiliyor olması da kırsal alanın çekiciliğini sürdürebilmesi için gereklidir.
- Yerel ölçekli küçük işletmelerin desteklenmesi gerekmektedir.
- Kırsal nüfusun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması gerekmektedir.
- Karar verme noktasında anahtar durumdaki kişilerin ortak hedef ve değerler konusunda uzlaşmaları sağlanmalıdır. Yerel yönetimlere mali konularda ve karar verme süreçlerinde otonom kazandırılmalıdır (UN 2011).

Kalkınmanın başarılı olabilmesinin diğer şartlarından birisi mekânsal sınıflandırma yapılırken nüfus yoğunluğuna alternatif olarak arazi kullanımı, işgücünün sektörlere göre dağılışı gibi farklı kriterlerinde göz önünde bulundurulmasıdır (Bryden 2001).

Sosyal hayatın mekana göre farklılaşması konusundaki diğer göstergeler kırsal alanlardaki mesafe farklılıklarına dikkat çeker ve fırsatların kırsal alanlarda daha az olduğunu ifade eder.

Türkiye'de uygulanan kırsal gelişme politikalarına bakıldığında ciddi eksikliklerin bulunduğu görülmektedir. Bunlardan en önemlisi kırsal kalkınmaya yönelik uygulamaların zaman zaman ortaya atılmış, denenmiş, sonuçları takip edilemeden özellikle iktidar, hükümet ve bakanlık değişimleri nedeniyle bir yana itilmiş, kısacası süreklilik kazanamamış olmasıdır (Geray 2011).

BÖLÜM III

VERİ VE YÖNTEM

1. Veri

Çalışmada ilçeyi kapsayan 1/25.000 ölçekli topografya haritaları(H17d3, H18c3, H18c4, I17b3, I18a1, I18a2, I18a3, I18a4, I18b1, I18b2, I18b3, I18b4, I18c1, I18c2, I18d2, I19a1 nolu paftalar) temel altlık olarak kullanılmıştır (Şekil 3.1). Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden sağlanan tarım ve hayvancılık verileri, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünden alınan iklim verileri, Türkiye İstatistik Kurumu nüfus verileri, MTA'dan temin edilen jeoloji haritaları, Yenice Kaymakamlığı'ndan sağlanan sosyo ekonomik veriler, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden temin edilen eğitimle ilgili göstergeler ve İlçe Sağlık Grup Başkanlığı'ndan alınan sağlık istatistikleri çalışmada kullanılan diğer verileri oluşturmaktadır. Ayrıca, ilçede yoksulluk algısını ortaya koymaya ve köylerin yoksulluk profillerinin belirlenmesinde eksik verilerin teminine yönelik olarak hazırlanan anketler, çalışma sahasındaki, beş köy hariç tüm köylerin muhtarlarına uygulanmıştır. Yapılan anket ve gözlem çalışmaları, arazi çalışmaları sırasında çekilen fotoğraflar ile çalışma süresince incelenen alan ve konuya yönelik literatür araştırması çalışma materyali olarak kullanılmıştır.

Araştırma çerçevesinde anket verileri SPSS istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. İlçede hem tarımsal ve hayvansal hem de toplam gelirin hesaplanmasında Avrupa Komisyonu'nun 1996 yılında yayınlamış olduğu "Tarımsal Haneler için Gelir İstatistikleri" isimli raporda ve 2011 yılında Dünya Bankası'nın yayınladığı "Tarımsal Haneler ve Kırsal Kalkınma İçin İstatistik" adlı raporda önerilen IAHS gelir hesaplama metodu kullanılmıştır. Hesaplanan kişi başına düşen toplam gelir üzerinden köy bazında yoksulluk oranları hesaplanmıştır. Her köy için yoksulluk profili hazırlanmış, elde edilen veriler ArcGIS 10 programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Yoksulluğun mekânsal dağılışını ifade etmek için CBS ortamında tematik haritalar hazırlanmış ve gerekli analizler yapılmıştır. Yoksulluğun mekânsal dağılışı ile coğrafi unsurlar arasındaki ilişkiyi göstermek için regresyon analizi yapılmıştır. Mekana ilişkin değişkenlerin seçiminde IFAD'ın kırsal yoksulluk için belirlediği göstergelerden faydalanılmıştır.

etmiştir (UN 2011). Kırsal nüfus tarımsal üretimden elde ettiği gelirin dışında yevmiyelik işler veya sosyal transferler gibi tarım dışı aktivitelerden elde ettikleri gelirden de yararlanır. Refah ile ilgili yapılan çalışmalarda bu kaynakların dikkate alınması gereklidir. Deneysel çalışmalar da bu göstergelerin gelişmişliğinin hangi aşamasında olursa olsun pek çok ülke için çok büyük anlam taşıdığını göstermektedir (OECD 2003). Örneğin, ABD' de çiftlik işletmeciliği yapan hanelerin gelirlerinin % 40-50 lik bölümünü tarım dışı kaynaklar oluşturmaktadır. Bu oran 2008 yılında %89'a, 2000 yılında ise %95'e kadar çıkmıştır (Mishra 2002).

Hanede iş dağılımı konusunda yalnızca kazanç elde etmeye yarayan çalışma türleri değil, ev içerisindeki aktivitelerde bulunmaktadır. Bu tür çalışmalar karşılığında ödeme yapılmaması ve rekabet ortamlarında zaman kazandırması bakımından değerlidir (Lazear 1988).

Kırsal alanlarda kalkınma ya da yoksulluğu önlemeye yönelik çalışmalarda bölge ekonomisinin mevcut durumunun tespitinde çeşitli göstergeler kullanılmaktadır. Bunlar genellikle sahibinin kim olduğuna bakılmaksızın arazi, işgücü veya sermaye gibi sabit unsurlardır (Hill 2000). Gelir, uygulamalı ve pratik bir gösterge olması, aile planlamasında görülen farklılıkların anlaşılmasını sağlaması ve işgücünün hane içindeki dağılımı hakkında bilgi vermesi nedeniyle en yaygın kullanılan göstergedir.

Kırsal nüfusun ya da geçimini tarımdan sağlayan bireylerin ekonomik durumu değerlendirilirken sahip olunan kaynaklar ve bu kaynakların ne şekilde kullanıldığının tespiti çalışma için yardımcı rol oynamaktadır.

Gelir, sabit bir varlık olmaktan ziyade değişen bir konseptte sahiptir ve pek çok türü bulunmaktadır. Kişisel gelir kavramı John Hicks (1946), tarafından bireyin, belirlenen süreç boyunca harcamaya hazır maksimum değer ile sürecin sonunda elde ettiği varlığın başlangıçtakiyle aynı olması olarak tanımlanmıştır. Gelir kavramının konsepti Hick' in anlayışına benzer şekilde System of National Accounts 1993 (SNA93)'da oluşturulmuştur. SNA93'te kullanılabilir gelir "... hanehanelerin veya başka bir birimin belirlenen süreç boyunca tüketim maddeleri ve hizmetlere erişime harcamaya hazır maksimum miktar" olarak tanımlanmaktadır (SNA93).

Kişisel gelir hesaplamalarına göre hanenin üç temel gelir kaynağı vardır (UN 2007). Bunlar:

- Karşılığında maaş/ücret alınan işler
- Mülk sahipliği (araziden alınan kira veya finansal faizler/kazançlar)
- Transfer gelirleri (özellikle devlet tarafından bireye tahsis edilen sosyal transferler ve yurtdışındaki aile üyelerinin aktardığı kaynaklardır).

IAHS merkezi tarafından kırsal yerleşmelerde net gelirin hesaplanmasına ilişkin değişkenler şu şekilde ifade edilmiştir (EUROSTAT 1996):

1- Bağımsız aktivitelerden elde edilen net üretim fazlası

- a) Tarımsal aktivitelerden elde edilen gelir
- b) Tarım dışı aktivitelerden elde edilen gelir
- c) Mülk sahiplerinin kira gelirleri

2- Kırsal hanelerin tarım veya tarım dışı faaliyetlerden elde ettikleri gelir

3-Kira, sigorta gelirleri, faiz

4- Hayat sigortası hariç diğer sigorta gelirleri

5-Sosyal transferler

6- Muhtelif cari transferler

2.2. Yoksulluk Endeksleri

Yoksulluk endeksleri yoksullar hakkında bilgi elde etmeye aracılık eden ölçüm yöntemlerinden yalnızca biridir. Sen (1976) yoksulluk endeksinin sahip olması gereken özellikleri tanımlamış ve her endeksin yoksulların göreceli sayısı, yoksunluğun boyutu ve gelirin yoksullar arasındaki dağılımı hakkında bilgi sağlaması gerektiğini ifade etmiştir.

2.2.1. Kişi Sayım Endeksi (Headcount Ratio)

En yaygın kullanılan ölçüm yöntemlerinden olan kişi sayım oranı, toplam nüfusun ne kadarının yoksul olduğunun belirlenmesinde kullanılır(Haughton 2009).

Bu yöntemde her hane veya yerleşme biriminin ortalama geliri yoksulluk sınırı ile karşılaştırılır. 1 değeri gelirin yoksulluk sınırının altında oluşunu, 0 ise gelirin yoksulluk sınırının üzerinde olduğunu ifade eder.

$$P_0 = \frac{N_p}{N} \quad (3.1)$$

N_p =yoksulların sayısı

N = toplam nüfus

Formül şu şekilde de yazılabilir:

$$P_0 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N I(y_i < z) \quad (3.2)$$

I = İndikatör fonksiyondur. Parantez içerisindeki ifade sağlanırsa 1, sağlanmazsa 0 değerini alır. Bu nedenle eğer harcama ya da gelir (y_i) yoksulluk sınırının (z) altında ise I değişkeni 1'e eşit olur ve hane yoksul sayılır. N_p ise yoksulların toplam sayısıdır (Haughton, 2009).

Kişi sayım endeksinin en önemli avantajı basit ve anlaşılır oluşudur ayrıca ölçüt tanımlayıcı olması nedeniyle önemli bir araçtır. Bu yöntemle göre yoksulluk eşikine daha yakın olan bireylerin gelirlerinde yaratılacak küçük bir artış onların artık yoksul olarak kabul edilmemesine neden olacaktır bu nedenle kişi sayım oranına göre yoksulluk hızla azaltılacaktır (UN, 2005).

2.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi (Poverty Gap Ratio)

Yaygın olarak kullanılan diğer yoksulluk ölçütlerinden bir tanesidir. Bireyin yoksulluk sınırının ne kadar altında olduğunu ifade eder. Yoksulluk açığı yoksul bireylerin geliri ile yoksulluk sınırı arasındaki değeri hesaplar. En fazla kullanılan yöntemlerden olan yoksulluk açığı da kişi sayım oranına benzer bir probleme sahiptir. Yöntem tekbaşına kullanıldığında tanıtıcı olması bakımında kullanışlı olmasına rağmen, kaynak dağılımını ifade etmemesi bakımından zayıf bir araçtır.

$$G_i = (z - y_i) \times I(y_i < z) \quad (3.3)$$

Bu formülde (G_i) yoksulluk açığını, (z) yoksulluk sınırını, (y_i) ise geliri ifade etmektedir. Yoksulluk açığı endeksi (P_1) ise şu şekilde yazılır:

$$P_1 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \frac{G_i}{z}$$

(3.4)

Yoksulluk açığının herkes için 0 olması beklenir(Haughton 2009).Bu ölçüt yoksulluk sınırı ile yoksul bireyin geliri arasındaki açığın kapanması için gerekli olan toplam değeri ifade etmektedir(UN 2005). Yoksulluk açığı endeksi yoksulluğun giderilmesi için bireylerin gelirlerinin ne kadar artırılması gerektiğini ifade etmesi bakımından pek çok araştırmacı tarafından önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Yöntem kişilerin gelirleri veya harcamaları yoksulluk sınırının üzerine çıkarıldığında yoksulluğun giderileceği yaklaşımına dayanmaktadır. Bu iddianın başarısı ise kimlerin yoksul olduğunun doğru şekilde tespiti ile mümkündür. Gelişmemiş ülkelerde yoksulları tespit etmede yoksulluğun azaltılması için ihtiyaç duyulandan daha fazla harcama yapması da şaşırtıcı olmayacaktır (Haughton 2009).

2.2.3. Sen Endeksi (Sen Index)

Sen (1976), yoksul sayısını, yoksulluğun şiddetini ve yoksulluğun gruplar içindeki dağılımını anlamaya imkan veren bir indeks geliştirmiştir.Bu endeks, Sen'in deyimiyle üç farklı karakterin kombinasyonudur.

a) Kişi Sayım Oranı

b) Yoksulluk Açığı

c) Gini Katsayısı

,

$$P_s = P_0 \left(1 - (1 - G^p) \frac{\mu^p}{z} \right)$$

(3.5)

P_0 kişi sayım oranı, μ^p , yoksul bireyin ortalama geliri (yada harcama) ve G^p ise yoksullar arasındaki eşitsizliği ifade eden Gini katsayısıdır. Gini katsayısı 0 (tam eşitlik) ile

1 (tam eşitsizlik) arasında değişmektedir. Sen endeksi kişi sayım oranı ve yoksulluk açığı ölçütlerinin ortalaması olarak da yazılabilir.

Sen Endeksi yoksullar arasındaki gelir dağılımını da dikkate alması açısından önem taşımaktadır. Ancak akademik çalışmalar haricinde kullanılmamaktadır. Bunun nedeni yoksulluğu, farklı alt grupların yoksulluğa etkisi açısından sınıflandıramamasıdır (Deaton 1997).

2.2.4. Foster, Greer, Thorbecke Endeksi (FGT Index)

Özellikle empirik çalışmalarda en çok başvurulan yöntemlerden biridir. Bu denli yaygın kullanıma sahip oluşundaki en önemli neden, yöntemin uygulamada oldukça basit oluşudur.

FGT endeksi standartlaştırılmış yoksulluk açığı temeline göre geliştirilmiştir. Yöntemin en önemli özelliği α değerine verilen farklı değerler ile farklı sonuçların elde edilebilmesidir. $\alpha=0$ ifadesi için endeks kişi sayım oranını verirken $\alpha=1$ değeri içinse yoksulluk açığını vermektedir bu özelliği bakımından FGT en yaygın iki yoksulluk ölçütünü içinde barındırır.

$$P_{\alpha} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \left(\frac{G_i}{z} \right)^{\alpha}, \quad (\alpha \geq 0)$$

(3.6)

(α) indeksin yoksulluk ve yoksulluk sınırına (z) hassasiyeti, (x_i) hanesindeki (i) inci bireyin kişi başına düşen harcaması, (i) inci bireyin yoksulluk açığı ise $G_i = z - x_i$ ($x_i > z$ ise $G_i = 0$). $\alpha=0$ olduğunda P_0 yalnızca kişi sayım oranını vermektedir. $\alpha=1$ olduğunda P_1 yoksulluk açığı oranını $\alpha=2$ olduğunda ise yoksulluğun şiddeti endeksi elde edilmektedir. $\alpha > 0$ olduğu durumlarda, yoksulların hayat standartlarında düşüş yaşanmaktadır. $\alpha > 1$ olduğu durumlarda ise bireyin yaşam standartlarındaki düşüşün yoksul olan bireylere göre daha fazla olacağından ölçülen yoksullukta artış olduğu görülür. Bu nedenle ölçütün gelirle tamamen konveks olduğu söylenir ($\alpha=1$ zayıf konveks).

FGT ölçütünün diğer bir özelliği nüfusu alt gruplara ayırarak ölçümün yapılabilmesine imkân sunması ve bu topluluğun ulusal yoksulluk miktarındaki payının

hesaplanabilmesidir.FGT ölçütü bütüncül bir çerçeve sunmasına rağmen hangi α değerinin en iyisi olduğu sorusunu yanıtsız bırakmaktadır.

3. Eşitsizlik

Yoksulluk analizlerinde kişi başına düşen harcamanın yada gelirin ortalaması kadar tüketimin dağılımı hakkında da bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Eşitsizlik yoksulluktan daha geniş bir kavramdır. Yoksulluk yalnızca fakir bireyleri konu alırken eşitsizlik toplumun tamamı ile ilgilenir.

Eşitsizliği hesaplamanın en basit yolu ortalama geliri hesaplayarak sınıflandırmaktır. Böylece en fakir %20 lik kısmı oluşturan grubun ortalama gelir seviyesini karşılaştırmak mümkün olur veya yoksul kesim ile zengin kesimin ortalama gelirleri kıyaslanabilir. Gelir dağılımında eşitsizliğin arttığı alanlarda zengin ile yoksul hane halklarının gelirleri arasındaki fark artacaktır. Benzer sonuç toplam gelirin dağılımının iki grup arasında kıyaslanması ile de elde edilebilir.

3.1.Gini Katsayısı (Gini Coefficient)

Gini katsayısı Lorenz eğrisine dayanmaktadır. Kümülatif frekans eğrisi gelir gibi spesifik değişkenlerin dağılımını karşılaştırılmasında kullanılır.Grafiğin yatay ekseninde hanehalkının kümülatiforanı dikey ekseninde ise gelir veya harcamanın kümülatif oranı bulunmaktadır.Gini katsayısı Lorenz eğrisi ile 45 derece eğrisi arasında kalan alan olarak tanımlanır. Gelirin eşit dağıldığı durumlarda Gini katsayısı0, gelir dağılımının eşit olmadığı durumlarda ise 1 değeri alır.

$$G = \frac{2}{n^2 \bar{y}} \sum_{i=1}^n i(y_i - \bar{y}) \quad (3.7)$$

Bu formülde n , toplam nüfusu, $\bar{y}$ ortalama geliri, y_i ise i 'inci hanenin gelirini göstermektedir.

Gini katsayısı, gelirin ortalama seviyesinden bağımsız oluşu ve nüfus büyüklüğünden etkilenmemesi bakımından önemli bir endekstir. Aynı zamanda simetriktir, çünkü iki kişinin gelirinde karşılıklı bir yer değiştirme yaşandığında endeks değişmez. Nüfusun tamamı için uygun olmakla birlikte, alt gruplar için uygun bir katsayı değildir (UN, 2011).

4. Yoksulluk Profilleri

Yoksulluk profilleri, toplumunu alt gruplara bölerek mevcut durumu ifade eder ve kapsamlı bir karşılaştırma yapılmasına imkan verir. İyi hazırlanmış bir yoksulluk profili yoksulluğun önlenmesinde hangi ekonomik değişimin uygulanması konusunda yol göstericidir. Yoksulluk profilleri yoksulluğun ne olduğu belirtirken nedenleri hakkında bir açıklama getirmez (Haughton 2009).

Bu tanımlamalar bazı temel etkenlere göre hazırlanır ve yoksulluğun aşağıdaki karakteristikleri hakkında bilgi verir:

- Coğrafi karakteristikler (bölgesel, kırsal yada kent, dağ yada ova gibi),
- Toplumsal karakteristikler (okula sahip olmayan kasabalar gibi),
- Hane ve hanehalkı ile ilgili karakteristikler (eğitim seviyesi gibi).

Yoksulluk profillerinin hazırlanmasında, çalışmada kullanılan temel coğrafi veriler derlenir. Yoksulluk ile ilgili bu değerlendirmeler:

- Yoksulluğun tespitinde,
- Yoksullukla ilişkili diğer durum ve sorunların tespitinde,
- Yoksulluğunun sebeplerinin tanımlanması ve anlaşılmasında,
- Yoksulluğu önlemeye yönelik program ve politikaların geliştirilmesinde,
- Son olarak kaynakların dağıtılmasında yol gösterici olması

bakımından önemlidir.

5. Yoksulluk Haritaları

Yoksulluk haritaları, yoksulluğun nedenleri ve yoksullukla mücadelede alınacak önlemler konusunda sorunun mekânsal dağılışının ifade etmesi bakımından önem taşımaktadır (Henninger ve Snel, 2002; Hyman, vd., 2005). Yoksulluk haritaları yoksulluğun nerelerde yoğunlaştığını ifade ettiğinden, kaynakların hangi alanlara aktarılması gerektiği konusunda ipuçları vermektedir (Fujii 2008 Palmer-Jones; Sen 2006).

Yoksulluk haritalarının sağladığı avantajlar şu şekildedir:

- Araştırmalar, anketler veya uydu görüntüleriyle elde edilen sosyal, ekonomik veya çevresel verilerin birlikte değerlendirilmesine imkan verir. Örneğin gelir

dağılımındaki mekânsal farklılıklar ile eğitim seviyesi, hizmetlere erişim veya refahın farklı boyutlarına ait verilerin karşılaştırılmasına yardımcı olur.

- Mekânsal bir çerçeve oluşturulmasını sağlar ve analiz konusuna yeni alternatiflerin yaratılmasına imkan sunar. Örneğin araştırmanın esas amacı olmamasına rağmen idari sınırlar ile ekolojik sınırların karşılaştırılmasına imkan vermesi gibi.
- Yoksulluk haritaları ile mekânsal modellerin oluşturulması yoksulluğun nedenlerinin anlaşılmasında yeni bakış açıları kazandırır. Örneğin fiziki anlamda izole olma ile ekolojik koşulların yoksul olarak değerlendirilmede ne derece etkili olduğu ortaya konulabilir.
- Kaynakların dağıtımını daha verimli hale getirilebilir. Yoksulluk haritaları önleyici politikaların uygulama alanları konusunda yol göstericidir. Coğrafi olarak hedefin belirlenmesinin yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğu görülmüştür (Baker; Grosh, 1994)
- Yoksulluk haritaları hem yerel hem de merkezi politikaların üretilmesine yardımcı olur.
- Haritalar mekânsal ilişkilerin görselleştirilmesi açısından çok önemlidir.
- Yoksulluk haritaları uluslararası araştırmalarda tutarlı ve sürekli göstergeler sağlaması bakımından, uluslararası kalkınma organizasyonlarının stratejik planlamaları ve karar verme aşamalarında oldukça değerli olmaktadır.

Kırsal yoksulluk haritalarının hazırlanması kartografik bir çalışmadan çok daha fazlasıdır. Çünkü refahın ölçümü oldukça zor bir uygulamadır ve pek çok metodolojinin bir arada kullanılmasını gerektirir.

6. Yoksulluğun Nedenlerinin Belirlenmesi - Regresyon Analizi

Yoksulluğun ulusal, sektörel, toplumsal, hane ile ilgili veya kişisel pek çok nedeni olabilir. Bu nedenle yoksulluk analizlerinin en zayıf kısmı Howard White ve David Booth (2003)' un deyiimiyle "kayıp nokta" dır. Yoksulluğun esas nedenlerinin her yerde aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu nedenle mekân odaklı analizlerin yapılması daha doğrudur.

Yoksulluğu etkileyen değişkenlerin etkilerinin incelenmesinde en yaygın kullanılan yöntem regresyon tekniğidir. Regresyon analizi bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenlerin (kişi başına düşen tüketim gibi) ne derecede ilişkili olduğunu gösterir.

Regresyon analizinin kullanım alanı oldukça geniştir. Bu yöntem kullanılarak çocuklardaki yetersiz beslenme, eğitim seviyesi veya hastalanma sıklığı gibi unsurlar ile yoksulluk arasındaki ilişki hesaplanabilir. Regresyon analizi aynı zamanda gelirin belirleyicilerinin analizinde veya tarımsal üretim fonksiyonlarının (arazi başına düşen ürün/mahsul, hasat, tarımsal üretim girdileri, üretim ve pazarlama masrafları) tahmininde kullanılabilir.

Yoksulluk analizlerinde kullanılan tipik çoklu regresyon denklemi şu şekildedir:

$$\log\left(\frac{y_i}{z}\right) = \alpha_0 + \alpha_1 X_i^1 + \alpha_2 X_i^2 + \dots + \alpha_n X_i^n \quad (3.8)$$

Yoksulluk sınırı, y_i kişi başına düşen gelir veya harcama, X_i^j bağımsız değişkenler ve α_j ise tahmin edilen katsayılarıdır. Bağımsız değişkenler bireyin yaşı gibi sürekli bir değişken olabilirler. Ancak daha çok bireyin yaşadığı bölge veya cinsiyeti gibi kategorik değişkenlerin olması istenir

Yoksulluğun belirleyicilerinin mekândan mekâna farklılık gösterdiği kabul edilir. Bu nedenle her alan için farklı regresyon analizi yapılmalıdır. Bazen regresyon denklemini farklılıklar yapılmasına izin verecek şekilde esnek hale getirmek etkili olabilmektedir. Örneğin farklı yaş gruplarındaki bireyler için farklı regresyon denklemleri oluşturmak yerine yaşa göre eğitim seviyesini gösteren bir değişken yaratılabilir

Denklemin sağlıklı olup olmadığı $\bar{R}^2$ (adjusted R squared) ile ölçülür. Bu değer 0 ile 1 arasında değişir. 0 değeri denklemin uygun olmadığını 1 ise denklemin uygun olduğunu ifade eder. Hane araştırmalarında $\bar{R}^2$ değerinin 0.5 veya daha fazla olması istenir.

Aynı zamanda katsayıların gerçeği anlamada ne kadar yardımcı olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Sonuçların güvenilirliği genellikle t-testi ile kontrol edilir. T- testi katsayıların standart hatalarını hesaplamaktadır. T- testi sonuçları 2'den düşük ise katsayılar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Başka bir deyişle herhangi bir etkinin olup olmadığından emin olamayız veya elde edilen katsayıları yalnızca gürültüden kaynaklanabilir. Bazı araştırmacılar ise güvenilirlik seviyesi olan p-değerini kullanmayı tercih etmektedirler. 0.03'lük p-değeri %97'lik güvenilirlik oranı anlamına gelir. Bu nedenle araştırmalarda düşük p değerlerinin bulunması beklenir (Haughton 2009).

BÖLÜM IV

ÇALIŞMA ALANININ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

1. Coğrafi Konum ve İdari Yapı

Yenice ilçesi Marmara Bölgesi'nin güneyinde Biga Yarımadasında, Çanakkale ilinin güneydoğusunda yer alır. Doğu ve güneyde Balıkesir, güneybatıda Bayramiç, batı ve kuzeybatıda Çan, kuzeyde ise Biga ilçeleriyle çevrilidir. İlçe 1367 km² ile alanı Çanakkale'nin en büyük ilçesidir (Şekil 4.1).

1963 yılına kadar Gönen'e bağlı iken 15.06.1936 tarih ve 3012 sayılı kanunla ilçeye dönüştürülüp Çanakkale iline bağlanmıştır. İlçede 4 belde 71 köy bulunmaktadır. Hamdibey, Pazarköy, Kalkım ve Akçakoyun beldelerinde toplam 13 mahalle muhtarlığı vardır.

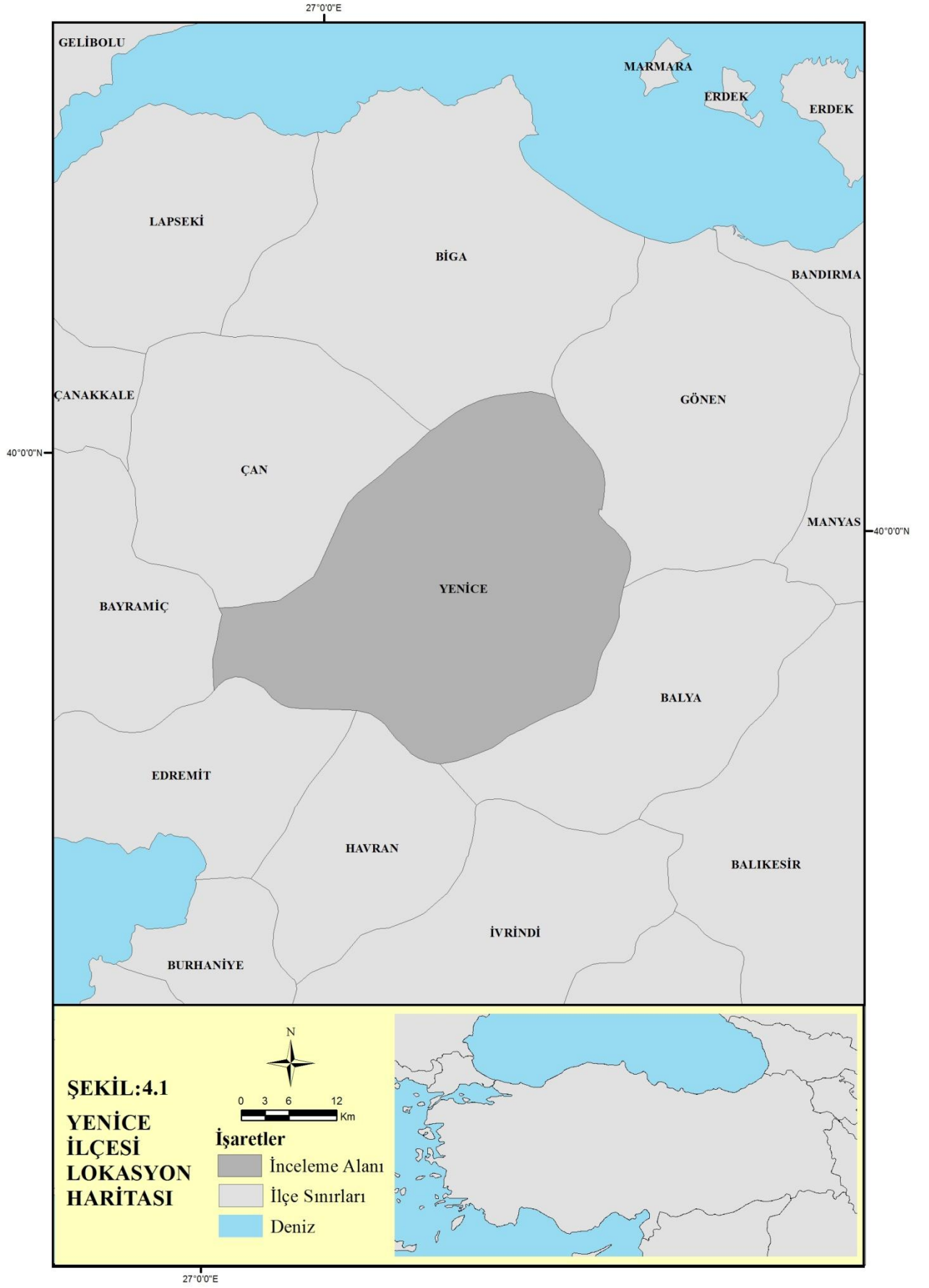
2. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler

İnceleme alanında jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerini Kaz Dağı masifinin uzantıları olan dağlık alanlar ile Kalkım ve Yenice depresyonlarının bulunduğu alan olmak üzere iki şekilde incelemek mümkündür.

Rölyef özelliklerinin oluşmasında yapısal özelliklerle birlikte süreçlerin ve zamanın da etkileri bulunmaktadır. Erol vd. (1981), Kaz Dağı'nın şekillenmesinin Üst Kretase'den başladığını ifade eder. Genel bir ifade ile inceleme alanının da içinde bulunduğu Kaz Dağı ve yakın çevresinin şekillenmesi ve bugünkü görünümünü kazanması Mesozoyik sonlarından başlayıp günümüze kadar devam etmiştir.

Aşınmaya karşı direnci yüksek metamorfik ve magmatik formasyonların bulunduğu yerlerde yüksek rölyef şekilleri, kolay aşınabilen neojen tortul formasyonlarının bulunduğu alanlarda ise alçak rölyef unsurları görülür.

Paleozoyikte Kaz Dağı jeolojik formasyonu içerisinde yer alan en yaygın unsur yüksek ölçüde metamorfize olmuş gnaystir. Alanın en eski jeolojik yapılarını ise gnays, amfibolit, ve metadunit oluşturur. İlçenin kuzeyi, batısı ve güneybatısında yayılış gösterir. Bu alanlar

ilçenin yüksek kesimlerini oluşturur ve hakim bitki örtüsü ormandır. Eğimin fazla olduğu alanlar olması nedeniyle tarımsal üretim sınırlandırılmış durumdadır (Koçman 2007).

Alanda Mesozoyik yaşlı formasyonlar hem metamorfik hemde tortul birimler ile temsil edilir. Mesozoyik metamorfik formasyonlar genel olarak kireçtaşı, yeşil şist ve bazalt gibi birimlerden oluşur. Mesozoyik tortul formasyonlar ise konglomera, kireçtaşı, kumtaşı ve kildir. İlçenin doğusunda Yeşilköy çevresinde Mesozoyik yaşlı bazik ve ultrabazik kayalar yayılım gösterir. Pazarköy beldesinin güneyi ve Çırpılar köyü çevresinde bu döneme ait kireçtaşı gözlenir. İlçe merkezinin kuzeyi ile Pazarköyün doğusunda da bu döneme ait karbonatlı kayalar bulunur.

İlçede en fazla yayılım gösteren litolojik unsur Senozoyik yaşlı volkanik kökenli kayalardır. İlçenin doğusunda daha fazla olmakla birlikte tüm çalışma alanında yayılım gösterir. Bu alanda hakim toprak türü büyük ölçüde kireçsiz kahverengi orman toprakları olup yerleşmelerin temel ekonomik faaliyeti hayvancılıktır.

Neojende tektonik depresyonlar dar ve uzun kollar halinde çöküntü havzasına dönüşmüştür. Tektonik faaliyetlerin devam etmesi nedeniyle neojen formasyonların eğim ve uzantıları da değişmiştir. Kalkım beldesinin çevresinde bulunan alan ve Pazarköy'ün kuzeydoğusunda bu döneme ait karasal kıvrımlar yayılım gösterir (Koçman 2007).

Kuvaterner alüvyonları ise pekişmemiş çakıl, kum, silt ve kilden oluşmuştur. Bu dolgu malzemeleri taban düzlüklerini doldurmuş verimli tarım arazilerinin oluşmasını sağlamıştır. Kalkım ve Pazarköy beldeleri ile Yenice ilçe merkezi kuvaterner yaşlı bu alüvyal depolar üzerinde kurulmuştur. İlçenin ekonomik olarak en gelişmiş yerleşmeleri bu alanlarda kurulu durumdadır.

Kalkım Pazarköy arası ve Yenice ilçe merkezinin bulunduğu depresyon alanlarında rölyef alçalmaktadır. Bu alanda bulunan neojen sedimanter yapıların aşınması ile yükselti 350-400 m ye kadar düşmüştür. Yüksek rölyeften aşınan malzeme bu alanda dolgu depoları olarak birikmiştir.

Büyük Agonya Ovası Kalkım Depresyonun tabanına ait alüvyal bir düzlüktür. Ovayı çevreleyen yüksek dağlardan doğan akarsuların tümü ova tabanında birleşerek Koca Çayı oluşturur. Koca Çay menderesli akış göstererek ova boyunca ilerler. Yatağı az eğimli olduğundan zaman zaman taşkınlar görülür.

Çalışma alanındaki dağlık alanların yüksek yamaçlarında eğim fazladır ve yamaçlar akarsular tarafından derin bir şekilde yarılmıştır. Bu nedenle alanda engebeli bir topografya şekillenmiştir. Akarsuların bir kısmı devamlı iken bir kısmı mevsimlidir. Eğimin fazla olması nedeniyle de akarsuların aşındırma kuvveti fazladır (Koçman 2007).

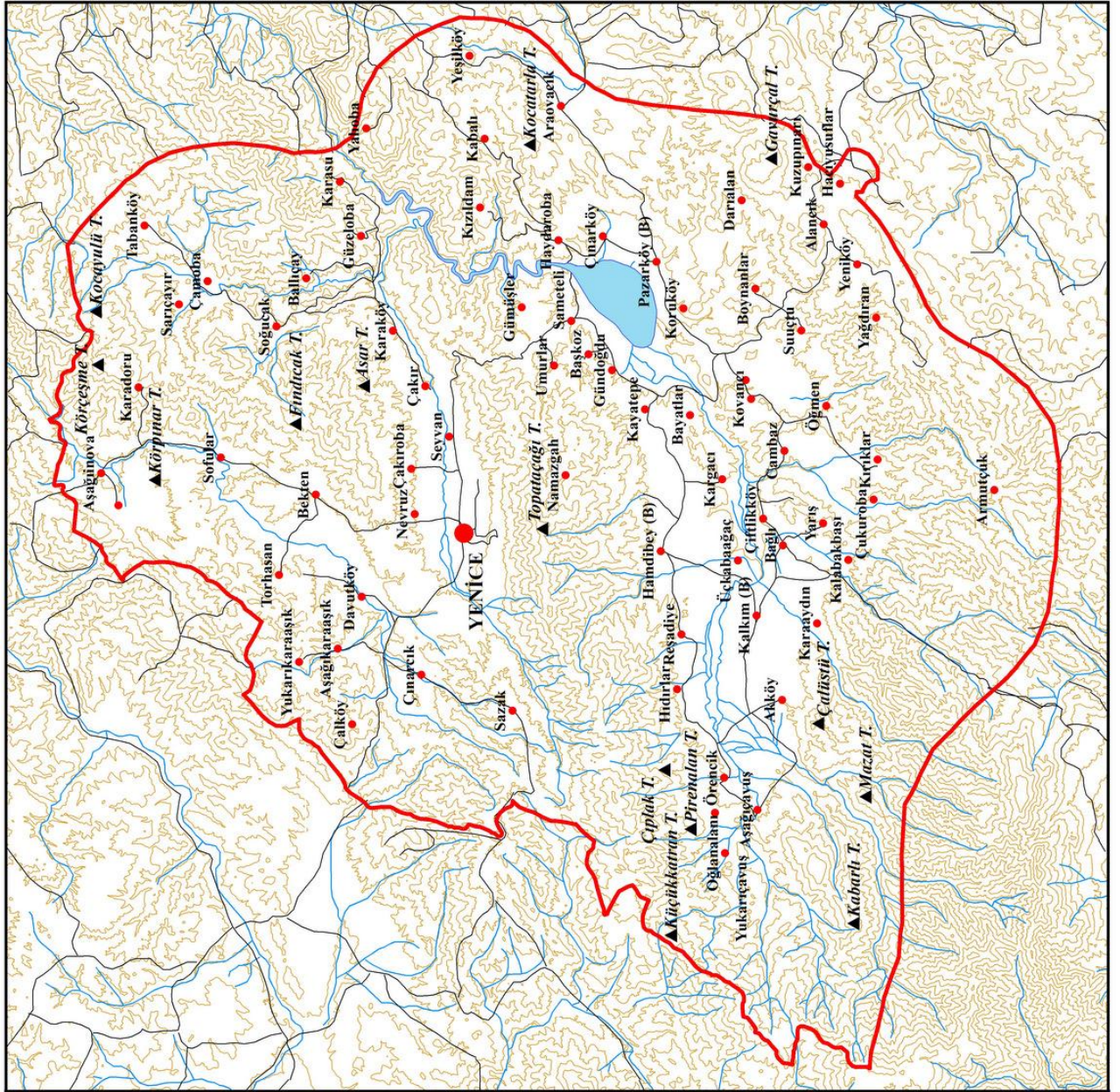
İnceleme alanının en önemli akarsuyu Koca Çay'dır. Akarsu KD-GB doğrultusundaki derin vadi boyunca uzanır (Soykan, 2001). Akarsuyun kendisi ve kolları geri geri oyma ve aşındırma sonucunda iç kısımlara kadar sokulmuş ve havzayı dış drenaja bağlamıştır (Bilgin, 1969). Büyük Agonya Ovası'nın çevresinde yer alan yüksek kesimlerden doğan akarsular hemen hemen her yerde ovaya doğru yönelmiştir. Bu akarsu ağı sentripetal drenaj tipi gösterir. Eybek ve Gürgen dağlarının kuzey ve kuzeybatı yamaçlarında yer alan akarsular daha uzun boyludur ve daha fazla alüvyon taşırlar (Soykan 2001).

3. Klimatolojik Özellikler

Türkiye'de, yağışın dağılışında esas olarak fiziki coğrafya etmenleri rol oynar. En önemli olanlar, yer şekilleri ile cephesel depresyonların yörüngesinde ve yağış getiren nemli hava akımlarına göre istasyonların yerleridir (Türkeş 1990). Genel dolaşımda yaz ve kış mevsimlerindeki değişiklik, yaz boyunca Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu dışında Türkiye'nin büyük kısmında uzun süreli kuraklıkların yaşanmasına neden olur.

İnceleme alanının da içinde yer aldığı Güney Marmara bölümü Akdeniz makro iklim bölgesine dahildir. Bu iklim bölgesinin en belirgin karakteristiği yaz kuraklığıdır. Koç'a göre, kuzeybatı Anadolu genel olarak, sıcak dönemde; Azor yüksek basıncı ile Muson alçak basıncı, soğuk dönemde; Sibirya yüksek basıncı, Azor yüksek basıncı, İzlanda alçak basıncı ve orta enlem depresyonları tarafından şekillendirilir (Koç 2001).

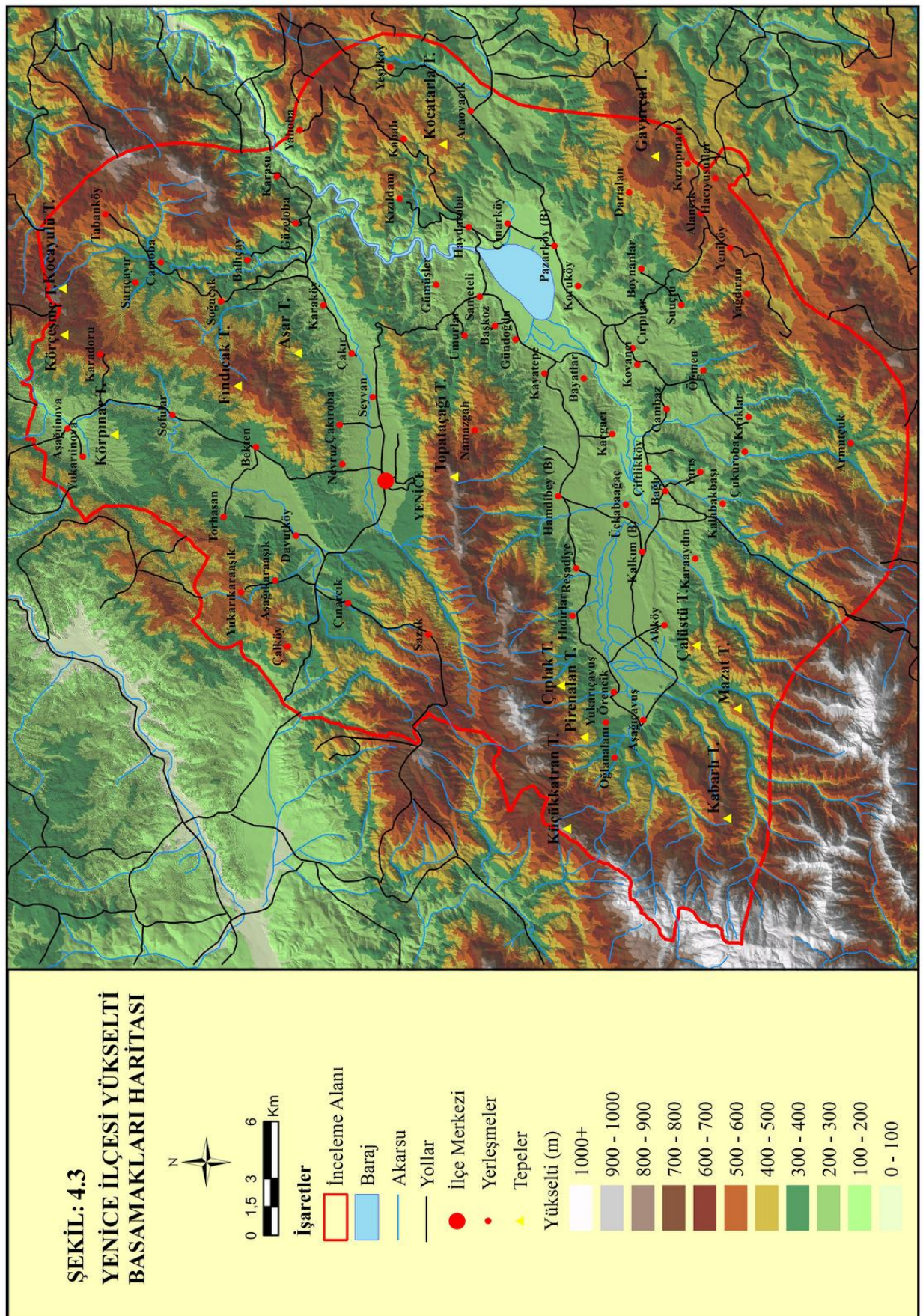
Güney Marmara bölümü sıcaklık özellikleri bakımından Marmara geçiş ikliminde, yağış özelliği olarak da Akdeniz yağış rejiminde yer alır. Topografya özellikleri, etkili olan basınç sistemleri ve hava dolaşımı özellikleri, sıcaklığın ve yağışın alana ve zamana dağılışını belirleyen temel etmendir. Bölümde kış mevsimi ortalama yağış tutarları, bölümün en yüksek kesimini oluşturan Kaz Dağları ve çevresinden daha iç kesimlerde yer alan Yenice istasyonuna kadar güney yamaçları boyunca en yüksek değerlerine ulaşır (Türkeş 2012).

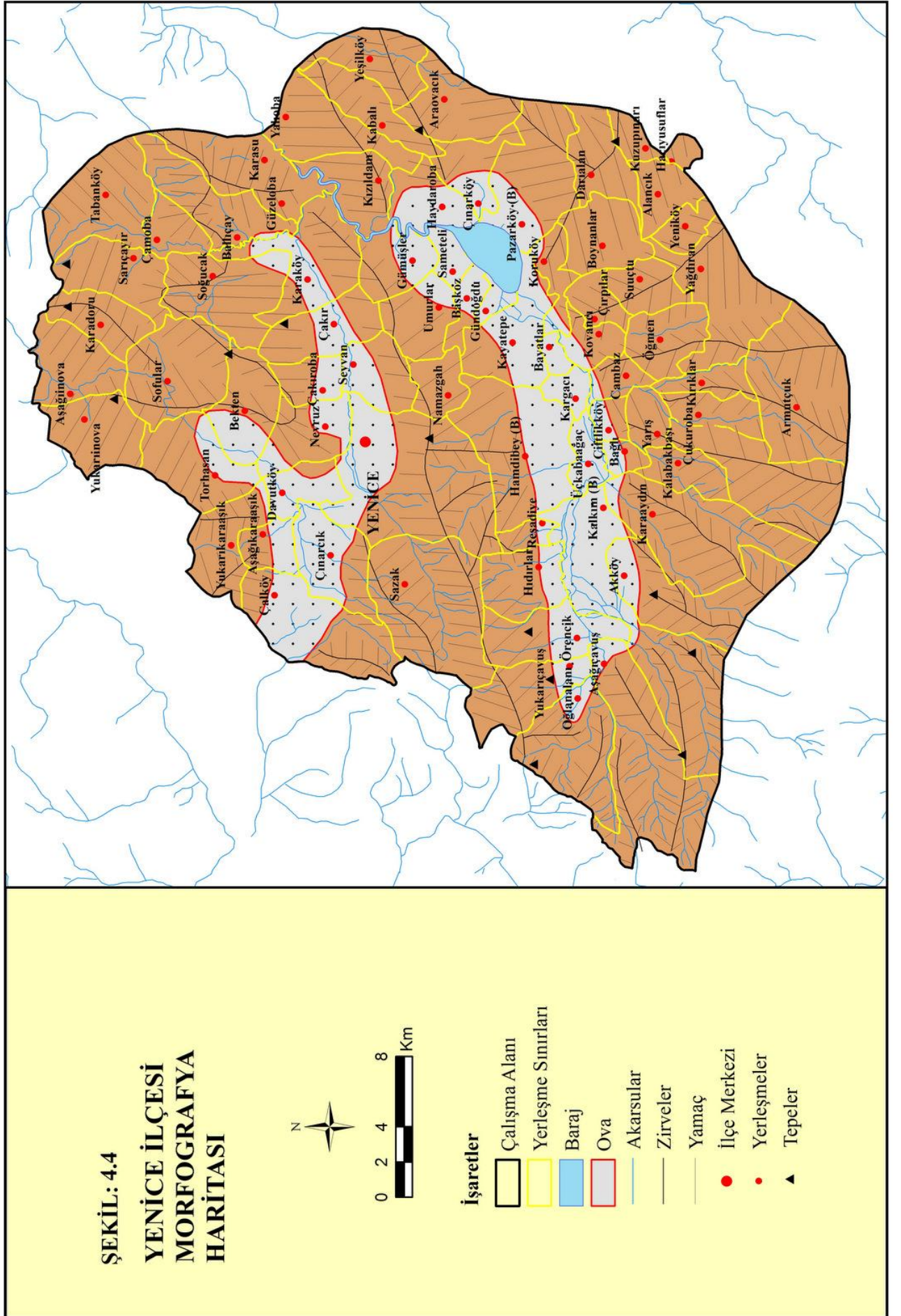

İşaretler

- İnceleme Alanı
- Baraj
- Akarsular
- Yollar
- İzohipsler
- İlçe Merkezi
- Yerleşmeler

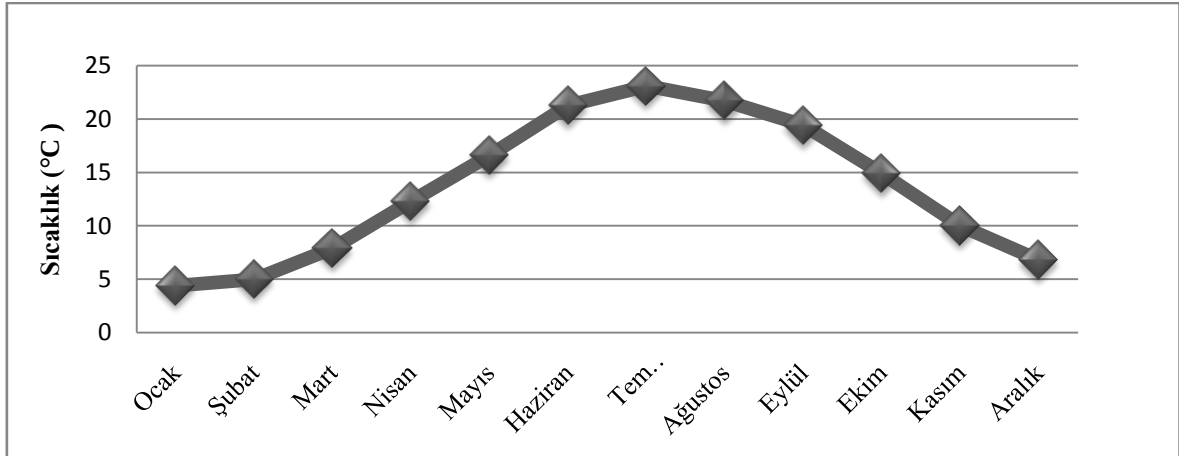
Kaz Dağları ve yakın çevresinde bakı ve topografik etmenler bitki örtüsü özelliklerini değiştirir ve zenginleştirir. Bu değişimin temel nedeni, fiziki coğrafya koşullarının ve etmenlerinin kısa mesafelerde değişmesidir (Türkeş 2012). Bu nedenle inceleme alanında en belirgin özellik iklimin yatay ve dikey değişimindeki belirgin farklılaşmadır.

İnceleme alanı Kaz Dağı'nın uzantıları olan yüksek alanlar ile Kalkım ve Yenice depresyonlarının oluşturduğu alçak alanlardan meydana gelir. Rölyef özelliklerinin farklı olması yerel özelliklerinde farklı olmasında etkili olmuştur.

Türkeş (2011)'e göre Yenice ilçesinin bulunduğu alan Thorntwaite iklim sınıflandırmasına göre yarı nemli olarak ifade edilmiştir. Etkili nemin mevsimlik değişimine göre ise yaz mevsiminde ilçede şiddetli su açığı bulunmaktadır (Tablo 4.1).

Aylık ortalama sıcaklık değerlerine göre en sıcak ay 23.1 °C ile temmuz, en soğuk ay ise 4.4 °C ile Ocak'tır (DMİ, 2013). Yaz mevsimi ortalama sıcaklığı 22.02 °C, kış mevsimi ortalama sıcaklığı ise 5.4 °C'dir (Şekil 4.5.).

Şekil 4.5. Yenice İlçesi Uzun Yıllar Aylık Sıcaklık Ortalaması (DMİ 2013)

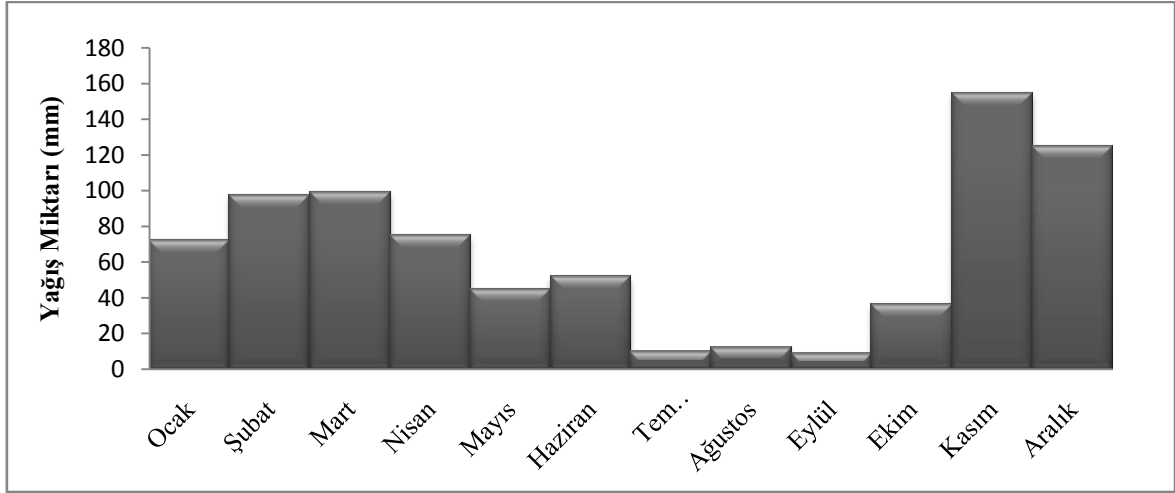

İlçede uzun yıllar aylık toplam yağış ortalamaları incelendiğinde en yüksek yağış ortalaması kış mevsiminde en düşük yağış ortalaması ise yaz mevsiminde gözlenir (Şekil 4.6). En yüksek yağış aylık ortalama miktarı 155 mm ile kasım ayında en düşük aylık yağış ortalaması ise 9 mm ile Eylül ayında gözlenir.

Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Sıcaklık	4.40	5.00	7.90	12.30	16.60	21.60	23.10	21.70	19.40	14.90	10.00	6.80	13.64
Sıcaklık İndisi	0.82	1.00	2.00	3.91	6.15	9.16	10.15	9.23	7.79	5.22	2.86	1.59	59.88
PE	10.28	12.35	23.80	44.91	69.04	100.71	110.8	101.37	86.33	59.13	33.38	19.20	671.39
Düzeltilmiş PE	0.92	0.88	1.03	1.06	1.15	1.15	1.17	1.12	1.02	0.99	0.91	0.91	
Yağış	72.30	97.30	99.00	75.20	44.90	52.10	10.10	12.10	9.00	36.40	155.00	124.70	788.10
Biriken Suyun Değişimi	0.00	0.00	0.00	0.00	-34.77	-63.71	-1.52	0.00	0.00	0.00	100.00	0.00	
Birikmiş Su	100.00	100.00	100.00	100.00	65.23	1.52	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00	100.00	
Gerçek Ev.	9.46	10.87	24.52	47.79	79.67	115.81	11.62	12.10	9.00	36.40	30.24	17.39	404.88
Su Açığı	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	118.56	101.85	79.06	22.14	0.00	0.00	321.60
Su Fazlası	62.84	86.43	74.48	27.41	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	24.76	107.31	383.22
Akış	85.07	74.63	80.46	50.95	13.71	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	12.80	66.03	383.22
Nemlilik Oranı	6.64	7.95	3.04	0.57	-0.44	-0.55	-0.92	-0.89	-0.90	-0.38	4.13	6.17	

Tablo 4.1. Thorntwaite Formülüne Göre Yenice İlçesi Su Bilançosu

Şekil 4.6. Yenice İlçesi Uzun Yıllar Aylık Yağış Ortalaması (DMİ 2013)

Çanakkale'de egemen rüzgar yönü, tüm aylarda ve yıllık olarak kuzey-kuzeydoğudur. KKD yönünden esen rüzgarın esme sıklığı, yıl içinde yaklaşık %35 ve %50 arasında değişir. Egemen rüzgar yönünün yıl boyunca ağırlıklı olarak KKD olması, Çanakkale'nin coğrafi olarak egemen bölgesel basınç ve rüzgar sistemlerine karşı uygun konumu ve Çanakkale Boğazı'nın her çeşit kuzeyli dolaşımdan kaynaklanan hava akımlarını kabaca KD'dan GB'ya doğru yönlendirmesiyle bağlantılıdır. Yaz ayları dışında, orta enlem ve Akdeniz siklonlarının etkisiyle, esme sıklığı düşük olmakla birlikte Çanakkale'de GB ve GGB yönlü rüzgarlar da eser. Ortalama rüzgar hızının en kuvvetli olduğu yönler, yılın Ocak-Nisan ve Eylül-Aralık dönemlerinde güney sektörlü, özellikle güney ve güneybatılı; Mayıs-Ağustos döneminde ise, hem güneyli hem de kuzey sektörlüdür (Türkeş 2012).

4. Toprak Özellikleri

4.1. Büyük Toprak Grupları

İnceleme alanında yayılış gösteen büyük toprak gruplarını Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları, Kahverengi Orman Toprakları, Kırmızı Akdeniz Toprakları, Kırmızı Kahverengi Orman Toprakları, Alüvyal Topraklar, Kolüvyal Topraklar, Hidromorfik Topraklar, Rendzinalar ve Vertisollerden meydana gelmektedir (Şekil 4.7.).

Ülke genelinde geniş yayılış alanına sahip olan Kırmızı, Kırmızı-Kahverengi Akdeniz toprakları genellikle orta enlemlerin ormanlık alanlarında görülür (Mater 2004). Humus yönünden fakir, demir seskioksit yönünden ise zengindir (Atalay 1982). Genellikle karstik

alanlarda görülen bu toprak türü, çeşitli bileşimde kireçtaşı, kil, konglomera, ultrabazik-ultramafik ve metamorfik şistler üzerinde gelişme gösterir. Kireçtaşı üzerinde gelişmiş olan kırmızımsı topraklara düz ve düze yakın olan sahalarda rastlanır. Buna karşılık eğimli arazilerde kireçtaşları toprağın yüzeyinde değil, kireçtaşının çatlakları ve tabakalaşma yüzeyleri boyunca görülür. Toprağın çatlaklar ve tabaka yüzeyi boyunca oluşması, buralarda yağış sularının tutularak ayrışma olayının gerçekleşmesi ile ilgilidir (Atalay 2006). Kırmızı kahverengi akdeniz toprakları daha çok Çınarköy ve Araovacık köyleri çevresinde yayılış gösterir. Araovacık köyü kişi başına düşen tarımsal ve hayvansal gelir bakımından ilçenin en önemli yerleşmelerindendir.

Kırmızımsı Akdeniz Toprakları, Akdeniz iklim şartlarının hüküm sürdüğü alanlarda deniz kıyısından başlayarak ormanın üst sınırına kadar çıktığı, özellikle kireç taşlarından oluşmuş alanlarda olduğu görülür. Organik madde miktarının da, yükseklerle doğru sıcaklığın düşmesine paralel olarak arttığı görülür (Atalay 2006). Pazarköy beldesinin güneyi, Daralan ve Alancık köyleri çevresinde yayılış gösterir. Kabaca ilçenin doğusunda görülen bu toprak tipi ilçenin en geri kalmış köylerinin bulunduğu alan durumundadır. Nötr ve hafif alkali reaksiyon gösteren bu topraklar nemli iklimlerde silisli ana kaya üzerinde meşe veya maki vejetasyonu altında gelişmiştir (Atalay 1982). Bu topraklar Pazarköy beldesinin güneyi, Daralan ve Alancık köyleri çevresinde yayılış gösterir. Kabaca ilçenin doğusunda görülen bu toprak tipi ilçenin en geri kalmış köylerinin bulunduğu alan durumundadır.

Orman örtüsünün bulunduğu alanlarda organik maddenin toprak üzerinde birikmesinden dolayı toprağın rengi kahverengiye dönüşür ve kahverengi orman toprakları oluşur. Bu sahaların eğimli olmasından dolayı her yerde olgun profil yapısı gösteren toprakları bulmak mümkün değildir. Yağış miktarının yetersiz olduğu yarı nemli, yarıkurak-yarınemli ortamlarda karbonatların biriktiği kireçli orman toprakları yer alır. Yağış miktarının 600 mm'nin üzerinde olduğu yarınemli-nemli alanlarda ise kireçsiz kahverengi orman toprakları görülür. Üst toprak, organik maddeden dolayı çoğu kez granüler, yani taneli yapı göstermektedir. Olgun toprak profillerinde alt horizonlara doğru kilin artması ve organik maddenin azalmasından dolayı blok, kaba blok strüktürde topraklar baskın durumdadır. Killi bünyede olup organik madde bakımından zengin olan üst horizonlarda granüler, alt horizonlarda ise blok ve kaba blok yapıda topraklar

egemendir (Atalay 2006). İlçenin doğusu, Büyük Agonya ovası ile Çalköy ve Çınarcık köyleri çevresi hariç ilçenin tamamında yayılış gösterir.

Vertisoller, yarı kurak, tropikal ve subtropikal bölgelerin siyah ve koyu gri, killi topraklarıdır (Atalay 1982). Vertisoller, killi depoların yaygın olduğu ovalarda, killerin biriktirdiği art bataklık depoları ve killi depolara sahip alanlarda bulunur. Vertisoller killi olmasından dolayı yaz mevsiminde kurduğunda 3-5 cm genişliğinde 1 m derine kadar ulaşan çatlaklar oluşur (Atalay 2006). Bu toprakların yüksek tarımsal potansiyeli vardır. Her ne kadar düşük yağış nedeniyle nem eksikliği görülse de vertisol toprakları sulama ile çok verimli tarım topraklarına dönüşürler (Atalay 1982). Vertisoller ilçede önemli bir grup oluşturmamaktadır. Yalnızca Gönen Barajı'nın kuzeybatısında, Sameteli köyünün bulunduğu küçük bir alanda yayılış gösterir.

Rendzina toprakları, düz ve hafif engebeli yerlerdeki yumuşak killi kireçtaşı, marnlardan ibaret araziler üzerinde görülür. Bu araziler ülkemizde neojen havzalarında çökelmiş olan kireçtaşı, kumlu kireçtaşı ve marn depoları üzerinde yaygındır. (Atalay, 2006). Rendzinalar verimli tarım toprakları olarak bilinir. Ancak fazla derin profil morfolojisi geliştiremedikleri için tarımsal potansiyelleri beklendiği kadar değildir. Bunun yanında özellikle nemli iklim sahalarında her türlü ürünün yetişmesine olanak sağlar (Mater 2004). Vertisol topraklarda olduğu gibi rendzinalarda ilçedeki önemli toprak grupları arasında yer almaz ve yalnızca Gönen Barajı batısında Başkoz köyü çevresinde yayılış gösterir.

Hidromorfik topraklar, yer altı su seviyesinin yüksek olduğu havzaların alçak kesimlerinde ve delta alanlarında, ayrıca toprak suyunun sızmasını engelleyen geçirgenliği çok düşük killi ana materyallerden ibaret olan sahalarda görülür. Hidromorfik topraklar, devamlı veya zaman zaman millenmeye uğramalarından dolayı bir yandan biriken malzemenin tabiatına diğer taraftan değişen pedojenez şartlarına göre devamlı değişme gösterir (Atalay 2006). Drenajın iyi olduğu alanlarda ve taşkın ovalarında, otların hem çabuk büyümesi hem de yoğun olmasından dolayı büyük ölçüde otlak olarak kullanılmıştır (Atalay 1982). Hidromorfik topraklar ilçenin kuzeybatı ucunda Tabanköy çevresindeki küçük bir alanda yayılış gösterir. Kocaçayın bünyesine katılan kollarla genişlediği alan olan Gönen sınırında bulunan alanda gözlenir.

Alüvyal topraklar, akarsuların biriktirdiği genellikle ince boyutlu malzemelerin üzerindeki topraklar ya da depolardır. Alüvyal topraklar akarsuların denize döküldüğü

deltalarda, nehirlerin taşkın ve biriktirme yaptığı alanlarda, özellikle suların durulduğu taşkın alanlarında ve eski akarsu yataklarında, tektonik kökenli olukların içerisindeki düzlüklerde yer alır. Alüvyal topraklar eğimin azalmasıyla beraber Kocaçayın yatağının genişlediği alan olan Büyük Agonya Ovasının kuzeydoğusunda, Gündoğdu, Kayatepe, Haydaroba, Üçkabağaç ve Çiftlikköy çevresinde yayılış gösterir. Bu alan ilçenin tarımsal üretim oranı en yüksek olan bölümüdür.

4.2. Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıfları

I. sınıf araziler, kullanımlarını güçlendiren çok az sayıda avantaja sahiptir. Bu kabiliyet sınıfına giren topraklar geniş bir bitki çeşidi yetiştirme, kültür bitkisi, çayır ve mera arazisi oluşturma gibi özelliklere sahiptir. Genellikle düz ve düze yakın bir topografyaya sahip, erozyon tehlikesi çok az olan arazilerdir. Topraklar derin, genellikle iyi drene olmuştur ve su tutma kapasiteleri yüksektir. Bitki besin maddesi yönünden zengin olduklarından entansif tarıma uygun bir potansiyele sahiptirler. Ekonomik bakımdan en iyi sahaları oluşturmakla birlikte tarımın en uygun şekilde yapılması için gerekli bütün niteliklere sahiptirler (Mater, 2004). İlçede I. sınıf araziler 2736 ha'lık bir alan kaplamaktadır. Bu sınıftaki arazilere, Karaaydın, Bağlı, Üçkabağaç, Çakır, Davutköy, Seyvan ve Çınarcık köyleri çevresinde rastlanmaktadır (Şekil 4.8).

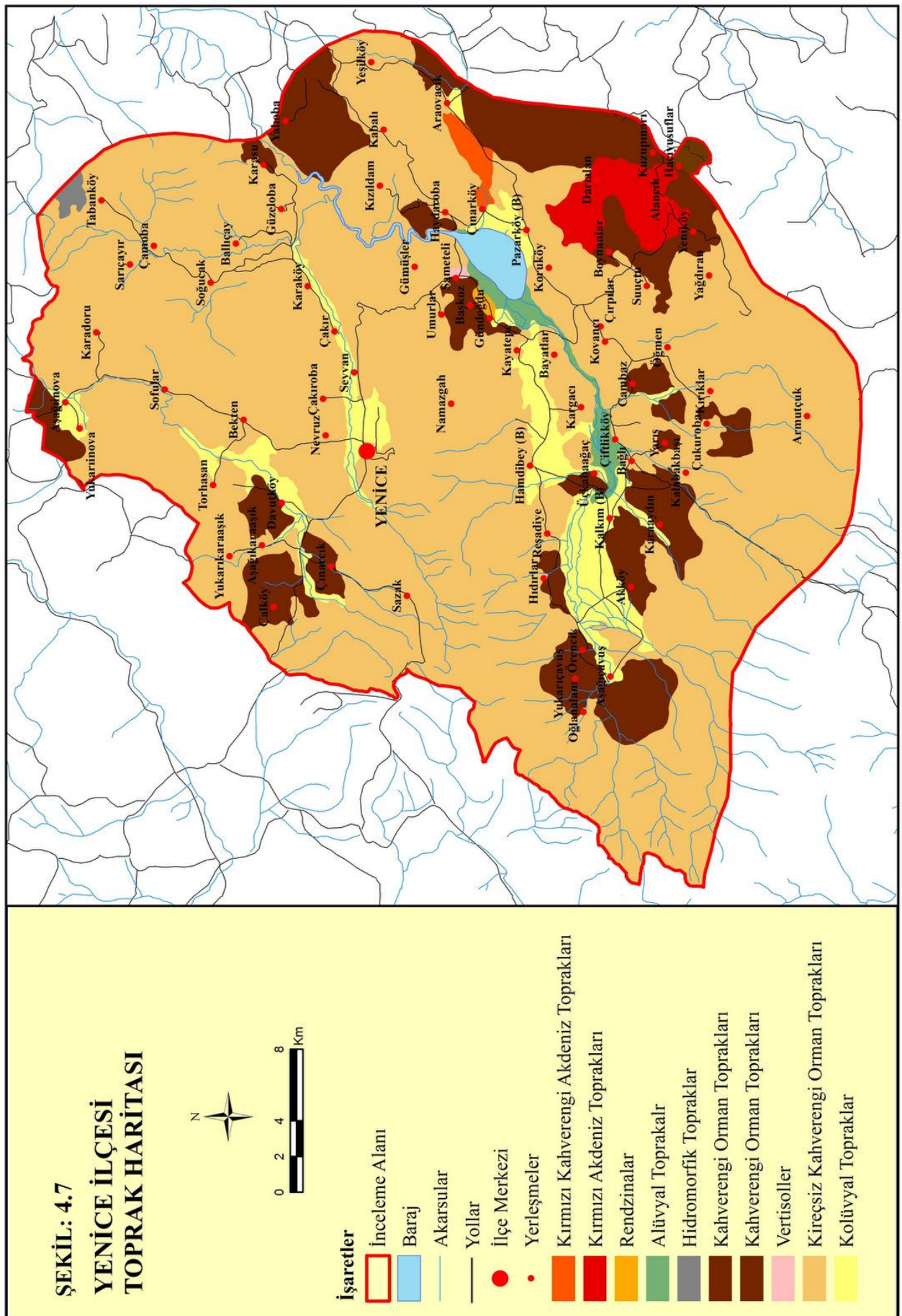
II. sınıf arazilerde tarımı kısıtlayıcı bazı faktörler bulunmaktadır. Bu tip arazilerin işlenmesi durumunda, uygun toprak koruma tedbirlerinin alınması, toprağın niteliğinin bozulmaması için doğru sürüm tekniğinin uygulanması gerekmektedir. Ayrıca bu alanlarda toprak havalandırması yapıp toprakta suyun hareketinin kontrol altında tutulması gerekmektedir. II. sınıf araziler hafif eğimli alanlarda görülür (Mater 2004). İlçede II. sınıf araziler 7674 ha'lık bir alan kaplar. Bu sınıftaki arazilere Bekten, Aşağıkaraaşık, Torhasan, Kayatepe, Koruköy ve Yeniköy çevresinde rastlanır (Şekil 4.8).

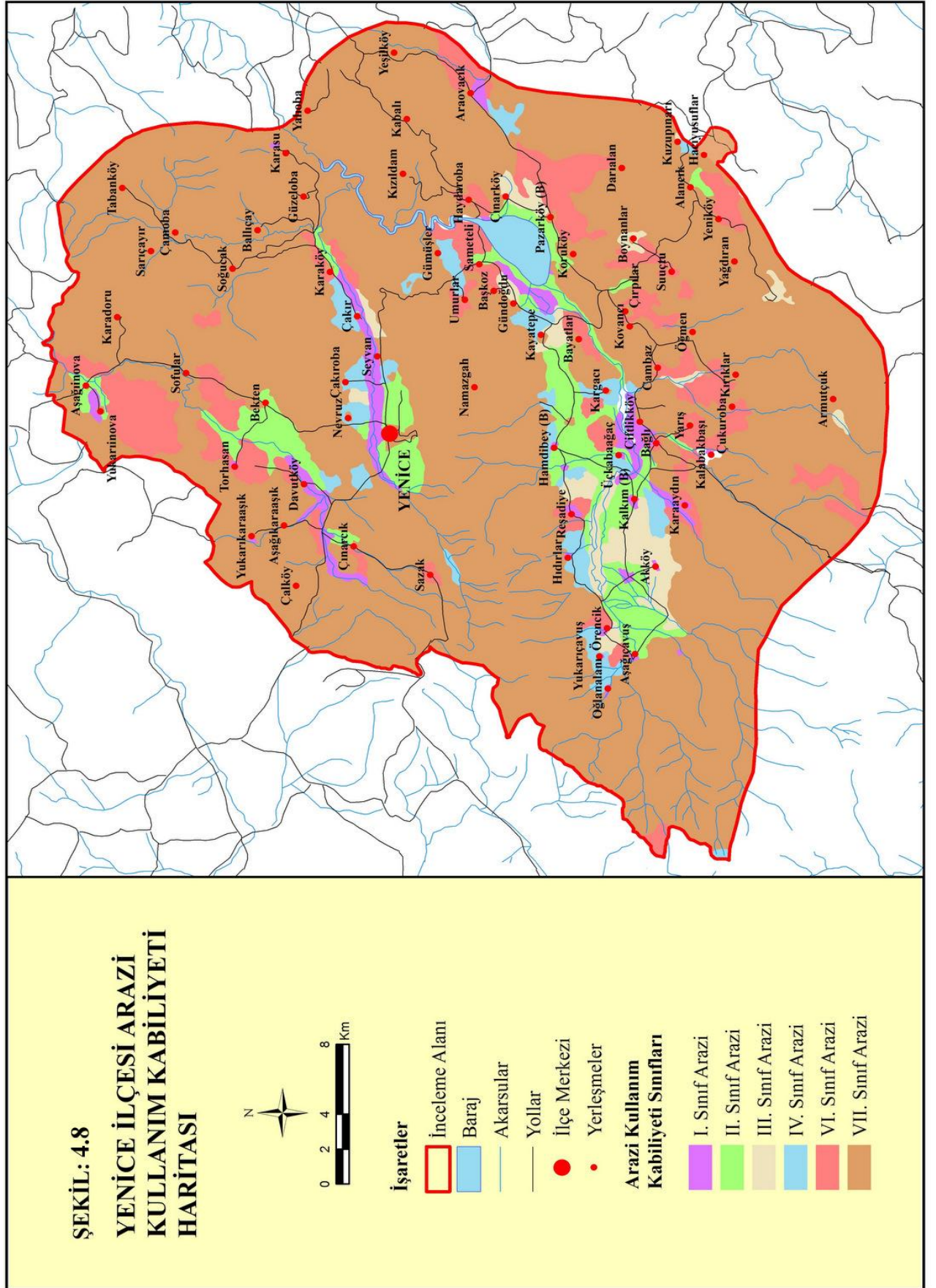
III. sınıf arazilerde en önemli sorun %6-12 arasında değişen eğim nedeniyle yaşanan erozyondur. III. sınıf arazilerde yapılan en önemli tarımsal faaliyet tahıl üretimi ve bağcılıktır. Bu sınıftaki toprakların çoğu kültür bitkisi yetiştirmek için kullanıldığı zaman drenaj yetersizliği gösterir. Ayrıca yüksek taban suyu, düşük geçirgenlik, tuz birikimi ve alkalilik nedeniyle bu tip topraklarda tarımsal açıdan bazı sorunlar yaşanılabilir (Mater 2004). İlçede III. sınıf araziler 5028 ha'lık bir alan kaplar. Bu sınıftaki arazilere Çınarköy, Bayatlar, Örencik, Akköy ve Çakıroba çevresinde rastlanır (Şekil 4.8).

IV. sınıf araziler tarımın kesin sınırını oluşturur. Bu sınıfın en önemli kısıtlayıcı faktörü %6-20 arasında değişen eğim ve buna bağlı olarak ortaya çıkan orta şiddette erozyondur. Bu tip arazilerde tarımsal aktivite imkanı kısıtlı olduğu için ancak tarçalandırma ile bu sorun büyük ölçüde çözülebilir. Bozuk iç drenajları nedeniyle ve erozyona maruz kalmadıkları alanlarda ise sürekli doymun halde olmaları nedeniyle bazı meyve ağaçları, süs bitkileri ve bodur ağaçlar gibi özel ürünlerin yetiştirilmesi açısından uygundur (Mater 2004). İlçede bu tip araziler 3749 ha'lık bir alan kaplar. Bu sınıftaki arazilere Nevruz, Çakıroba, Çakır, Yukarıçavuş, Oğlanalanı, Umurlar ve Seyvan köyleri çevresinde çevresinde rastlanır (Şekil 4.8).

VI. sınıf arazilerin kısıtlayıcı faktörleri eğimin fazla oluşu, şiddetli erozyon, aşırı nemlilik, düşük su tutma kapasitesi ve tuzluluktur. Bu arazilerde tüm bu kısıtlayıcı faktörlere karşı tedbirler alındığı takdirde bazı kültür bitkileri yetiştirilebilir.

VII. sınıf arazigrubuna giren topraklarda kültür bitkilerinin yetiştirilmesine engel olan şiddetli kısıtlayıcı faktörler vardır. Uygun kullanım şekli mera veya orman arazisi olabilir. Bu sınıfa giren toprakların karakterlerine ve iklim koşullarına göre iyi veya orta kaliteli orman arazisi olabilir. Kültür bitkilerinin yetiştirilmesine uygun değildir (Mater 2004). İlçede en geniş yayılışa sahip arazi tipini oluşturur ve 103.053 ha'lık bir alan kaplar.

6. Hidrografiya Özellikleri

Hem su kaynaklarının varlığı hem de bu kaynaklara erişebilirlik değişen iklim koşulları nedeniyle sosyo ekonomik çalışmalarında en önemli değişkenlerinden birini oluşturmaktadır. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi suya erişim hem yerleşim hem de tarımsal faaliyetler için hayati önem taşımaktadır. Ülkemizde kırsal alanlarda tarım hala birincil ekonomik sektör durumundadır ve su varlığıyla yakından ilişkili olup, sulama sistemleri ve akarsulara göre şekillenmektedir. Her ne kadar sulama projeleri ile su kaynaklarının mevsimsel değişimindeki eşitsizlik önlenmeye çalışılsa da hem gıda hem de tarımsal üretime elverişli suya erişimde hala yetersizlikler bulunmaktadır.

İlçedeki akarsuların büyük bölümü mevsimlik olup düzenli akış göstermezler. Yaz mevsiminde çoğunluğu kururken kış mevsiminde taşkınlara varan artışlar yaşanır. İlçeye bütün olarak bakıldığında sentripetal drenaj tipinin hakim olduğu görülür (Şekil 4.9). Ancak Kocaçayın kollarını oluşturan mevsimlik akarsular paralel drenaj tipine sahiptir. İlçede akarsu drenaj sistemini belirleyen en önemli unsur Yenice-Gönen fayı olmuş, drenaj sistemi tektonik hareketlerle gelişmiştir. Kocaçay ilçenin en önemli akarsuyudur ve oldukça geniş bir alanın sularını toplamaktadır. Çay hem Büyük Agonya hem de Küçük Agonya ovalarını sulayarak ilçede tarımsal üretim alanlarının şekillenmesinde önemli rol oynar.

Tablo 4.2. Yenice İlçesindeki Önemli Akarsular

Bıçkı Deresi	Keten Deresi
Akpınar Deresi	Çelebi Deresi
Burmalıçınar Deresi	Çınareğlek Deresi
Hacıaydın Deresi	Kovanlık Deresi
Döşeme Deresi	Karga Deresi
Kuzgun Deresi	Kırıklar Deresi
Kuzgun Deresi	Sarıtaş Deresi
Sek Deresi	Fırıncık Deresi
Kestane Deresi	Han Deresi
Ali Deresi	Kuştaş Deresi
Yemşenir Deresi	Karanlık Dere
Tahtalı Deresi	Karaağaçlı Deresi

Yenice-Gönen barajı sulama açısından ilçedeki en önemli kaynaklardan birini teşkil etmektedir. Baraj, 16.765 ha'lık bir alanı sulamakla birlikte yıllık 47.5 GWh elektrik üretimi kapasitesine sahiptir. İlçede Nevruz ve Sameteli köylerinin kuzeyi ile Gönen barajı çevresinde yeraltı suyu kuyuları bulunmaktadır. İlçedeki akarsuların çoğu mevsimlik olup yaz mevsiminde ilçede özellikle tarımsal üretimde ciddi sorunlara neden olmaktadır. Her ne kadar bu sorunlar sulama kanalları ile çözülmeye çalışılsa da hala pek çok köyde kurak mevsimde gerek tarımsal üretim gerekse hayvancılıkta suya erişim sıkıntısı devam etmektedir.

Tablo 4.3. Yenice İlçesi Tamamlanmış ve İnşa Halindeki Sulama Göletleri

Araovacık Sulama Göleti	Koruköy Sulama Göleti
Çınarcık Sulama Göleti	Yenice-Merkez Sulama Göleti
Davutköy-Torhasan Sulama Göleti	Sameteli Sulama Göleti
Hamdibey-Ahiler Sulama Göleti	Kayatepe Sulama Göleti
Kalkım Sulama Göleti	Hamdibey-Asar Sulama Göleti

Yenice'de bulunan jeotermal kaynak ve işletmeleri ise şunlardır: Topraklar Kaynağı, Uyuz Kaynağı, Hıdırlar Kaynağı (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 2013).

7. Yerleşme Özellikleri

Biga Yarımadasında yer alan Yenice ve çevresi, Agonya olarak bilinen biri büyük iki vadinin içinde yer alır. Bu saha özellikle Marmara Denizi güney kıyılarını, Kuzey Ege'ye bağlayan geçiş noktasında bulunması nedeniyle yerleşik hayatı seçmiş Yörük topluluklarının yurdu olmuştur (Özen 2008).

İlçe, Asar Dağının kuzeye bakan yamaçlarında 19. yy. başlarında kurulmuştur. İlk olarak Yanoba ve Dalyanoba olarak anılmıştır. Bölgede Gümüşler Asartepe ve Sofular Asartepe olmak üzere iki antik yerleşim yeri bulunmakta olup M.Ö.6. Yüzyıla kadar herhangi bir iskân kaydına ulaşılamamıştır.

İlçede kerpiç ve ahşap temel yapı malzemesidir. Tipolojik olarak ortak nokta ise evlerin avlulu oluşudur. 1953 Yenice Depreminden sonra bugünkü Biga Caddesi oluşmuş ve güneyindeki ızgara planlı şehir gelişme göstermiştir (Özen 2008).

Fotoğraf 4.1. Yenice ilçesinde kır yerleşmelerinin büyük bölümü kerpiç evlerden oluşmaktadır. A:Hacılar Köyü (2013) B: Namazgah Köyü (2013)

İlçede taş ocakları sayıca fazla olmasına rağmen taş malzeme, ev inşasında yoğun olarak kullanılmamaktadır. Yenice ve Kalkım bölgesinde tamamen taştan yapılmış evlere rastlamak zordur. Yalnızca Namazgah, Taban ve Çal köylerinde taş evlere rastlanır. Yapı

malzemesi olarak kullanılan taşlar genellikle taş ocaklarından getirilen volkanik kökenli taşlardır (Özen 2008).

Ahşap ilçede konut yapımında gerek taşıyıcı unsur olarak gerekse iç döşemelerde yoğun olarak kullanılmaktadır. Bölgede yaygın bitki örtüsünü orman vejetasyonunun oluşturması ahşabı konut mimarisinde önemli kılmaktadır. En fazla kullanılan ağaç türleri bölgede yaygın bir yayılışa sahip olan çam, meşe, gürgen, göknar, kestane ve kayındır.

İlçenin en önemli yapı malzemesi kerpiçtir. Ekonomik ve her ortamda yapılabilirliği nedeniyle kerpiç, bölgedeki yapıların vazgeçilemez elemanı olmuştur. Sıcağı muhafaza etmesi nedeniyle yoğun olarak kullanılmaktadır (Özen 2008).

İlçe genelinde dağlık alanlarda dahil olmak üzere köylerin dağınık yapısı dikkat çeker. Köylerin büyük bölümünde evlerin yerleşme içindeki dağılışı bir plan dahilinde olmakla birlikte, çoğu yol boyunca gelişmiştir. Buna rağmen köyler klasik yol boyu köyü tipolojisine uymamaktadır. Yol sisteminin etkisi ile yerleşmeler yıldız şeklini almıştır.

Fonksiyonlarına göre köyler sınıflandırılacak olursa büyük bölümü tarım ve hayvancılık köyleridir. Ova köylerinde ise tarımsal üretim ilk sırada gelirken onu hayvancılık izlemektedir. Kaz Dağları'nın yamaçlarında ise az olmakla birlikte orman köyleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 4.2. Yapı malzemesi çeşitliliği olan (ahşap, kerpiç, taş) bir yapı örneği (Reşadiye Köyü, 2013).

Fotoğraf4.3 Yapı malzemesi çeşitliliği olan bir ev eklentisi örneği (Hacılar Köyü, 2013)

Fotoğraf 4.4 Ahşap bir ev eklentisi örneği (Güzeloba Köyü, 2013)

8. Demografik Özellikler

Yenice büyük ölçüde bir tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin egemen olduğu bir ilçedir. İlçede genç nüfusa istihdam sağlamaya yönelik faaliyetlerin bulunmaması nedeniyle aktif nüfusun göç etmesine neden olmakta, bu durum ilçenin sosyo ekonomik profiline olumsuz yansımaktadır. Nüfusun bölgede tutulamaması sorunu ülke genelinde olduğu gibi Yenice ilçesinde de kısır döngü haline gelmiş durumdadır.

Tablo 4.4. Çanakkale İlinde 1970-2013 Yılları Arasında İlçelere Göre Nüfus Miktarındaki Değişim(TÜİK 2013)

İlçe Adı	1970	1980	1990	2000	2010	2013
Merkez	48.977	62.701	81.435	104.205	136.484	149.881
Ayvacık	26.459	28.194	30.534	30.502	30.027	30.735
Bayramiç	29.513	32.007	31.949	32.314	30.707	30.117
Biga	73.434	74.830	75.513	77.169	80.982	85.225
Bozcaada	2.031	1.722	1.903	2.427	2.354	2.643
Çan	37.467	42.953	51.713	52.929	50.669	50.126
Eceabat	9.527	10.300	9.671	9.929	9.154	9.123
Ezine	29.651	31.004	34.234	35.301	36.088	32.165
Gelibolu	36.909	37.199	40.020	46.226	44.697	43.245
Gökçeada	6.605	5.978	7.948	8.875	2.189	2.376
Lapseki	22.812	23.663	24.545	26.034	26.365	25.661
Yenice	37.379	40.977	42.798	39.064	35.796	34.477

Çanakkale ili ilçelerine ait 1970-2013 arası 43 yıllık dönemi kapsayan nüfus verileri incelendiğinde Merkez, Ayvacık, Biga, Bozcaada, Çan, Ezine, Gelibolu ve Lapseki ilçelerinin toplam nüfus miktarında artış, Bayramiç, Eceabat, Gökçeada ve Yenice ilçelerinin toplam nüfus miktarında ise azalma olduğu görülmektedir. 2013 yılı nüfus verileri itibariyle Yenice ilçesi ilde nüfus büyüklüğü bakımından dördüncü sırada yer almaktadır.

Yenice ilçesi toplam nüfusu 1970 yılında 37.379 iken bu rakam 1980'de 40.977, 1990'da ise 42.798'e ulaşmıştır (Tablo 4.4). Bu yirmi yıllık süreçte ilçede nüfus artış hızı % 5,4 olarak belirlenmiştir. İlçenin toplam nüfusu 1970-90 döneminde devamlı olarak artmıştır. 2000 yılı ilçe toplam nüfusunun azalmaya başladığı dönemin başlangıcını oluşturur. 1990'da 42.798 olan nüfus 2000'de 39.064'e, 2010'da 35.796'ya, 2013'te ise 34.477'ye düşmüştür. 1990-2013 döneminde ilçede nüfus artış hızı % -8.3 'e düşmüş, nüfus artışı negatif yönde ilerlemeye, azalmaya başlamıştır.

İlçede kırsal nüfus değişimi toplam nüfus değişimi ile benzerlik göstermektedir. 1970 yılında 34.440 olan kırsal nüfus 1980'de 36.910'a yükselmiştir (Tablo 4.5). Kırsal nüfustaki azalma kentsel nüfusun aksine 1990 yılında başlamış, 36.281 olan nüfus 2000 yılında 33.577'ye, 2010'da 28.893'e, 2013 yılında ise 27.055'e gerilemiştir. 1970-80 döneminde ‰ de 2.4 olan nüfus artış hızı 1980-2013 arası olan dönemde ‰ -9.8'e düşmüştür. Bu nedenle toplam nüfustaki azalışın kırsal nüfus değişiminden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 4.5. Yenice İlçesi Kırsal Nüfusun 1970-2013 Yılları Arasındaki Değişimi (TÜİK 2013)

1970	1980	1990	2000	2010	2013
34.440	36.910	36.281	33.577	28.893	27.055

İlçede nüfusun cinsiyete göre bölünüşüne bakıldığında 2013 yılı itibariyle kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu görülür (Tablo 4.6). 2000 yılına kadar erkek nüfusu kadın nüfustan fazla iken 2000-2013 arası dönemde erkek nüfusu görece azalmıştır. 1970-2013 yılları arasında kadın nüfus oranı değişimi ‰- 0.7 iken erkek nüfusun oranının değişimi ‰ - 2.1'dir. Bu durumun ilçede göçe katılan nüfusta erkek nüfusun daha yüksek orana sahip olmasıyla bağlantılı olduğu söylenebilir.

Tablo 4.6. Yenice İlçesinde Toplam Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (TÜİK 2013)

Cinsiyet	1970	1980	1990	2000	2010	2013
Kadın	18.259	20.088	21.854	19.522	18.022	17.482
Erkek	19.120	20.889	20.944	19.542	17.774	16.995

Kırsal nüfusun cinsiyete göre dağılımında ise 2013 yılı itibariyle kadın ve erkek nüfus oranları arasında belirgin bir fark bulunmamaktadır (Tablo 4.7). Kadın nüfus oranındaki değişim ‰ - 3.0 iken, erkek nüfus oranındaki değişim ‰ -4.1'dir. gerek toplam nüfus gerekse kentsel nüfus değişimine bakıldığında 1990-2000 sonrası dönemden itibaren ilçede nüfusun azalmaya eğilimde olduğu görülmüştür.

Tablo 4.7. Yenice İlçesinde Kırsal Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (TÜİK 2013)

Cinsiyet	1970	1980	1990	2000	2010	2013
Kadın	16.875	18.170	18.099	16.764	14.589	13.642
Erkek	17.565	18.740	18.182	16.813	14.304	13.413

Bağımlı nüfus oranı, nüfusun dinamizmini ifade etmesi açısından ekonomik çalışmalar için önemli bir unsurdur. 1990-2013 yılları arasında bağımlı nüfusun değişimi ‰ - 2.2, aktif nüfusun değişimi ise ‰ - 5.7 olarak hesaplanmıştır.

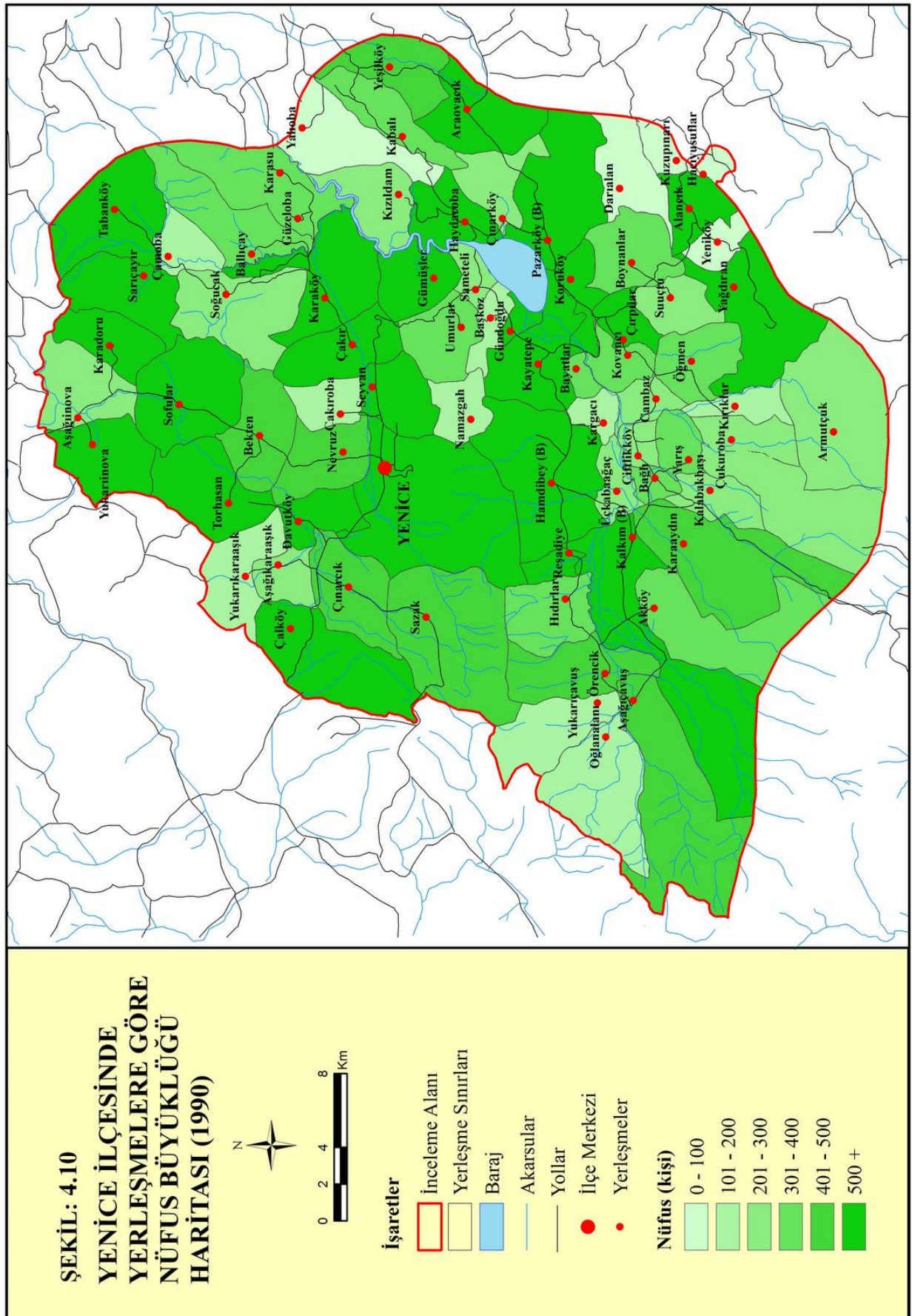
Tablo 4.8. Yenice İlçesinde Aktif ve Bağımlı Nüfusun 1990-2013 Yılları Arasındaki Değişimi (TÜİK 2013)

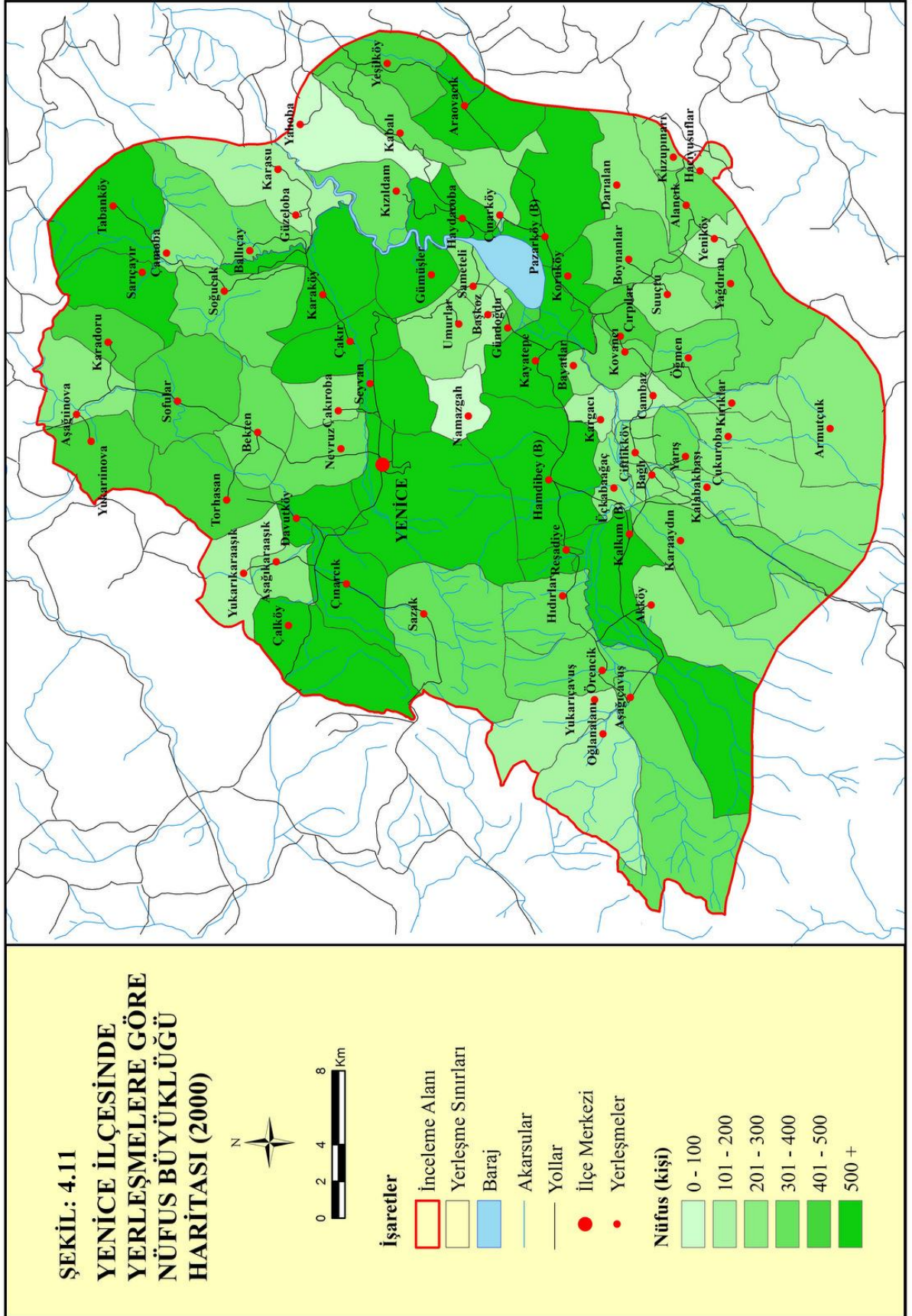
Yaş Grubu	1990	2000	2013
Aktif Nüfus	28.817	26.314	23.099
Bağımlı Nüfus	13.677	12.741	11.378

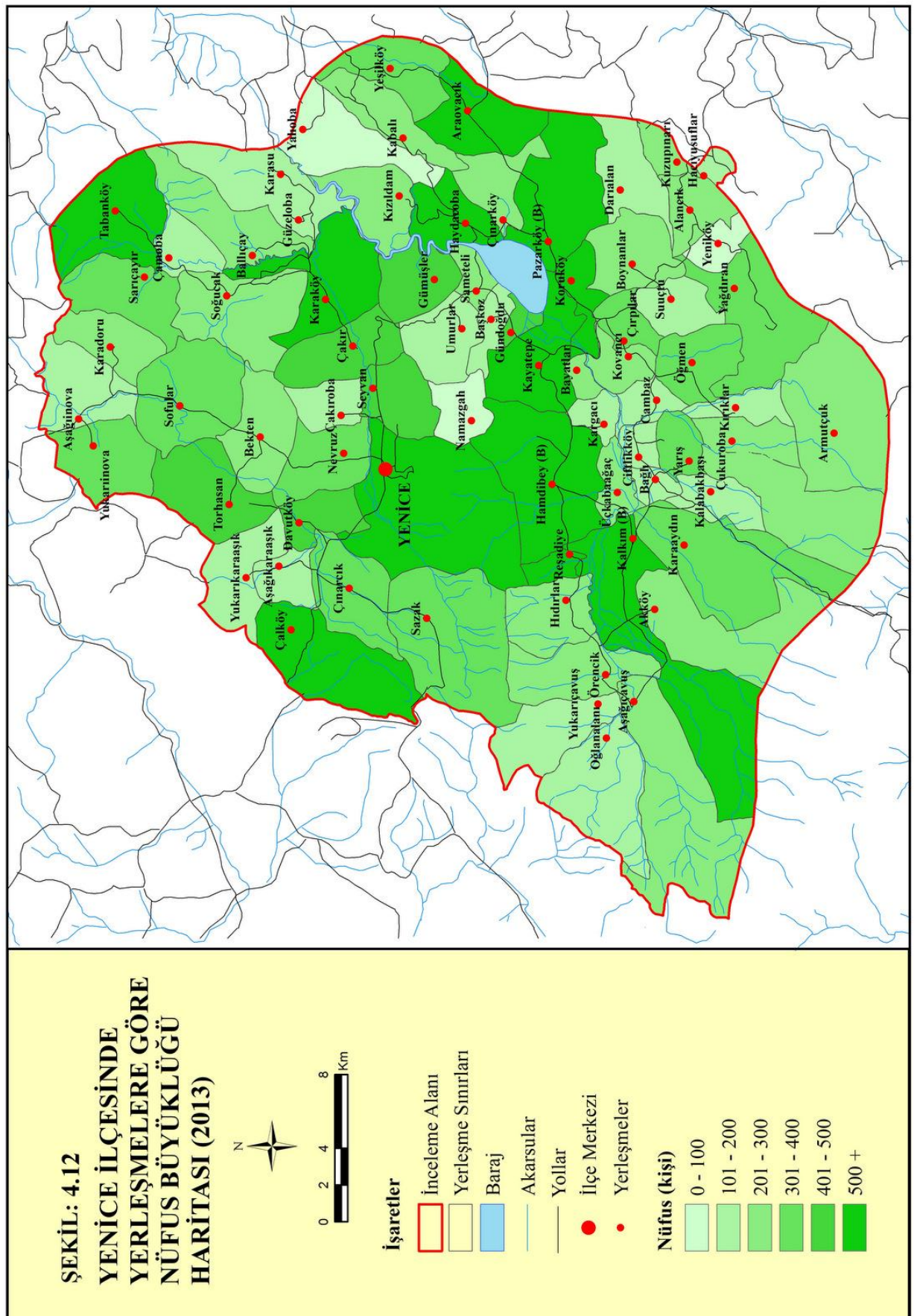
İlçe toplam nüfustaki genel azalma eğilimi göze alındığında bu beklenen bir durumdur. Bu noktada önemli olan aktif nüfusun bağımlı nüfusa göre daha fazla azalıyor oluşudur (Tablo 4.8). Bu nedenle ilçenin kalkınma için vazgeçilmez unsurdan olan nüfusun dinamizmini kaybettiği söylenebilir.

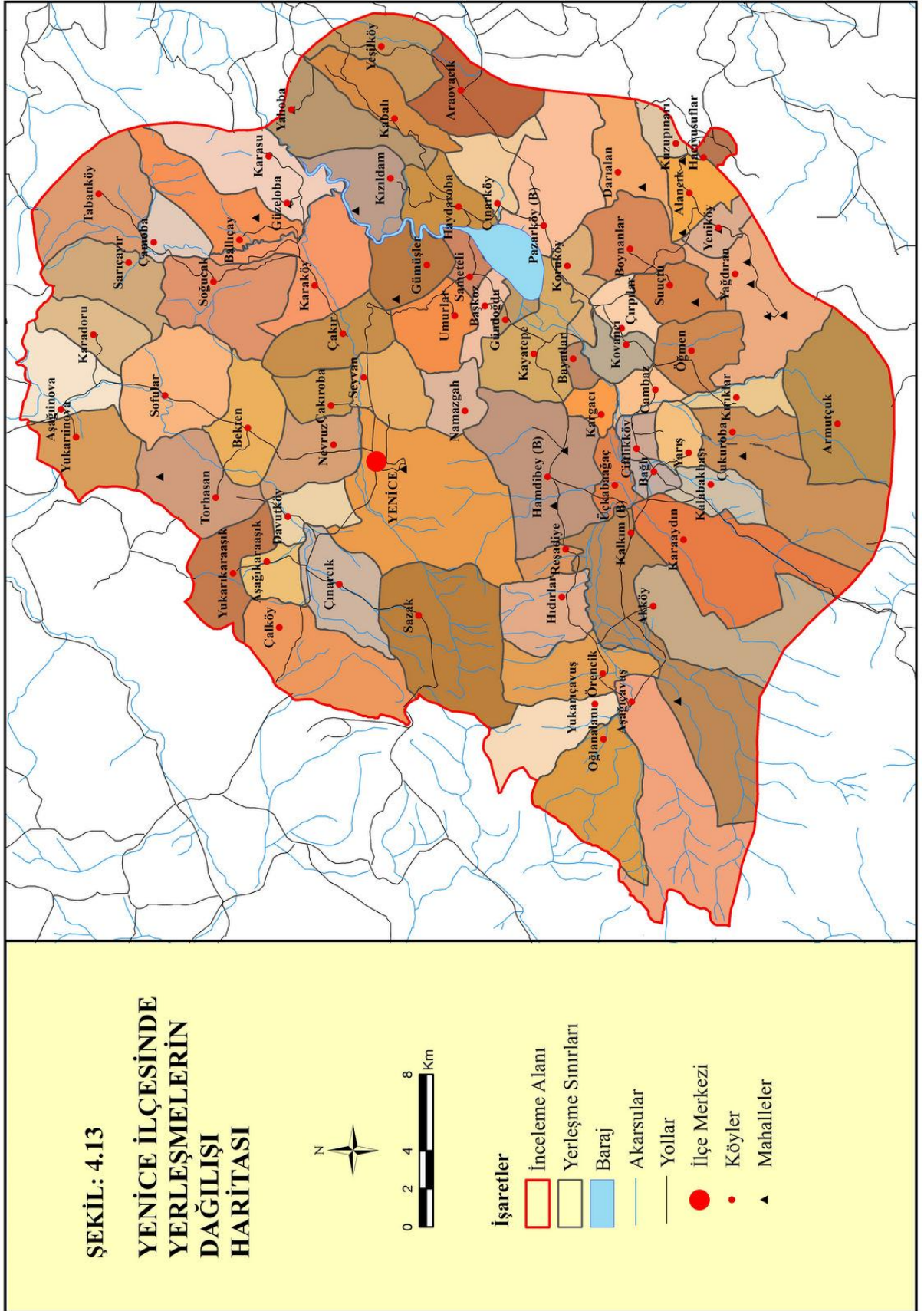
Tablo 4.9. Yenice İlçesi 2013 Yılı Köy ve Belde Nüfusları (TÜİK 2013)

Yerleşme Adı	Nüfus	Yerleşme Adı	Nüfus	Yerleşme Adı	Nüfus
Akçakoyun	1112	Daralan	154	Oğlanalanı	118
Akköy	202	Davutköy	463	Öğmen	364
Alancık	254	Gümüşler	418	Örencik	249
Araovacık	731	Gündoğdu	403	Pazarköy (B)	1727
Armutçuk	241	Hacıyusuflar	158	Reşadiye	749
Aşağıçavuş	291	Hamdibey (B)	1618	Sametli	238
Aşağıkaraaşık	157	Haydaroba	658	Sarıçayır	363
Aşağıinova	178	Hıdırlar	271	Sazak	326
Bağlı	193	Kabalı	276	Seyvan	423
Ballıçay	273	Kalabakbaşı	178	Sofular	361
Başkoz	192	Kalkım (B)	2238	Soğucak	274
Bayatlar	227	Karaaydın	344	Suuçtu	178
Bekten	286	Karadoru	283	Tabanköy	550
Boynanlar	253	Karaköy	574	Torhasan	413
Çakırköy	445	Karasu	156	Üçkabağağaç	204
Çakıroba	107	Kargacı	107	Umurlar	128
Çalköy	959	Kayatepe	723	Yağdıran	291
Cambaz	122	Kırıklar	173	Yalıoba	46
Çamoba	104	Kızıldam	257	Yarış	310
Çiftlikköy	140	Kovancılar	280	Yeniköy	92
Çınarcık	367	Koruköy	618	Yeşilköy	304
Çınarköy	245	Kuzupınarı	232	Yukarıkaraaşık	112
Çırpılar	337	Namazgah	84	Yukarıçavuş	127
Çukuroba	229	Nevruz	323	Yukarıinova	321

9. Ekonomik Özellikler

DPT tarafından yapılan, 2004 tarihli “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” ‘na göre Yenice ilçesi sosyo ekonomik gelişmişlik sıralamasında Dördüncü Derece Gelişmiş İlçeler grubunda yer almaktadır (Tablo 4.10). Bu gruba dahil olan ilçelerde şehirleşme oranı %36.27 ile ülke genel seviyesinin (%64.9) oldukça altında bulunmaktadır. Grup, istihdamın sektörel dağılımı itibarıyla tarım ağırlıklı bir yapı sergilemektedir. Tarımda çalışanların toplam istihdam içindeki payı %79.86’dır. sanayi ve hizmetler sektörlerinin payları ise sırasıyla %3.25 ve %16.89’dur (DPT 2004).

Tablo 4.10. Çanakkale İli İlçeleri Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralamaları (DPT 2004)

İlçeler	872 İlçe İçindeki Gelişmişlik Sırası	Gelişmişlik Grubu	Gelişmişlik Endeksi
Bozcada	36	2	2.05
Merkez	39	2	1.95
Gökçeada	118	2	0.99
Çan	121	2	0.97
Gelibolu	141	2	0.77
Eceabat	172	3	0.58
Ezine	187	3	0.49
Biga	201	3	0.42
Lapseki	283	3	0.11
Ayvacık	292	3	0.08
Bayramiç	367	3	-0.09
Yenice	530	4	-0.37

Yenice sosyo ekonomik gelişmişlik sıralamasında 872 ilçe arasında 530’uncu sırada yer almaktadır. Sosyo ekonomik gelişmişlik endeksi -0.37’dir. İlçelerin bağlı oldukları il içinde gelişmişlik sıralamasına bakıldığında Yenice son sırada yer almaktadır (DPT 2004). Yine aynı çalışmanın sonuçlarına göre Yenice şehirleşme oranında son 25 ilçe arasında yer almaktadır (Tablo 4.10).

Tablo 4.11. Yenice İlçesine Ait Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Göstergeleri (DPT 2004)

Değişkenler	Oranı (%)	872 ilçe içindeki Sıralaması
Şehirleşme Oranı	14.05	856
Nüfus Artış Hızı	-9.13	656
Nüfus Yoğunluğu	28	655
Bağımlı Nüfus Oranı	48.42	739
Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü	3.22	861
Tarımda Çalışanların Oranı	81.37	236
Sanayide Çalışanların Oranı	5.65	306
Hizmet Sektöründe Çalışanların Oranı	12.98	729
İşsizlik Oranı	1.81	841
Bebek Ölüm Oranı	26.62	757
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı	0.15	206

9.1. Tarım

Yenice ilçesinin toplam tarım alanı, 247.907 da, toplam kuru tarım alanı, 186.556 ve toplam sulu tarım alanı ise 61.351 da'dır. İlçede en çok üretilen tarım ürünleri tarla bitkileri, olup bunlar buğday, arpa, yulaf (özellikle kuru ot olarak kullanılmak üzere), silajlık mısır, nohut ve kuru fasulyedir. En çok yetiştirilen sebzeler, salçalık biber, domates ve taze fasulye en çok üretilen meyveler ise, çilek ve kavundur.

İlçede hem ekonomik hem de sosyal anlamda suya erişim en önemli sorunlardan birini teşkil etmektedir. Bu nedenle ilçe altyapı çalışmalarının büyük bölümünü yaşanan su sıkıntısını çözmeye yönelik faaliyetler oluşturur. İlçe merkez sulama göleti 4.000.000 m³ lük su depolama özelliği sayesinde 7.000 dekarlık araziye sulamak üzere inşa edilmiştir. Yenice Belediyesi tarafından yapılan kapalı sistem botu hattı ile de 12.000 dekar arazi sulanabilir hale gelmiştir. Damla sulama sistemi sayesinde daha önce mera olarak kullanılan alanların büyük bölümü sulu tarıma özellikle biber üretimine uygun hale gelmiştir (Özen 2008).

Çanakkale 142.000 tonluk sanayi tipi biber üretimi ile ülke üretiminin %19.44 ünü üreterek ilk sırada yer almaktadır. Özellikle Yenice ilçesi başta olmak üzere bütün ilçelerde sanayi tipi biber üretilmekte, ağırlıklı olarak salça sanayinde kullanılmakla birlikte, turşuluk ve kurutmalık olarak da değerlendirilmektedir (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 2013).

Yenice ilçesinde çilek üretimi son yıllarda ivme kazanmıştır. Küçük parsellerde üretimi yapılan çileğin diğer ürünlere göre daha fazla gelir sağlaması üretim miktarını gün geçtikçe arttırmaktadır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 2013)

Fotoğraf 4.5. İlçede çilek üretiminin yapıldığı alanlardan bir görünüm (Hıdırlar Köyü)

Yenice ilçesinde en yüksek üretim miktarına sahip olan ürün grubu tarla bitkileridir. İlçede yıllık tarla bitkileri üretimi 311.609 tondur ve Biga ilçesinden sonra ikinci sırada gelmektedir (Tablo 4.15). İlçede yıllık sebze üretimi 96.761 tondur ve bu üretim miktarı ile il genelinde üçüncü sıradadır. Toplam meyve üretimi miktarına bakıldığında ise ilçe 2.303 ton ile tüm ilçeler içerisinde en düşük üretim miktarına sahiptir. Tüm tarımsal ürün çeşitleri toplamına bakıldığında ise Yenice en fazla üretim yapan ikinci ilçe durumundadır (Tablo 4.12).

Tablo 4.12. Çanakkale İli İlçelerine Ait Tarımsal Üretim İstatistikleri (Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2011)

İlçe Adı	Tarla Bitkileri Üretim Miktarı (Ton)	Sebze Ürünleri Üretim Miktarı (Ton)	Meyve Ürünleri Üretim Miktarı (Ton)	İl Toplamındaki Payı (%)
Merkez	141.863	127.581	40.534	10
Ayvacık	43.126	39.429	50.750	4
Bayramiç	152.993	53.811	148.884	11
Biga	822.207	254.856	8.254	33
Bozcaada	221	272	11.463	0
Çan	116.292	10.755	4.148	4
Eceabat	49.895	24.347	9.182	7
Ezine	97.538	96.216	35.179	7
Gelibolu	167.101	53.119	11.371	7
Gökçeada	28.732	4.433	3.879	1
Lapseki	114.948	37.046	69.874	7
Yenice	311.609	96.761	2.303	13

İlçede en yüksek tarımsal gelir sebze üretiminden elde edilmekte, bunu sırasıyla meyve ve tarla bitkileri izlemektedir. En fazla üretimi yapılan ürünler tarla bitkileri olmasına rağmen en fazla gelirin sebze üretiminden elde edilmesi mevcut ürün deseninin ilçe için uygun olmadığını gösterir. İlçe tarla bitkileri üretiminde ikinci sırada iken elde edilen gelir miktarında 31.684.680 TL ile yedinci sıradadır. Bu durumun, üretimi yapılan tarla bitkilerinden yeterli verim alınamadığının göstergesi olduğu söylenebilir. İlçe il genelinde sebze üretimi miktarı açısından üçüncü sırada iken elde edilen gelir miktarında ise ikinci sıradır. Bu durum sebze üretiminden elde edilen verimin tarla bitkilerinden elde edilemediğini gösterir. Meyve üretiminden elde edilen gelir ilin en düşük ortalamasına sahiptir. Meyve ekim alanlarının ilin en düşük değerine sahip olması nedeniyle bu sonuç şaşırtıcı değildir

Tablo 4.13. Çanakkale İli İlçelerine Ait Tarımsal Gelir Miktarları (Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2011)

İlçe Adı	Tarla Bitkileri Üretiminden Elde Edilen Gelir (TL)	Sebze Üretiminden Elde Edilen Gelir (TL)	Meyve Üretiminden Elde Edilen Gelir (TL)	İl Toplamındaki Payı (%)
Merkez	52.903.626	43.207.150	43.933.400	10
Ayvacı	12.215.184	20.317.270	71.553.650	7
Bayramiç	42.638.402	22.753.850	177.141.550	17
Biga	244.772.680	87.858.600	14.329.250	24
Bozcaada	120.044	113.620	11.668.100	1
Çan	40.097.710	6.949.000	6.189.050	4
Eceabat	29.425.110	9.774.480	11.433.700	10
Ezine	34.380.028	38.930.800	43.642.400	8
Gelibolu	99.602.030	22.686.900	16.617.150	10
Gökçeada	3.393.588	2.461.820	5.572.200	1
Lapseki	24.467.264	17.455.800	79.138.800	8
Yenice	31.684.680	58.464.150	5.652.300	7

9.2. Hayvancılık

İlçenin ortalama yükseltisi 384 m, ortalama eğim ise %14'tür. İlçenin gerek topografik gerek iklimsel özelliklerinden dolayı temel ekonomik faaliyet olarak akla ilk önce hayvancılık gelmektedir. Şekil 4.11'den de anlaşılacağı gibi ilçede hayvancılığın temel ekonomik faaliyet olduğu köylerin sayısı daha fazladır. Diğer taraftan Yenice ilçesi, büyükbaş hayvan varlığı açısından Biga ilçesinden sonra ikinci sırada, küçükbaş hayvan varlığında ise yedinci sırada gelmektedir (Tablo 4.14). İlçedeki büyükbaş hayvan sayısı 44.257, küçükbaş hayvan sayısı ise 37.156 olarak tespit edilmiştir. Özellikle ilçenin doğusunda büyükbaş hayvancılık önemli bir gelir kaynağı durumundadır.

Tablo 4.14. Çanakkale İli İlçelerine Ait Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2011)

İlçe Adı	Büyükbaş Hayvan Sayısı	Küçükbaş Hayvan Sayısı	İl Toplamındaki Payı (%)
Merkez	9188	56708	8
Ayvacık	10692	82467	12
Bayramiç	10454	64558	10
Biga	67265	49534	15
Bozcaada	7	821	1
Çan	26714	35065	8
Eceabat	1217	14909	2
Ezine	8979	81738	12
Gelibolu	11551	50467	8
Gökçeada	1095	68664	9
Lapseki	9245	35563	6
Yenice	44257	37156	10

İlçede sağılan hayvan sayısı 46.769'dur ve il toplamında dördüncü sırada yer almaktadır (Tablo 4.15). Hayvansal üretimden elde edilen gelir miktarına bakıldığında ise ilçe ikinci sırada yer almaktadır. Bu durumda hayvansal üretimden elde edilen verimin tarımsal üretime kıyasla daha fazla olduğu, hayvancılığın ilçe için önemli bir alternatif olduğu söylenebilir.

Tablo 4.15. Çanakkale İli İlçelerine Ait Hayvansal Üretim İstatistikleri (Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2011)

İlçe Adı	Sağılan Hayvan Sayısı	Süt Üretimi (Ton)	Elde Edilen Gelir (TL)	İl Toplamındaki Payı (%)
Merkez	41499	22350	18.956.120	5
Ayvacık	60730	19998	18.388.740	5
Bayramiç	49380	29148	24.150.620	6
Biga	65727	161916	116.349.980	30
Bozcaada	371	64	73.380	1
Çan	33622	68362	49.610.300	13
Eceabat	10187	3771	3.476.540	1
Ezine	56998	25890	22.209.540	6
Gelibolu	42592	31943	25.709.950	7
Gökçeada	39764	6038	6.921.620	2
Lapseki	29992	24040	19.115.780	5
Yenice	46769	112839	80.660.190	21

İlçede arıcılığın yapıldığı köy sayısı 69, kovan sayısı ise 6.832'dir. İlçe kovan sayısı bakımından il genelinde ikinci sırada yer alır (Tablo 4.16). Yıllık bal üretimi miktarında ve elde edilen gelir miktarında ise dördüncü sırada bulunmaktadır. Arıcılık faaliyetiyle uğraşan yalnızca birkaç hane bulunmaktadır.

Tablo 4.16. Çanakkale İli İlçelerine Ait Arıcılık Faaliyeti İstatistikleri (Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2011)

İlçe Adı	Arıcılığın Yapıldığı Köy Sayısı	Kovan Sayısı	Bal Üretimi (Ton)	Elde Edilen Gelir (TL)	İl Toplamındaki payı (%)
Merkez	37	8.753	216.649	1.733.192	20
Ayvacık	17	4.350	63.993	511.944	6
Bayramiç	36	4.254	104.880	839.040	10
Biga	85	8.061	159.852	1.278.816	15
Bozcaada	1	462	7.392	59.136	1
Çan	65	9.041	179.032	1.432.256	17
Eceabat	13	3.267	51.754	414.032	5
Ezine	41	3.191	40.606	324.848	4
Gelibolu	21	2.452	51.492	411.936	5
Gökçeada	8	3.103	37.215	297.720	3
Lapseki	34	2.734	44.822	358.576	4
Yenice	69	6.832	107.222	857.776	10

İlçe hem toplam tarımsal üretim hem de toplam hayvansal üretim miktarında il genelinde ikinci sıradadır (Tablo 4.17). Kişi başına düşen tarımsal gelir miktarına bakıldığında ise dokuzuncu sıradadır. Elde edilen bu sonuç ilçenin tarımsal üretim deseni ve kullanılan tarım yöntemlerinde ciddi sorunlar olduğunun göstergesidir. Hayvansal üretim miktarında ise tarımsal üretim değerlerinin aksine il toplamında ikinci sırada iken elde edilen gelir miktarında ilk sıradadır.

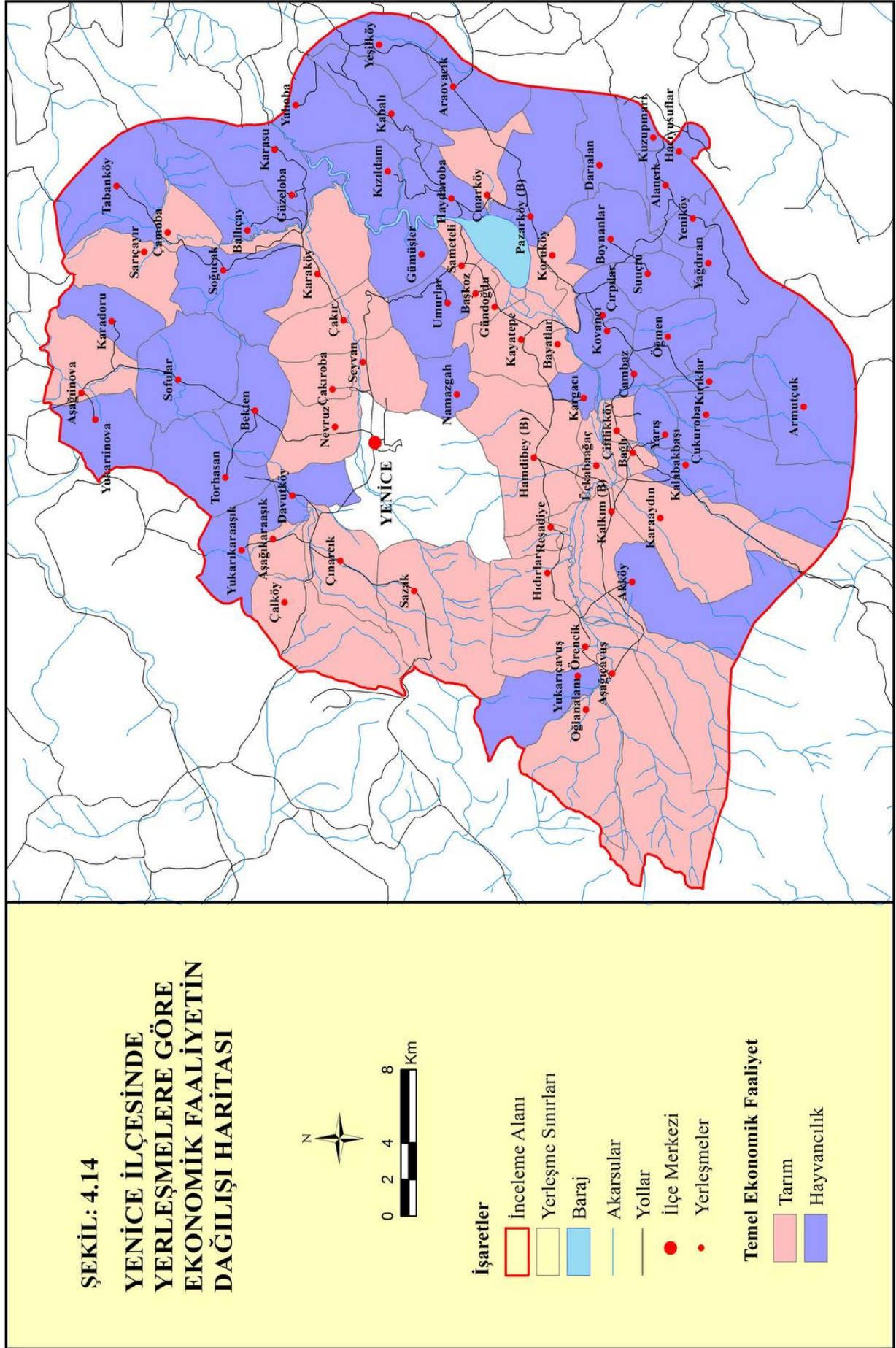
Tablo 4.17. Çanakkale İli İlçelerinde Kişi Başına Düşen Yıllık Tarımsal ve Hayvansal Gelir Miktarları (Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2011)

İlçe Adı	Kişi Başına Düşen Yıllık Tarımsal Gelir (TL)	İl Genelindeki Payı (%)	Kişi Başına Düşen Yıllık Hayvansal Gelir (TL)	İl ToplamındakiPayı (%)
Merkez	979	2	144	1
Ayvacık	3418	8	620	6
Bayramiç	8004	18	824	8
Biga	4150	9	1407	14
Bozcaada	4828	11	53	1
Çan	1064	2	1020	10
Eceabat	5630	13	432	4
Ezine	3699	8	712	7
Gelibolu	3134	3	589	6
Gökçeada	1378	3	871	9
Lapseki	4725	11	760	8
Yenice	2736	6	2328	24

9.3. Sanayi

İlçede tarım ürünlerini kurutarak işleyen Yenice Gıda Sanayi A.Ş. mevcut olup salçalık kırmızı biber, yeşil kurutmalık soğan, pırasa, domates gibi ürünleri şoklamak suretiyle ihracata yönelik üretim yapmaktadır. Akçakoyun Beldesinde Homer Gıda Ltd. Şti. ve Ünides Gıda A.Ş.'ye ait üretim tesisleri bulunmaktadır. Ayrıca Üçhan Gıda olarak faaliyetine devam eden turşu ve konserve fabrikası Akdeniz Gıda A.Ş. tarafından satın alınarak el değiştirmiş ve faaliyete başlamıştır. Davutköy'de kurulu Tarımsal Kalkınma Kooperatifinin günlük 35 ton işleme kapasiteli salça fabrikası mevcut olup işletmesini Burcu Gıda'ya devretmiştir. Bekten Köyü'nde Güre Gıda Sanayi Ltd. Şti.'ne ait salça fabrikası bulunmaktadır. Ancak bu tesis mevsimlik olarak faaliyet gösterir.

İlçe merkezinde 2, Yarış Köyünde 1 adet olmak üzere ilçe genelinde 3 mandıra faal durumdadır. Yenice ilçe merkezinde, Pazarköy Beldesinde, Alancık, Araovacık, Çalköy, Gündoğdu, Haydaroba, Cambaz, Davutköy, Yeşilköy, Kabalı, Kızıldam, Çınar, Koruköy, Çırpılar, Öğmen, Çakır, Aşağınova, Yukarınova, Sofular, Bekten ve Gümüşler köylerinde özel sektöre ve kooperatiflere ait süt toplama ve soğutma merkezleri mevcuttur. Ayrıca ilçe merkezinde ve Pazarköy Beldesinde 2'şer, hamdibey'de 1 adet olmak üzere toplam 5 adet un fabrikası bulunmaktadır. Merkezde bulunan un fabrikaları faal değildir (Yenice Kaymakamlığı2009).

BÖLÜM V

BULGULAR

1. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında ilçe köy ve beldelerinde 68 adet muhtar anketi uygulanmıştır. Yenice ilçesinde yoksulluğunmekânsal dağılışı ve yoksul alanların coğrafi karakteristiklerini belirlemeye yönelik gerçekleştirilen anket çalışması sonuçları, yerleşmelerin altyapı özellikleri ve ekonomik özelliklerineilişkin bulgular olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

"Yenice İlçesi Muhtar Anketi" çalışması kapsamında elde edilen veriler ile ilçe halkının yoksulluk profili ve yoksulluk algılarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışmada örneklem grup belirlenmemiş, anket tüm gelir grubundaki yerleşmelere uygulanmıştır.

1.1. Yerleşmelerin Altyapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

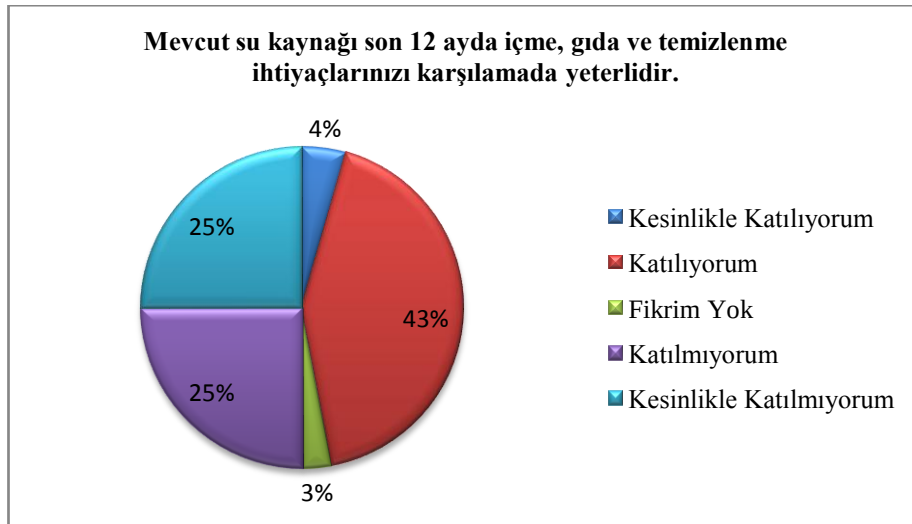
Yerleşmelerin gıda, temizlik ve diğer ihtiyaçlarının giderilmesinde tercih ettikleri kullanım suyu aynıdır. Çalışmanın diğer bölümlerinde de bahsedildiği üzere ilçede en önemli altyapı sorunlarının başında suya erişim ve kanalizasyon sisteminin yetersizliği gelmektedir. Ankete katılan yerleşmelerin %56'sı gıda, temizlik ve diğer kullanım alanlarındaki suyun kaynak suyu olduğunu belirtmiş, yerleşmelerin yalnızca %19'unun şebeke suyunu kullandıkları belirlenmiştir (Tablo 5.1). İlçe halkının büyük bölümünün suya erişimi kendi çabaları ile olmaktadır. Bu durum ilçe halkı için sorun teşkil etmemekte, hatta şebeke suyunun ikamet ettikleri yerleşmeye ulaştırılmaması onları suya erişim ücretinden muaf tuttuğu gerekçesiyle normal karşılanmaktadır.

Tablo 5.1. Yenice İlçesinde Kullanım Suyu Türü

	Sayı	Oran (%)
Kaynak Suyu	38	55,88
Sondaj-Kuyu suyu/Kaynak suyu	5	7,35
Belediye Şebekesi	13	19,12
Göl ve Gölet Suyu	1	1,47
İrmak, Çay, Dere Suyu	2	2,94
Sondaj-Kuyu suyu	1	1,47
Belediye Şebekesi/Sulama Kanalı	1	1,47
Belediye Şebekesi/Kaynak Suyu	4	5,88
Göl ve Gölet suyu/Kaynak suyu	2	2,94
Belediye Şebekesi/Göl ve Gölet suyu	1	1,47

Mevcut su kaynağının son 12 ayda ihtiyaçlarını karşılama durumuna yönelik soruya anket uygulananların %43'ü katılıyor, %4'ü kesinlikle katılıyor, %25'i katılmıyorum, %25'i kesinlikle katılmıyorum ve %3'ü ise bu konuda bir fikir sahibi değilim cevabını vermiştir (Şekil 5.1). Buna göre yerleşmelerin %47'si yıl boyunca ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar suya erişebilmekte iken %50'si suya erişimde sorun yaşamaktadır sonucu elde edilmiştir.

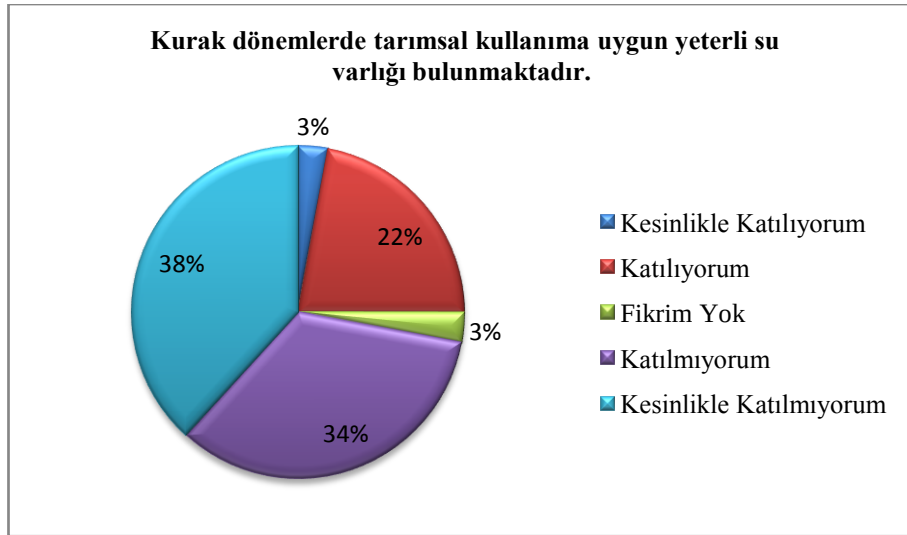
Şekil 5.1. Yerleşmelerdeki Mevcut Su Kaynağının Yeterlilik Durumu

Anket sonuçlarına göre yerleşmelerin %47'sinde yıl boyu suya erişilebilmekte iken özellikle yaz ayları başta olmak üzere diğer kurak dönemlerde su sorununun daha fazla yaşandığı ve tarımsal üretimi olumsuz etkilediği gözlenmiştir. Ankete katılanların %38'i kurak dönemlerde tarımsal üretime uygun yeterli su varlığı bulunmaktadır ifadesine kesinlikle katılmıyorum, %34'ü ise katılmıyorum cevabı vermiştir. Buna göre

yerleşmelerin %72'sinde kurak dönemde tarımsal kullanıma uygun suya erişilememekte iken, %25'inde kurak dönemde suya erişimde sorun yaşamadığını ifade etmiştir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. Kurak Dönemde Tarımsal Üretime Uygun Su Varlığı Durumu

Yerleşmelerdeki kanalizasyon sistemi varlığı hem bireyin sağlık koşullarını etkilemesi hem de hayat kalitesini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Ankete katılanların verdikleri yanıtlara göre yerleşmelerin %51'inde kanalizasyon sistemi bulunmakta iken %49'u atıkların bertarafında ilkel yöntemlere başvurmaktadır

Ankete katılan yerleşmelerin yalnızca %2.94'ünde çöplerin düzenli olarak toplandığı belirlenmiştir. Bu grubu ise ilçe merkezine yakın sosyo ekonomik açıdan görece daha iyi olan köyler ve beldeler oluşturmaktadır. Yerleşmelerin %75'inde ise atıklar evlerden uzak alanlarda bertaraf edilmektedir (Tablo 5.2). Evlerden uzak olarak tabir edilen bu alanları ise en yakın akarsular veya tarım arazileri dışındaki yerler oluşturur.

Tablo 5.2. Yenice İlçesinde Çöp ve Atık Bertarafı

	Sayı	Oran (%)
Evlere Yakın Alanlarda Bertaraf Edilir	4	5,88
Yakarak Bertaraf Edilir	3	4,41
Evlere Uzak Alanlarda Bertaraf Edilir	51	75
Düzenli Olarak Toplanır	2	2,94
Evlere Uzak Alanlarda Bertaraf Edilir/ Düzenli olarak Toplanır	1	1,47
Yakarak Bertaraf Edilir/ Evlere Uzak Alanlarda Bertaraf Edilir	2	2,94
Evlere Yakın Alanlarda Bertaraf Edilir/ Evlere Uzak Alanlarda Bertaraf Edilir	5	7,35

Anket sonuçlarına göre yerleşmelerin %48.5'inde konut inşasında kullanılan temel inşa malzemesinin kerpiç %41.2'sinde ise tuğla olduğu ifade edilmiştir (Tablo 5.3). Betonarme ve kerpiç konutların bulunması, farklı ekonomik gelişmişlik seviyelerinin göstergesidir, bu nedenle ilçe de barınma yoksulluğunun varlığından söz edilebilir. Kerpiç konutlar özellikle bağımlı nüfus oranının fazla olduğu yerleşmelerde daha yoğundur. Kerpiç konutların ilçede görece fazla olmasının nedeni ise ilçe halkının yeni bir konut inşa edeceği zaman yaşamakta olduğu kerpiç evi yıkmayarak farklı bir alanda yeni bir konut inşa etmesidir. Ankete katılanların %24'ü ise ikinci derece öneme sahip inşa malzemesinin tuğla olduğu cevabını vermişlerdir.

Tablo 5.3Yenice İlçesinde. Konut İnşasında Kulalnılan Birincil Yapı Malzemesi

	1. Derece önem		2. Derece önem		3. Derece önem	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Taş	7	10,3	8	11,8	1	1,5
Kerpiç	33	48,5	13	19,1	-----	-----
Tuğla	28	41,2	24	35,3	4	5,9
Ahşap	-----	-----	2	2,9	1	1,5

Ankete katılanların yaklaşık %81'i çatı yapımında kullanılan en önemli inşa malzemesinin kiremit, ikinci derece öneme sahip inşa malzemesinin ise ahşap olduğunu ifade etmiştir (Tablo 5.4).

Tablo 5.4. Yenice İlçesinde Çatı İnşasında Kullanılan Birincil Yapı Malzemesi

	1. Derece önem		2. Derece önem	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Taş	-----	-----	1	1,5
Kiremit	55	80,9	12	17,6
Sentetik Çatı Malzemesi	2	2,9	-----	-----
Ahşap	11	16,2	24	35,3

Ankete katılanların %98.5'i konutlarında en fazla kullanılan enerji kaynağının odun, ikinci derece öneme sahip enerji kaynağının ise kömür olduğunu ifade etmiştir (Tablo 5.5).

Tablo 5.5. Yenice İlçesindeki Yerleşmelerde En Fazla Kullanılan Enerji Kaynağı

	1. Derece önem		2. Derece önem		3. Derece önem	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Kömür	1	1,5	11	16,2	1	1,5
Odun	67	98,5	2	2,9	1	1,5
Elektrik	-----	-----	1	1,5	-----	-----

Anket çalışmasına katılanların %72'si ikamet ettikleri yerleşmede sağlık hizmetlerinin verildiği bir merkez bulunmadığını ifade etmiştir. İlçede Alancık, Araovacık, Yarış, Gündoğdu, Örencik, Akçakoyun, Taban, Çal, Sofular ve Haydaroba köylerinde sağlık evi bulunmaktadır. Bu sağlık evlerinde haftada bir gün doktor bulunmaktadır ve iğne, pansuman gibi temel sağlık hizmetleri verilmektedir. Kalkım, Hamdibey ve Pazarköy beldelerinde ise aile sağlığı merkezleri bulunmaktadır. Bu birimlerde ise acil servis dahil pek çok hizmet verilmektedir. Belde ve köylerde hizmet veren sağlık memuru sayısı toplam 15'dir.

1.2. Yerleşmelerin Ekonomik Özelliklerine İlişkin Bulgular

İlçede gıda yoksulluğunun varlığını tespit edilmesi amacıyla ikamet edilen yerleşmede yetersiz beslenmeye maruz kalan bireylerin var olup olmadığı sorulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre ilçedeki yerleşmelerin %54'ünde yetersiz beslenmeye maruz kalan bireyler bulunmaktadır.

Ankete katılanların günlük gıda sepetlerindeki temel ürünleri belirlemeye yönelik olarak son bir yılda en fazla tükettikleri ürünleri önemlerine göre sıralamaları istenmiştir. Buna göre tahıl, yerleşmelerin %98'inde en fazla tüketilen ürün olup ilçe halkının temel gıdasını oluşturur. Katılımcıların %95'i en fazla tüketilen ikinci ürünün sebze, üçüncü ürünün ise meyve olduğunu ifade etmiştir (Tablo 5.6). Meyve üretimi, ilçede ticari anlamda yapılmamakla birlikte ilçe halkı için en önemli üçüncü gıda maddesidir. Ankete katılanların %70'i dördüncü öneme sahip olan gıda maddesinin baklagiller, beşinci sırada gelen gıda maddesinin patates-soğan olduğunu, altıncı sırada süt ve yumurta ürünlerinin son sırada ise et ürünlerinin geldiğini ifade etmiştir. Anket sonuçlarına göre ilçede deniz mahsülleri neredeyse hiç tüketilmemektedir.

Tablo 5.6. Yenice İlçesinde En fazla Tüketilen Gıda Maddeleri

		Tahıl	Sebze	Meyve	Baklagiller	Patates- soğan	Et	Deniz mahsulleri	Süt ve Yumurta
1	S	67	-----	-----	1	-----	-----	-----	-----
	%	98,5	-----	-----	1,5	-----	-----	-----	-----
2	S	-----	65	-----	-----	3	-----	-----	-----
	%	-----	95,6	-----	-----	4,4	-----	-----	-----
3	S	-----	-----	52	12	-----	1	-----	3
	%	-----	-----	76,5	17,6	-----	1,5	-----	4,4
4	S	1	3	-----	48	15	-----	-----	1
	%	1,5	4,4	-----	70,6	22,1	-----	-----	1,5
5	S	-----	-----	3	-----	49	2	-----	13
	%	-----	-----	4,4	-----	72,1	2,9	-----	19,1
6	S	-----	-----	1	3	-----	18	1	28
	%	-----	-----	1,5	4,4	-----	26,5	1,5	41,2
7	S	-----	-----	-----	-----	1	5	1	17
	%	-----	-----	-----	-----	1,5	7,4	1,5	25
8	S	-----	-----	-----	-----	-----	-----	3	1
	%	-----	-----	-----	-----	-----	-----	4,4	1,5

İlçe halkının temel gelir kaynaklarını ve önem derecelerini belirlemeye yönelik sorulan soruya ankete katılanların %61'i en önemli geçim kaynağının hayvancılık olduğunu ifade etmiştir (Tablo 5.7). İkinci derece önem arz eden gelir kaynağını ise %29.4 ile tarım oluşturur. İlçede tarım ve hayvancılık olmak üzere iki temel ekonomik faaliyet olduğu görülmüştür.

Tablo 5.7. Yerleşmelerin En Önemli Gelir Kaynakları

	1. Derece Önem		2. Derece Önem		3. Derece Önem		4. Derece Önem	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Ücretli İş	1	1,5	1	1,5	-----		-----	-----
Tarımsal Gelir	24	35,3	20	29,4	2	1,5	-----	-----
Emekli Maaşı	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Devlet Yardımı	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Ticaret	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Hayvancılık	42	61,8	15	22,1			1	1,5
Aile Yardımları	1	1,5	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Diğer	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Yerleşmelerdeki temel ekonomik faaliyetlerini ve bunun ayrıntılarını öğrenmeye yönelik olarak katılımcılardan ikamet ettikleri yerleşmede gerçekleştirilen tarımsal faaliyetleri önem derecesine göre sıralamaları istenmiştir. Buna göre katılımcıların %51'i en önemli tarımsal faaliyetin büyükbaş hayvancılık, %30'u ise sebze üretimi olduğunu belirtmiştir (Tablo 5.8). Ankete katılanların %32.4'ü ikinci derece öneme sahip faaliyetin küçükbaş hayvancılık, %23'ü büyükbaş hayvancılık %22.1'i ise tahıl üretimi olduğu cevabını vermiştir. Birinci derece öneme sahip olan büyükbaş hayvancılık ikinci derece önemli faaliyeti etkilemiştir. Tahıl üretiminin ikinci derece önem sahibi faaliyet içinde yer alması, büyükbaş hayvan yemi olarak kullanılmak üzere yetiştirilmesinden dolayı önemlidir.

Tablo 5.8. Yerleşmelerde Gerçekleştirilen En Önemli Tarımsal Faaliyetler

	1. Derece Önem		2. Derece Önem		3. Derece Önem		4. Derece Önem	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Büyükbaş Hayvancılık	35	51,5	16	23,5	1	1,5	-----	-----
Küçükbaş Hayvancılık	9	13,2	22	32,4	7	10,3	-----	-----
Kümes Hayvancılığı	-----	-----	-----	-----	2	2,9	-----	-----
Arıcılık	-----	-----	-----	-----	-----	-----	1	1,5
Balıkçılık	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Tahıl üretimi	1	1,5	15	22,1	21	30,9	4	5,9
Sebze Üretimi	21	30,9	3	4,4	5	7,4	3	4,4
Meyve Üretimi	1	1,5	1	1,5	-----	-----	-----	-----
Ormancılık	1	1,5	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Son yıllarda gübre fiyatlarındaki artışın kırsal alanlarda tarımsal üretimi ve çiftçiyi olumsuz etkilemesi durumu önemli bir sorundur. Ankete katılanların %44'ü ikamet ettikleri yerleşmede bulunanların yeterli gübre alabildiği ifadesine kesinlikle katılmıyorum, %40'ı ise katılmıyorum cevabı vermiştir. Katılımcıların yalnızca %12'si bulundukları yerleşmedeki bireylerin yeterli gübre satın alabildiklerini ifade etmiştir.

Anket çalışmasına katılanların %82'si Yenice ilçesinin Çanakkale'nin en yoksul ilçesi olduğunu ifade etmiştir.

Ankete katılanların %33'ü ikamet ettiği yerleşmenin ilçenin en yoksul yerleşmesi olduğunu ifade etmiştir. %58'i ise ikamet ettiği yerleşmeden daha yoksul alanlarında bulunduğunu düşünmektedir.

2. Regresyon Analizine İlişkin Bulgular

Yapılan regresyon analizi sonucunda, Tablo 5.9'da gösterilen regresyon denklemi elde edilmiştir.

Tablo 5.9. Regresyon Denklemleri

The regression equation is
 yoksulluk = 0,929 - 0,0579 ilçe_uz - 0,0207 sag_uz + 0,0116 yol_uz
 + 0,0640 ak_uz + 0,0283 ban_uz - 0,00103 ort_yuk - 0,0411 ort_eg
 + 0,000723 nuf_13 - 0,0070 hane_buy - 0,00268 65_ustu_nuf
 - 0,00051 14_alti_nuf - 0,0185 kbd_tar_al + 0,000040 kbd_kuru_tar
 + 0,000105 kbd_sulu_tar - 0,000000 cks_des - 0,0094 kbd_bbass_hayvan
 + 0,155 ek_faal + 0,0471 kbd_tarla_bit - 0,0296 kbd_sebze
 - 0,000196 top_tarla_urun + 0,000089 top_sebze + 0,000598 top_hayvan
 + 0,0482 akk + 0,120 toprak

Bu aşamada ilk olarak varyans analizi tablosu incelenmiştir. Buna göre 0.000 olarak bulunan P değeri 0.05'ten küçük olduğu için bağımsız değişkenlerden en az bir tanesinin yoksulluk üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olduğu sonucu elde edilmiştir. Başka bir deyişle elde edilen regresyon denklemi yoksulluk oranındaki değişimi tahmin etmede istatistiksel olarak önemli bulunmuştur.

Belirlenen bağımsız değişkenlerin yoksulluktaki değişimi ne derecede etkilediğini bulmak için Tablo 5.10 hazırlanmıştır.

Tablo 5.10'a göre ilçe merkezine uzaklık ($p=0,004$), yerleşmelerin ortalama yükseltisi ($p=0,050$), yerleşmelerin ortalama eğimi ($p=0,013$) ve yerleşmede hakim toprak türü ($p=0,012$) değişkenleri için elde edilen P değeri 0.05'ten küçük olduğundan yerleşmenin ilçeye uzaklığı, ortalama yükseltisi ve ortalama eğimi istatistiksel olarak yoksulluğu önemli ölçüde etkilemektedir sonucu elde edilmiştir. Bu durumda yoksulluğu tahmin etmede bu değişkenlerin bulunduğu bir modelin dikkate alınması gerektiği söylenebilir.

Yapılan analiz sonucunda $R^2=0,688$ olarak bulunmuştur. Bu da bulunan regresyon denkleminde faydalanılarak yapılacak 100 tahminden yaklaşık 68 tanesinde doğru tahmin yapılabileceğini gösterir. Başka bir deyişle kullanılan değişkenler yoksulluktaki değişimin %68.8'ini açıklayabilmektedir.

Tablo 5.10. Regresyon Analizi Sonuçlarına İlişkin Değerler

Predictor	Coef	SE	Coef	P	VIF
Constant	0,9292	0,4617	2,01	0,050	
ilce_uz	-0,05786	0,01906	-3,03	0,004	5,021
sag_uz	-0,02066	0,02376	-0,87	0,389	1,854
yol_uz	0,01158	0,05302	0,22	0,828	1,629
ak_uz	0,06403	0,03847	1,66	0,103	2,744
ban_uz	0,02831	0,01891	1,50	0,142	4,459
ort_yuk	-0,0010300	0,0006734	-1,53	0,050	3,705
ort_eg	-0,04114	0,01583	-2,60	0,013	3,280
nuf_13	0,0007232	0,0006338	1,14	0,260	25,262
hane_buy	-0,00702	0,08212	-0,09	0,932	3,353
65_ustu_nuf	-0,002678	0,003062	-0,87	0,387	7,659
14_alti_nuf	-0,000505	0,002423	-0,21	0,836	21,954
kbd_tar_al	-0,01853	0,02662	-0,70	0,490	14,536
kbd_kuru_tar	0,00004045	0,00009079	0,45	0,658	22,429
kbd_sulu_tar	0,0001052	0,0001123	0,94	0,354	6,743
cks_des	-0,00000002	0,00000090	-0,03	0,979	5,539
kbd_bbass_hayvan	-0,00938	0,03188	-0,29	0,770	6,099
ek_faal	0,1547	0,1255	1,23	0,224	2,177
kbd_tarla_bit	0,04712	0,03143	1,50	0,141	15,536
kbd_sebze	-0,02963	0,09817	-0,30	0,764	3,997
top_tarla_urun	-0,0001958	0,0001447	-1,35	0,183	39,837
top_sebze	0,0000887	0,0002041	0,43	0,666	10,426
top_hayvan	0,0005978	0,0002724	2,19	0,064	10,391
akk	0,04817	0,03812	1,26	0,213	3,455
toprak	0,12045	0,04592	2,62	0,012	2,453

S = 0,350601 R-Sq = 68,8%

ilce_uz= ilçeye olan uzaklık, sag_uz=sağlık merkezine olan uzaklık, yol_uz= asfalt yola uzaklık, ak_uz= akarsuya olan uzaklık, ban_uz= bankaya olan uzaklık, ort_yuk= yerleşmenin ortalama yükseltisi, ort_eg= yerleşmenin ortalama eğimi, nuf_13= 2013 yılı nüfusu, hane_buy= hane büyüklüğü, 65_ustu_nuf= 65 yaş üstü nüfus, 14_alti_nuf= 14 yaş altı nüfus, kbd_kuru_tar_al= kişi başına düşen kuru tarım alanı, kbd_tar_al= kişi başına düşen toplam tarım alanı, kbd_sulu_tarim=kişi başına düşen sulu tarım alanı, cks_des= çks desteği miktarı, kbd_bbass_hayvan= kişi başına düşen büyükbaş hayvan sayısı, ek_faal=temel ekonomik faaliyet, kbd_tarla_bit= kişi başına düşen tarla bitkileri üretim miktarı, kbd_sebze, kişi başına düşen sebze üretim miktarı, top_seb= toplam sebze üretimi

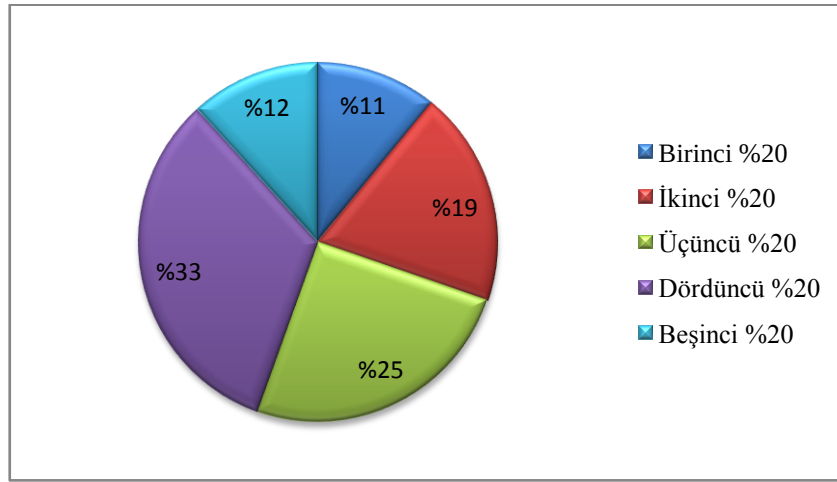
3. Yenice İlçesinde Kırsal Yoksulluğun Mekânsal Dağılışı

İlçenin yoksulluk profilini oluşturmaya yönelik olarak öncelikle her yerleşmede kişi başına düşen ortalama gelir hesaplanmıştır. Kişi başına düşen gelirin hesaplanmasında ilk olarak İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2011 Yenice İlçesi Köy Envanteri kullanılmıştır. İlçede yetiştirilen tüm tarımsal ürünlerden elde edilen net kâr ve hayvancılık gelirleri hesaplanmıştır. Daha sonra Yenice Kaymakamlığı'ndan alınan engelli maaşı, dul maaşı ve yaş aylığı verileri tarımsal ve hayvansal gelirlere eklenmiş, son olarak anket çalışması ile elde edilen emekli sayılarına ilişkin verilerden yararlanılarak emekli maaşları hesaplanmış ve toplam kullanılabilir gelir elde edilmiştir.

Çalışmada hesaplanan kişi başına düşen aylık ortalama gelir küçükten büyüğe doğru sıralanmış ve %20'lik gelir grupları oluşturulmuştur (Şekil 5.3).

En düşük gelir grubu olan birinci %20'lik dilimin toplam gelirden aldığı pay %11'dir. En yüksek grup olan beşinci %20'lik gelir diliminin ise toplam gelirden aldığı pay %12'dir. Yerleşmelerin gelirden aldığı paya bakıldığında en yüksek yüzdeyi ikinci, üçüncü ve dördüncü dilim oluşturur. En büyük gelir grubunu dördüncü %20'lik dilim oluşturmaktadır. Yoksul ve yoksulluk sınırındaki grubu ifade eden birinci ve ikinci dilimin toplam gelirden aldığı pay %33 iken, en yüksek gelir grubu olan dördüncü ve beşinci dilimin toplam gelirdeki payı ise %58'dir. Birinci grupta 18, ikinci grupta 11, üçüncü grupta 13, dördüncü grupta 25 ve beşinci grupta 6 yerleşme bulunmaktadır.

Şekil 5.3. Gelir Seviyesine Göre Gruplandırılmış Yerleşmelerin Toplam Gelirden Aldıkları Pay

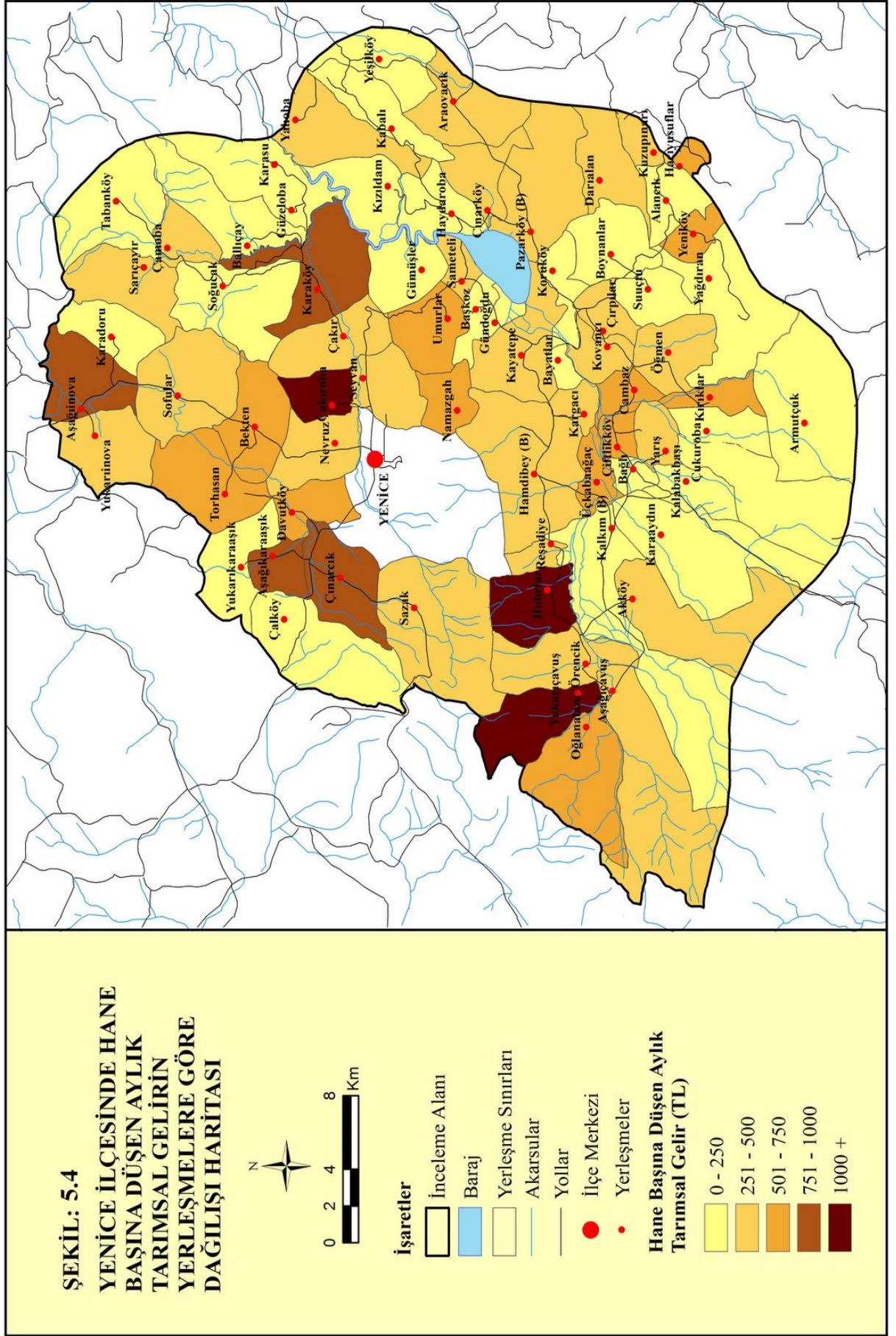
0 ile 1 arasında değer alan Gini katsayısının 0.20'nin altında olması düşük eşitsizliği, 0.20-0.50 arasında olması orta düzeyde eşitsizliği, 0.50'nin üstünde olması ise yüksek eşitsizliği ifade eder. İlçede gelir grupları dikkate alınmadığında gelir eşitsizliği 0.22 olarak bulunmuştur. Buna göre ilçe gelir dağılımında orta düzeyde eşitsizlik söz konusudur. Gelir grupları kendi içinde değerlendirildiğinde ise ciddi bir eşitsizlik bulunmamaktadır. Birinci ve ikinci gelir grupları için kendi içindeki eşitsizlik oranı 0.02, üçüncü, dördüncü ve beşinci gruplarda ise 0.05 olarak bulunmuştur.

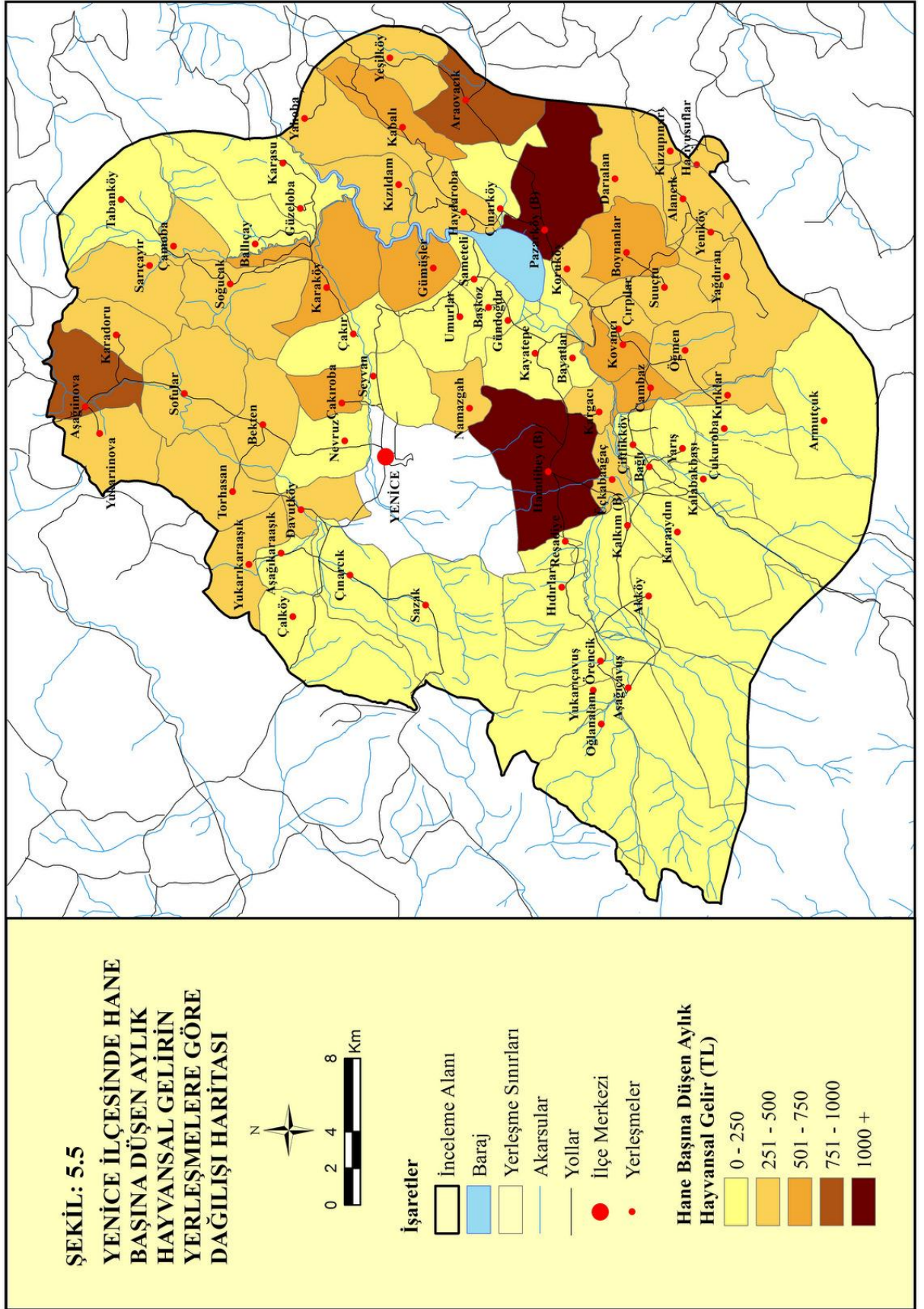
İlçe nüfusunun %79'unu yoksulveya yoksulluk riski taşıyan grubun oluşturduğu belirlenmiştir. İlçede 20.436 kişi yoksulluk sorunu ile mücadele etmektedir. Refah seviyesi ülke standartlarında olan yerleşme sayısı 14'tür. Bu grup ise ilçe nüfusunun yalnızca %21'ini oluşturur. Kişi başına düşen kullanılabilir gelirin belirlenmesinde ilk olarak tarımsal ve hayvansal gelir hesaplanmıştır. Gelir grupları %20'lik dilimler halinde beş gruba ayrılmıştır. Birinci geliri grubu en düşük, beşinci gelir grubu ise en yüksek gelir

seviyesini ifade etmektedir. Ancak tarımsal ve hayvansal gelirin hesaplanmasında bazı zorluklar yaşanmıştır. Gelir, yerleşmedeki toplam üretim, üretimden elde edilen verim ve üretim maliyeti değerlendirilip, elde edilen miktarın yerleşmenin toplam nüfusuna oranlanmasıyla belirlenmiştir. Ancak özellikle ilçe merkezi çevresindeki köylerde oturanların bir bölümü ilçe merkezine göç ederek yaşamalarına karşın köylerinde tarımsal üretim aktivitelerine devam etmektedir. Bu nedenle bazı köylerde kişi başına düşen gelir, gerçeği tam olarak yansıtmayabilmektedir. İlçe merkezinin batısında bulunan Namazgah köyünde tarımsal ve hayvansal gelirin hesaplanmasında bu şekilde bir sorunla karşılaşmıştır. Köyde nüfus oldukça az, hayat standartları oldukça düşük olmasına rağmen tarımsal gelir oldukça yüksek bulunmuştur.

İlçede kişi başına düşen tarımsal gelirin dağılışına bakıldığında özellikle ilçe merkezinin kuzeybatısındaki alanda en yüksek olduğu görülür (Şekil 5.4). Bu alanda toprak yapısı ve arazi kullanım kabiliyeti sınıflarının diğer yerleşmelere göre farklı olduğu görülür. İlçenin büyük bölümünde hakim toprak tipi kireçsiz kahverengi orman toprakları iken bu alanda kahverengi orman topraklarının daha fazla yayılımı gösterir. Ayrıca ilçenin büyük bölümü VII. sınıf arazilere sahipken, bu alanda III., VI., ve Yenice-Gönen fay zonunun uzantıları olan alanlarda I. sınıf araziler görülür. Bu arazilerde birim alandan elde edilen tarım ürünü miktarı daha fazla olduğundan, bu kesimlerde arazileri bulunan köylerin gelir düzeyi görece daha yüksektir. Kişi başına düşen tarımsal gelirin en fazla olduğu yerleşmeler, Yeniköy, Çakıroba, Aşağıınova, Yukarıkaraaşık, Torhasan, Davutköy, Aşağıkaraaşık, Çınarcık, Yukarıcavuş ve Oğlanalanı'dır.

İlçede kişi başına düşen hayvansal gelirin ise ilçenin özellikle doğusu ve kuzeyinde daha fazla olduğu görülür (Şekil 5.5). Bu alanlar tahıl üretiminin en fazla olduğu bölgedir. Büyük bölümü VII. sınıf arazi olup hakim toprak türü kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır. İlçede hayvancılık gelirlerinin en fazla olduğu yerleşmeler Araovacık, Aşağıınova, Namazgah ve Cambaz'dır. Tarımsal gelirin hesaplanmasında Namazgah köyünde yaşanan problem burada da geçerli olmuştur. Bu alanların dışında Çakıroba, Sarıçayır, Gümüşler, Yalıoba, Kovancılar, Çırpılar ve Boynanlar hayvansal gelirin yüksek olduğu diğer yerleşmelerdir.

2.1. Yerleşmelerin Fiziki Coğrafya Özelliklerine Göre Kırsal Yoksulluğun Mekânsal Dağılışı

Yükselti, sıcaklık ortalamaları üzerinde etkisini göstererek tarımsal faaliyetleri ve tarımsal ürün çeşitliliğini kısıtlayıcı bir rol oynamaktadır. Niteki inceleme alanında yükseltinin az olduğu kesimler birçok tarımsal ürünün yetişmesine imkan sağladığı gibi, bu sahalarda daha fazla olan ürünlerin yetiştirilmesi tercih edilebilmektedir. İlçede tüm yerleşmelerin ortalama yükselteri dikkata alınarak yükselti kriteri 385 m olarak belirlenmiştir. Yenice ilçesinde yükseltisi fazla olan yerleşmeler, yoksul yerleşmelerin %85'ini oluşturmaktadır. Buna göre yoksulluk ile ortalama yükselti arasında önemli bir doğrusal ilişki olduğu, yükseltinin artması ile yoksulluğunda arttığı söylenebilir.

Fiziki unsurlar yoksulluk üzerindeki en belirgin değişkenler olarak dikkat çeker. Yerleşmelerin yükselti özelliklerinde olduğu gibi eğim özelliklerinde de yoksulluk açısından belirgin bir farklılaşma söz konusudur. Yoksul yerleşmelerin %95'ini eğimin fazla olduğu alanlar oluşturur. Buna göre eğim faktörü yoksulluk üzerindeki en belirgin unsurlardan biridir.

Yoksul yerleşmelerin %80'inde hakim toprak tipi kireçsiz kahverengi ormanı toprakları, %15'i kahverengi orman toprakları, %5'inde ise kırmızı akdeniz topraklarıdır.

Yoksul yerleşmelerin %77'si VII. sınıf araziler üzerinde kurulmuştur. Yoksulluk riski taşıyan alanları ise %40'ı VI. sınıf, %20'si, IV. sınıf, %15'i VII. sınıf arazilerden oluşmaktadır.

2.2. Yerleşmelerin Beşeri Coğrafya Özelliklerine Göre Kırsal Yoksulluğun Mekânsal Dağılışı

İlçede temel ekonomik faaliyet büyük ölçüde tarım ve hayvancılıktır. Tarımsal üretimde kapa biber üretimi öne çıkarken, hayvancılık faaliyetinde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği önem taşımaktadır. Hayvancılığın yoğun yapıldığı alanlarda aynı zamandatarla bitkileri üretimi de yaygın olarak gerçekleştirilmektedir. Yoksul köylerin %64'ünün temel ekonomik faaliyetini hayvancılık, %35'inin ise tarım oluşturmaktadır.

Hane başına düşen büyükbaş hayvan sayısı ve yoksulluk ilişkisine bakıldığında, ortalamanın üzerinde değerlere sahip alanların yoksul yerleşmelerin %62'sini oluşturduğugörülmektedir. Dolayısıyla tnel ekonomik faaliyetin tarım olduğu ve hayvan

sayısının nispeten az olduğu yerleşmelerde yoksulluk oranının daha düşük olduğu söylenebilir. Temel ekonomik faaliyetleri hayvancılık olan yerleşmelerin yoksul nüfusun görece büyük bölümünü oluşturması ile hayvan sayısı fazla olan yerleşmelerin yoksulluk oranlarının yüksek oluşu birbirini desteklemektedir. Her ne kadar ilçenin morfolojik özellikleri hayvancılık için daha uygun görünüyorsa da hayvancılığın yapıldığı alanların görece yoksul oluşu ilçeye uygulanacak kalkınma politikalarında değerlendirilmesi gereken önemli bir husustur.

Yoksul yerleşmelerin %49'unda kişi başına düşen tarım alanı ortalamasının altında, %51'inde ise ortalama değerin üzerindedir. Kişi başına düşen tarım alanının büyüklüğü ilçede yoksulluk üzerinde belirleyici olmamıştır. Bu durum ilçede toplam tarım alanlarının özelliği itibarıyla türdeşlik gözlenmesinden kaynaklanmış olabilir. Tarım alanının genişliğinden ziyade niteliğide önemlidir. Nitekim verimli arazilerin yayılımı gösterdiği köylerde yoksulluk oranının daha düşük düzeylerde olduğu gözlenmiştir.

Kişi başına düşen toplam tarım alanı her ne kadar önemli bir gösterge olsa da yoksulluk üzerinde belirgin bir etkisi bulunmamaktadır. Kişi başına düşen toplam sulu tarım alanı için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Sahip olunan sulu tarım alanı ilçe ortalamasının altında olan alanlar yoksul yerleşmelerin %85'ini oluşturmaktadır. İlçenin yoksulluk profili göz önüne alındığında kişi başına düşen sulu tarım alanının en önemli değişkenlerden birisi olduğu ve bu faktörün yoksulluğun dağılımında önemli bir belirleyici olduğu söylenebilir.

İlçedeki yoksul yerleşmelerin %72'sinin aldığı ÇKS desteği ilçe ortalamasının altındadır. Kaynakların dağıtımında büyük yerleşmelerin ihtiyaçlarının daha maliyetli ve daha fazla olduğu bilinmektedir. Ancak bu durum daha çok idari anlamdan nispeten büyük yerleşmeler için geçerli bir anlayış olmakla birlikte, ülkenin en küçük idari birimleri olan köylerde dahi kaynak dağıtımının bu kadar farklı olması, ilçede kalkınmanın çekirdekten başlaması açısından doğru bir yol değildir. Ayrıca köylerde üretimi arttırmaya yönelik kaynakların yoksul olmayan yerleşmelere daha fazla aktarımı ilçedeki eşitsizliği arttırabileceğinden endişe vericidir.

Anketlerden elde edilen sonuçlara göre yoksul yerleşmelerin %51'inde mevcut su kaynağının yetersiz olduğu düşünülmektedir. Özellikle kurak dönemlerde bölgedeki su varlığının gerek tarımsal gerekse hayvansal üretim için yeterli olmadığını ifade edilmektedir.

Yoksul yerleşmelerin ekonomik yaşamlarına en fazla zarar veren unsurlar tarımsal üretimle ilgili olanlar olarak belirlenmiştir. Yoksul yerleşmelerdeki anket sonuçları, hane içi geçim kaynaklarını en fazla tehdit eden unsurun %32'lik oranla gübre fiyatlarındaki artış, %21 ile sulama sorunları, %19 ile kuraklık, %15 ile toprakla ilgili sorunlar olduğu ortaya koymuştur. Diğer sorunlar ise tohum verimsizliği ve bitki hastalıklarıdır.

İlçede 1970'den günümüze nüfusta devamlı bir azalma söz konusudur. Özellikle aktif nüfusun ilçede tutulamamasından dolayı yaşlıların ve çocukların nüfus içindeki payları artmış, bu durum bağımlı nüfus oranını yükseltmiştir. 2013 yılı itibarıyla ilçe nüfusunun %33'ünü bağımlı nüfus oluşturmaktadır. Yoksul yerleşmelerin %79'unu bağımlı nüfusun ortalamanın üzerinde olduğu yerleşmeler oluşturur. Göç, ilçede önüne geçilemeyen bir sorun olmakla birlikte, bağımlı nüfus oranının da giderek yükselmesine yol açarak gelecek süreçte yoksulluğun artmasına neden olabilir.

Yoksul hanelerin %61'inde kullanılan birincil yapı malzemesi kerpiçtir. Bunu sırasıyla tuğla ve taş izlemektedir. Yoksulluk riski taşıyan yerleşmelerde ise ev yapımında kullanılan birincil malzeme tuğla, ikincil malzeme ise kerpiçtir.

Mesafe ekonomik coğrafya çalışmalarının en önemli konularından birini oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik hayatın mekâna göre farklılaşması durumu fırsatlar ve bunlardan yararlanma ile değerlendirilmektedir. İlçede yoksul yerleşmelerin %69'unu ilçe merkezine uzak olan alanlar oluşturmaktadır.

Yoksul yerleşmelerin %72'sini en yakın sağlık merkezine olan uzaklığı ortalamanın üzerinde olanlar oluşturur. Yani yoksul yerleşmelerin büyük bölümü sağlık merkezine uzak alanlarda kurulu olanlardır.

Akarsuya olan uzaklığın yoksulluk üzerinde belirleyici olmadığı görülür. Akarsuya olan uzaklığı ortalamanın altında olan yerleşmelerin beklenenin aksine yoksul yerleşmelerin %56'sını oluşturmaktadır.

Mesafe ile ilgili olarak belirlenmiş değişkenlerden bir diğeri en yakın bankaya olan uzaklıktır. İlçedeki yoksul yerleşmelerin %64'ünün en yakın bankaya olan uzaklığı ortalamanın üzerindedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih boyunca yoksul ve yoksul olmayan yerleşmelerin daima var olduğu ve var olmaya devam edeceği gerçeği kabul edilmiş durumdadır. Bununla birlikte, yoksul alanların neden bu durumda olduğu sorusu da çeşitli araştırmalara konu olmaktadır. Bu çerçevede günümüzde az gelişmiş ve yoksul alanların varlığını sürdürmesindeki temel etkenlerin ortaya konulması, yeni ekonomik coğrafya çalışmalarının da en önemli araştırma konularından birini oluşturur.

Bireylerin ekonomik faaliyetlerinin büyük bölümü coğrafi anlamda belirli alanlarda yoğunlaşmıştır. Buna göre yoksulluk ve az gelişmişlik de mekâna has bir durumdur. Farklı coğrafi özelliklere sahip alanlarda yaşanan, aynı olumsuz durumların, farklı sosyal ve coğrafi nedenlerinin olabileceği fikrinin ihmal edilmesi ise yoksullukla mücadele politikalarının en önemli eksiğidir. Bu durum az gelişmiş alanlarda yerel ölçekli çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Yoksullukla mücadelede hedef nüfusun kesin olarak belirlenmesi, uygulanacak kalkınma planlarında kaynağın ne yönde dağıtılacağı konusunda yol göstericidir. Tüm nüfusu içine alan bir planda kaynağın eşit olarak dağıtılacağı göz önüne alınırsa var olan eşitsizliğin de devam edeceği gayet açıktır. Daha yoksul olan nüfusun belirlenmesi halinde ise yardıma daha çok ihtiyaç duyan kesimin bütçeden yararlanma oranı da artacaktır. Bu nedenle, yoksullukla ilgili yapılacak ayrıntılı çalışmalar yardımıyla yoksulluğun mekânsal dağılışı ve nedenleri ortaya konularak, uygulanması muhtemel bir plan için sağlıklı bir altyapı oluşturulabilir.

Bu çalışmada, Türkiye'nin en gelişmiş bölgesi durumundaki Marmara Bölgesi'nde yer almasına karşın, yaygın bir kırsal yoksulluk sorunun yaşandığı Yenice ilçesindeki yoksulluk profilinin sosyal, ekonomik ve mekânsal unsurları değerlendirilerek çok yönlü incelenmesi ve yoksulluğun mekânsal dağılışında coğrafi unsurların ne derece etkili olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda ilçe nüfusunun %79'unun yoksulluk sorunu ile mücadele ettiği ve en düşük gelir grubunu oluşturan bu nüfusun toplam gelirden aldığı

payın %11 olduğu tespit edilmiştir. İlçede 39 yerleşmenin yoksulluk sınırının altında, 20 yerleşmenin yoksulluk riski taşıdığı ve 14 yerleşmenin yoksul olmadığı belirlenmiştir. Çalışma alanında orta düzey gelir eşitsizliği söz konusudur. Yerleşmelerin büyük bölümünün yoksul veya yoksulluk sınırına çok yakın olmasından dolayı bu beklenen bir durumdur. Ülkenin en gelişmiş coğrafi bölgesinde bile kırsal yoksulluk oranının bu kadar yüksek oluşu, kırsal alanlardaki az gelişmişlik sorununun önemini açıkça göstermektedir.

İlçede yoksulluğun mekânsal dağılışı belirgin bir farklılaşma görülmüştür. Yoksul ve yoksul olmayan yerleşmelerin, çalışmada kullanılan coğrafi değişkenlerin dağılışına paralel bir farklılaşma gösterdiği sonucu elde edilmiştir.

Çalışma alanının fiziki coğrafya özellikleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, birbirleriyle etkileşim içinde olan doğal özellikler, ortaya çıkardığı avantajlar ve dezavantajlar ile bölgedeki beşeri ve ekonomik faaliyetlerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Örneğin, litolojik birimlerin farklı fiziksel ve kimyasal bileşime sahip olmaları morfolojik özellikleri etkilemiştir. Kaz Dağları gibi aşınmaya karşı dirençli metamorfik kayaların bulunduğu yerlerde yüksek rölyef unsurları, buna karşılık Yenice ve Kalkım Depresyonu gibi dirençsiz tortul formasyonların bulunduğu alanlarda alçak rölyef unsurları görülmektedir. Litolojik özellikler doğrudan ve dolaylı olarak ilçede toprak özelliklerini, hidrografi özelliklerini, nüfus dağılışı, yerleşme özelliklerini, ekonomik faaliyetleri ve arazi kullanım özelliklerini etkilemiştir. Bu durumun aynı zamanda çalışma alanında yoksulluğun dağılışı da etkilediği belirlenmiştir.

İlçede en önemli gelir kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bu iki faaliyet büyük ölçüde yerleşmelerin fiziki ortam özelliklerine göre şekillenmektedir. Tarımsal üretimde uygulanan yöntemler ve ürünler itibarıyla çeşitlilik gözlenmemektedir. Sahip olduğu iklim, topografya ve toprak özelliklerinden dolayı inceleme alanının tarımsal üretim potansiyeli düşüktür. Görece alçak, alüvyal sahalarda sebze üretimi, yüksek alanlarda ise tahıl üretimi yoğunluktadır. Büyükbaş hayvancılık yerleşmelerin büyük bölümünde temel geçim kaynağıdır. Bu faaliyet özellikle ilçenin kuzey ve güneyindeki yüksek alanlarda yoğunlaşırken, ilçe merkezi ve Kalkım Beldesi çevresindeki düz alanlarda tarımı destekleyici bir faaliyet olarak sürdürülmektedir.

Ekonomik faaliyetleri en çok etkileyen unsur olması nedeniyle, yoksulluk oranları üzerinde yükseltti, eğitim, iklim özellikleri ve arazi kullanım kabiliyet sınıfları gibi fiziki coğrafya özelliklerinin daha belirleyici olduğu tespit belirlenmiştir.

Yükselti faktörü, bir alanın hem fiziki hem de beşeri özelliklerinin tamamını etkiler. Yenice ilçesinin de topografya özellikleri göz önüne alındığında Kalkım ve Yenice Depresyonu dışında kalan bölgeler dağlık olarak nitelendirilebilir. Bu alanlarda yükselti ile birlikte ortalama eğimin de fazla oluşu beşeri faaliyetleri sınırlandırmıştır. Ayrıca kısa mesafede yükselti ve eğimin belirgin şekilde değişmesi, yerleşmelerin ekonomik profillerinin farklılaşmasına neden olmuştur. İlçenin güney ve kuzeyinde yer alan yerleşmelerde yoksulluğun daha şiddetli yaşandığı tespit edilmiştir. Bu alanlarda ortalama yükselti 500-900 m arasında değişmektedir. Yükselti doğrudan ve dolaylı etkileri ile çalışma alanında yoksulluğun en önemli belirleyicisi durumundadır. Yoksul yerleşmelerin %85'inin ortalama yükseltisinin fazla olması bu sonucu doğrulamaktadır.

İnceleme alanında ortalama eğim %14 olarak hesaplanmıştır. Eğimin fazla olduğu alanlarda tarımsal faaliyetler kısmen zayıflamış durumdadır. Bu alanlar aynı zamanda tarım arazilerinin devamlılığını kaybettiği, toprak erozyonunun şiddetlendiği bölgelerdir. Toprak erozyonu hızının, toprak oluşumundan fazla olması sebebiyle topraklar genellikle sıgırdır. Ekonomik gelişmişliğin görece düşük olduğu bu alanlarda temel ekonomik uğraş hayvancılıktır. Bunun dışında hayvan yemi olarak kullanılmak üzere tahıl üretimi yapılmaktadır. Bu alanlarda yer alan köyler, ilçedeki yoksul yerleşmelerin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Yoksul yerleşmelerin %95'inde de ortalama eğimin fazla olduğu belirlenmiştir. Buna göre ilçede eğimin yoksulluk üzerinde belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnceleme alanında eğimin bir başka etkisi ise suyun çeşitli sebeplerle kayba uğramasına ve özellikle yaz aylarında şiddetli kuraklık yaşanmasına neden olmasıdır. İlçenin iklim özellikleri de su açığının şiddetlenmesine neden olmaktadır. Bu alanlarda topografya özelliklerinin tarımsal faaliyetleri sınırlandırmasının yanı sıra su sıkıntısının yaşanması da yoksulluğun şiddetini ve dağılışını etkilemektedir.

Yerleşmelerin yükselti özelliklerinin farklı olması sıcaklık özelliklerinin de farklılaşması sonucunu beraberinde getirmiştir. Özellikle dağlık bölgelerde sıcaklık tarımsal faaliyetlerin sınırını belirlemektedir. İlçede Büyük ve Küçük Agonya ovaları gibi alçak kesimlerde tarımsal üretim yıl boyu devam ederken, yükseltinin arttığı alanlarda bu faaliyetin süresi kısalmaktadır. Görece alçak, ilçe merkezine yakın, sulama ve ulaşım imkânlarının bulunduğu, eğimin az olduğu alanlarda yoksulluk oranlarının daha düşük değerler gösterdiği belirlenmiştir.

İlçenin büyük bölümü arazi kullanım kabiliyet sınıfları bakımından VII. sınıf araziler üzerinde bulunmaktadır. Yoksul olmayan yerleşmeler genellikle Yenice-Gönen fayı üzerindeki I. sınıf araziler ve Kalkım depresyonu ile Gönen Barajı arasındaki II., III. ve IV. sınıf araziler üzerinde bulunmaktadır. Yoksul yerleşmelerin %95'i VII. sınıf araziler üzerinde yer almaktadır. Buna göre arazi kullanım kabiliyetinin ilçede yoksulluğu denetleyen önemli etmenlerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnceleme alanının büyük bölümü kireçsiz kahverengi orman topraklarından oluşmaktadır. Bu toprak türünün yayılış alanının büyük oluşu nedeniyle yoksulluk üzerinde kesin şekilde belirleyici olduğunu söylemek doğru olmaz. Ancak yoksul olmayan yerleşmelerin alüvyal, kolüvyal ve kahverengi orman toprakları üzerinde arazilerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle Kalkım Depresyonunun doğusundaki alüvyal alan üzerinde bulunan yerleşmelerde tarımsal ürün çeşitliliği ve verimliliği daha fazladır. Bu alan aynı zamanda sulama ve ulaşım imkânları açısından ilçenin diğer alanlarına göre daha avantajlı durumdadır. Bu saha üzerindeki yerleşmeler ekonomik gelişmişlik açısından daha iyi durumdadır. Özellikle sebze üretiminden elde edilen tarımsal gelir oranları oldukça yüksektir. İlçede hakim toprak türünün tek başına yoksulluk üzerinde belirleyici olmasa bile dolaylı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Yoksulluğun dağılışında yerleşmelerde hakim ekonomik faaliyet dışında, bu faaliyetlerin kendi içindeki çeşitliliği de belirleyici olmuştur. Genel olarak bakıldığında hayvancılığın yoğun yapıldığı alanlarda yoksulluk oranları diğer alanlara göre daha fazla bulunmuştur. Ancak tarımsal üretim yöntemlerine göre de yoksulluk farklılık göstermektedir. Bununla ilgili en belirgin fark kuru ve sulu tarım yapılan alanlarda gözlenmiştir. Sulamalı tarımın yapıldığı depresyon alanlarında ürün çeşitliliği daha fazladır. Bu alanlarda daha çok sebze ürünleri yetiştirilmekte ve birim alandan daha yüksek verim alınmaktadır. Dolayısıyla elde edilen kâr da yüksek olmaktadır. Bu nedenle sulamalı tarımın yapıldığı alanlarda yoksulluğun daha az yaşandığı sonucu elde edilmiştir.

İlçede yoksulluk üzerinde belirleyici olan unsurlardan bir diğeri mesafedir. İlçe merkezine uzak olan alanlarda yoksulluk oranlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir. İlçe merkezine yakın yerleşmelerde yaşayan kesimin dönemlik veya devamlı alternatif iş imkânlarının ve yetiştirilen ürünlerin bir bölümünün ilçe merkezinde pazarlanması olanağının daha fazla olması bu durumun nedenleri arasında görülebilir. Ayrıca bu

alanlarda doğal özelliklerin ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi için daha uygun olması nedeniyle yoksulluk oranları bu yerleşmelerde daha düşüktür.

İnceleme alanındaki yoksul nüfusun en önemli problemlerinden biri özellikle yaz aylarında yaşanan su sıkıntısıdır. Kurak dönemlerde hem tarımsal ve hayvansal ihtiyaca hem de kişilerin kendi yaşantılarında kullanmaya yönelik suya erişimde zorluk yaşadığı belirlenmiştir. Bu durum tarımsal üretimde verimin düşmesine neden olmaktadır. Kırsal yerleşmelerin büyük çoğunluğunda olduğu gibi çalışma alanında da alt yapı özelliklerinde de ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Yoksul yerleşmelerin büyük bölümünde kanalizasyon sistemi bulunmamaktadır. Yerleşmelerin parçalı ve dağınık oluşu hizmet ve altyapı masraflarını arttırdığından özellikle ilçe merkezine uzak alalarda alt yapı sistemi zayıflamaktadır. Yaz mevsiminde yaşanan su sorunu, alt yapı yetersizlikleri ile birlikte ele alındığında kırsal nüfusun hijyen şartlarında da ciddi olumsuzlukların olduğu tespit edilmiştir.

Tarımsal üretimde yüksek girdi masraflarının yoksul nüfusun ekonomisini olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Ürün ekim döneminde çiftçi, masraflarını kredi kullanarak karşılamakta, elde edilen verimin düşük olması ise çiftçiye borçlu duruma sokmaktadır.

Çalışma alanının bulunduğu alandaki coğrafi özellikler ekonomik faaliyetlerdeki çeşitliliği sınırlandırmış durumdadır. Bu durum ilçede işsizliğin önemli bir sorun olmasına yol açarak yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir diğer ifadeyle, ilçede işsizlik yoksulluğun bir sonucu değil bir nedeni durumdadır. Kısıtlı iş imkanlarının bulunması kırsal alanlardaki genç nüfusun göç etmesine ve sosyal sermayenin azalmasına neden olmaktadır.

Kırsal nüfusun sosyolojik anlamdaki en önemli sorunu ise kendi başlarına bırakılmalarıdır. Öyle ki çalışma alanında yoksul nüfusun %59'u kendini yoksul dahi hissetmemektedir. Bu nedenle kırsal yerleşmelerde unutulmuş olan, değişme ve kalkınma arzusunun yeniden canlandırılarak, kalkınmanın nüfusun kendi dinamiklerinden doğması sağlanmalıdır.

Sahanın coğrafi özellikleri bütün olarak değerlendirildiğinde büyükbaş hayvancılığın alan için uygun bir alternatif olduğu görülmektedir. Ancak sürdürülen hayvancılık faaliyetlerinin bilinçsiz ve genellikle ekstansif tarzda sürdürülmesi, elde edilen verimin düşük olmasına yol açmaktadır. Büyükbaş hayvancılık faaliyeti eski yöntemlerle sürdürülüyor olmasına rağmen, Yenice ilçesi ortalama değerler bakımından Çanakkale

ilindeki en yüksek verimin sağlandığı iki ilçeden biridir. Bu durum hayvancılıktan elde edilebilecek potansiyel verimin daha yüksek olduğunu ve gerekli desteklerin sağlanması halinde hayvancılığın önemli bir gelir kaynağı olabileceğini göstermektedir.

Çalışma alanında tarımsal üretim açısından dezavantajlı olan alanlarda hayvancılığın geliştirilmesi kırsal nüfus için önemli bir istihdam kaynağı olabilir. Ayrıca bu durum elde edilecek hayvansal ürünlerin işlenmesine yönelik işletmeler kurulmasını sağlayarak hayvancılığın yanında alternatif istihdam kaynağı yaratabilir.

Bu çalışmada Yenice ilçesinin genel özellikleri ortaya konmuş ve yoksulluk profili coğrafi unsurlar dikkate alınarak belirlenmiştir. Yapılan analizler ile ilçede geri kalmışlığın nedenleri ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak, çalışma alanında yoksullukla mücadelede temel ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi gerekliliği ortadadır. İlçede üretilen tarımsal ve hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi, depolanması ve pazarlanmasına yönelik kırsal endüstrinin geliştirilmesi, ilçenin gelecekteki yoksulluk profilini değiştirebilecek bir alternatif olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Anriquez Gustavo; Kostas Stomoulis, "Rural Development and Poverty Reduction: Is Agriculture Still the Key?" *Journal of Agriculture and Development Economics*, Vol.4, pp.5-46, 2007.
- Aran, Meltem; Sırma Demir; Özlem Sarıca; Hakan Yazıcı, Türkiye'de Yoksulluk ve Eşitsizlikteki Değişimler (2003-2006), T.C. Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı, Çalışma Raporu Sayı:1, Ankara, 2010.
- Atalay, İbrahim, *Toprak Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, No:8, İzmir, 1982.
- Atalay, İbrahim, *Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası*, Meta Basım ve Matbaacılık Hizmetleri, 2006.
- Ayhan, K. Çiğdem; Tülay Cengiz; Ferah Özkök, Hasan Tatlı, Kırsal Turizm Faaliyetlerine Yönelik Alan Kullanım Uygunluklarının Saptanması; Yenice (Çanakkale) Örneği, Proje No: 109Y334, 2012, Çanakkale.
- Baker, Judy L.; Margaret E. Grosh, "Poverty Reduction Through Geographic Targetting: How Well Does It Work?", *World Development*, Vol. 22, No. 7, pp. 983-995.
- Bigman David; Hippolyte Fofack, *Geographical Targetting for Poverty Alleviation: Methodology and Applications*, The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, Washington D.C., 2000.
- Bilgin, Turgut, *Biga Yarımadasının Güneybatı Kısımının Jeomorfolojisi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:55, İstanbul, 1969.
- Blackwood Dana; Robert Lynch, "The Measurement of Inequality and Poverty: A Policy Makers' Guide to the Literature", *World Development*, Vol.22, p.567-68, 1994.
- Bollman, Ray, "Information for policy Makers: The use of Territorial Indicators", Statistics Canada. Powerpoint Presentation to the OECD High Level Meeting on Innovation and Effectiveness in Territorial Development Policy, Martigny, Switzerland, 2003.
- Bryden, John, Section 3: Rural Development In Landsis Proposal on Agri-Environmental Indicators PAIS, Luxembourg, 2001.
- Council of the European Community, *Concerning a Programme Pilot Schemes and Studies to Combat Poverty*, 74/458/EEC, 1975.
- Council of the European Community, On Specific Community Action to Combat, *Fighting Poverty*, 1994.
- Crump Jeff, "Teaching the Political Geography of Poverty" *Journal of Geography*, Vol.96, p. 98-104, 1997.
- Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Yenice İlçesi Köy Envanteri, 2011
- De Schutter, Olivier, Dünyanın Durumu 2011: Gezegeni Belirleyen İnovasyonlar, Worldwatch Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.
- Deaton, Angus, *The Analysis of Household Surveys: A Microeconomic Approach to Development Policy*, John Hopkins Press for World Bank, Baltimore, 1997.

- Dincer Bülent; Metin Özarslan, *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, DPT, Ankara, 2004.
- DMİ, Çanakkale-Çan Meteoroloji İstasyonu İklim Verileri, Devlet Meteoroloji İşleri, Ankara, 2013.
- Dixon, John; Aidan Gulliver; David Gibbon, *Farming Systems and Poverty: Improving Farmers' Livelihoods in a Changing World*, FAO; World Bank, Rome; Washington D.C. 2001.
- DPT, *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu*, Ankara, 2010.
- Du Plessis, Valerie; Roland Beshiri; Ray Bollman; Heather Clemenson, "Definitions of Rural", *Agriculture and Rural Working Paper Series*, No. 61, Statistics Canada, Agriculture Division, Ottawa, 2002.
- Duncan, Cynthia, *Worlds Apart: Why Poverty Persists in Rural America*, Yale University Press, New Heaven, 1999.
- El Sherbini, Abdel-Aziz, "Alleviating Rural Poverty in Sub-Saharan Africa", *Food Policy*, Vol.11, p. 98-104, 1986.
- Erol, Oğuz, "Çanakkale Yöresinin Güney Kesiminin Jeomorfolojisi", 37. Türkiye Jeoloji Bilimsel ve Teknik Kurultayı Bildiri Özetleri, s. 153, Ankara, 1981.
- EUROSTAT, "Manual of the Total Income of Agricultural Households (Rev. 1)". Theme 5, Series E, Eurostat, Luxembourg, ISBN 92-827-5227-5, 1996.
- Fafchamps Marcel; Bart Minten, "Relationships and Traders in Madagascar" MSSD Discussion Paper, No. 24, International Food Policy Research Insitute, Washington D.C., 1998.
- Farr, William, "The Influence of Scarcities and of the High Prices of Wheat on the Mortality of the People of England", *Journal of the Royal Statistical Society*", Vol.IX,, p.158,1846.
- Fedderke, Johannes; Peter Perkins; John Luiz, "Infrastructural Investment in Long-Run Economic rowth: South Africa 1875-2001", *World Development*, Vol.34, p. 1037-1059, 2006.
- Field Frank, *The Minimum Wage*, Policy Studies Insitute, London, 1983.
- Fitchen, Janet, "Spatial Redistribution of Poverty Through Migration of Poor People to Depressed Rural Communities", *Rural Sociology*, Vol.60, p. 181-201, 1995.
- Fujii, Tomoki, "How Well Can We Target Aid with Rapidly Collected Data? Empirical Results for Poverty Mapping from Cambodia" *World Development*, Vol. 36, No. 10, pp. 1830-1842, 2008.
- Fujita, Masahisa; Tomoya Mori, "Structural Stability and Evolution of Urban Systems" *Regional Science and Urban Economics*, Vol. 27, p. 399-442, 1996.
- Geray, Cevat, *Dünden Bugüne Kırsal Gelişme Politikaları*, Phoneix Yayınevi, ISBN: 978 605 5738 85 3, Ankara, 2011.
- Gibson John, "A Poverty Profile of Cambodia" Report to the World Bank and The Ministry of Planning, Phnom Penh, 1999.

- Glewwe Paul; Gillette Hall, *Who is Most Vulnerable to Macroeconomic Shocks? Hypotheses Test Using Panel Data from Peru*, Living Standards Measurement Survey Study Working Paper, No. 117, World Bank, Washington D.C., 1995.
- Gordon, David, Indicators of Poverty and Hunger, Expert Group Meeting on Youth Development Indicators, United Nations Headquarters, New York, 2005.
- Gürses, Didem, “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt. 17, Sayı. 1, s.39-74, 2007.
- Harita Genel Komutanlığı, 1/25.000 Ölçekli Topografya Haritaları.
- Haughton, Jonathan; Shahidur Khandker, *Handbook on Poverty and Inequality*, The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, Washington D.C., 2009.
- Hazlitt Henry, *The Conquest of Poverty*, The Foundation for Economic Education, New York, 1996.
- Henninger Norbert, *Mapping and Geographic Analysis of Human Welfare and Poverty*, Review and Assesment, World Resources Institute, Washington D.C., 1998.
- Henninger, Norbert;Mathilde Snel, *Where are the Poor? Experiences with the Development and use of Poverty Maps*, World Resources Institute, Washington D.C., Arendal, 2002.
- Hentschel Jesko; Jean Olson Lanjouw; Peter Lanjouw; Javier Poggi, *Combining Census and SurveyData to Study Spatial Dimensions of Poverty: A Case Study ofEcuador*, Preliminary Draft, Workshop on Geographical Targeting for Poverty Reduction and Rural Development, The World Bank, Washington D.C., 1997.
- Hicks, R. John, *Value and Capital: An Inquiry into Some Fundamental Principles of Economic Theory 2nd Edition*, Clarendon Press, Oxfors, 1946.
- Hill, Berkeley, *Income Statistics for the Agricultural Household Sector*, European Commission, Eurostat International Seminar, Luxembourg, 1996.
- Hill, Berkeley, *Farm Incomes, Wealth and Agricultural Policy, 3rd Edition*, Ashgate, ISBN 0-7546-1132-9. pp. 375, 2000.
- Hulme, David; Kate Bird; Karen Moore; Andrew Shepherd, *Chronic Poverty and Remote Rural Areas*, CPRC Working Paper No 13, Manchester, United Kingdom, 2001.
- Hyman, Glenn; Carlos Larrea; Andrew Farrow, “Methods, Results and Policy Implications of Poverty and Food Security Mapping Assessments”, *Food Policy*, Vol. 30, pp. 453-460, 2005.
- Işık, Oğuz; M. Melih Pınarcıoğlu, *Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği*, ISBN: 9789754709018, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- Jalan Jyotsna; Martin Ravallion, “Spatial Poverty Traps?”, Policy Research Working Paper 1862, The World Bank, Development Research Group, Washington D.C.,1997.
- Jazairy Idriss; Mohiuddin Alamgir; Theresa Panuccio, *The State of World Rural Poverty: An Inquiry Into Its Causes and Consequences*, Intermediate Technology Publications, London, 1992.

- Karataşoğlu, Soner, "Yoksulluk ve Dezavantajlı Gruplar Haritası Projesi (YDG-HP), Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler, SYDGM Yayınları, s.87, İstanbul, 2011.
- Kılıç, Orhan, "Osmanlı Devleti'nde Meydana Gelen Kıtılıklar", *Türkler*, Cilt 10, s. 718-730, Ankara, 2002
- Koç, Telat, *Kuzeybatı Anadolu'da İklim ve Ortam: Sinoptik, İstatistik ve Uygulama Boyutlarıyla*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2001.
- Koçman, Asaf; Telat Koç; İhsan Sezer; Kirami Ölgün, Kazdağı ve Çevresinin Jeomorfolojisi ve İklim Özellikleri, Proje No: ÇAYDBAG 104Y046, İzmir, 2007.
- Kozel Valerie; Barbara Parker, "Integrated Approaches to Poverty Assessment in India" Integrating Quantitative and Qualitative Research in Development Projects, The World Bank, Washington D.C., 2000.
- Krugman Paul, "Increasing Returns and Economic Geography", *Journal of Political Economy*, Vol. 99, p.183-199, 1991.
- Krugman, Paul, "On the Number and Location of Cities", *European Economic Review*, Vol. 37, p. 293-298, 1993.
- Krugman, Paul, *Development, Geogaphy and Economic Theory*, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, 1995.
- Lazear, Edward; Robert Michael, *Allocation of Income Within the Household*, Chicago University Press, Chicago, 1988.
- Lazear, P. Stephen; Nigel G. O'Leary, "Household Income Plus Household Production: The Distribution of Extended Income in the U.K. ", *Review of Income and Wealth*, 42: pp. 401-419. 1996.
- Levernier, William; Mark Partridge; Dan Rickman, "The Causes of Regional Variations in U.S. Poverty: A Cross-Country Analysis", *Journal of Regional Science*, Vol. 40, p. 473-449, 2000.
- Lichter, Daniel; Denis McLaughlin, "Changing Economic Opportunities, Family Structure and Poverty in Rural Areas", *Rural Sociology*, Vol. 60, p. 688-706, 1995.
- Mater, Barış, *Toprak Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2004.
- Mishra, K. Ashok; Hishow S. El-Osta, Mitchell S. Moreheart; James D. Johnston; Jeffrey W. Hopkins, *Income, Wealth and the Economis Well- Being of Farm Households, Farm Secot Performance and Well-Being Brach*, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture, Agricultural Economic Report No. 812. 2002.
- MTA, 1/500.000 Ölçekli (İstanbul ve İzmir Paftaları) Jeoloji Haritaları.
- Nelson, Margaret; Joan Smith, *Working Hard and Making Do: Surviving in Small Town America*, University of California Press, Berkeley, 1999.
- Nord, Mark, "Does It Costs Less to Live in Rural Areas? Evidence from New Data on Food Security and Hunger" *Rural Sociology* (60), 104-125, 2000.
- Nwanze Okidegbe, *Monitorin Rural Well-Being: A Rural Score Card*, The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, Washington D.C., 2000.

- Oğuz, Cennet, "Türkiye'de Kırsal Alanlarda Tarımda Yoksulluk, Yoksulluğun Nedenleri ve Çözüm Önerileri: Konya İli Örneği", Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler, SYDGM Yayınları, s. 287, İstanbul, 2011.
- OECD, "Chapter 9: Rural Trends and Policy Issues", In Territorial Outlook, Paris, 2001.
- OECD, *The Future of Rural Policy: From Sectoral to Place-Based Policies in Rural Areas*, Paris, 2003.
- Oktik Nurgün, *Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları*, Yakın Kitabevi, İstanbul, 2008.
- Örnek, İbrahim, "Türkiye'de Yoksulluğun Azaltılmasında Kırsal Kalkınma Stratejilerinin Etkinliği", Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler, SYDGM Yayınları, s. 273, İstanbul, 2011.
- Özen, M. Engin, "Yenice-Agonya Evleri Tipolojisi", *Yenice Değerleri Sempozyumu*, s. 221-230, Çanakkale, 2008.
- Özen, M. Engin; Yalçın Özen, "Yenice'de Kappa Biber Üretimi ile İlgili Sosyal Sorunlar, Çözüm Yolları – Fırsatlar", *Çanakkale Tarımı Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 392-395, Çanakkale, 2011.
- Öztürk Şinasi, "Küreselleşme, Yeni Dünya Düzeni, Neo-Liberal Ekonomi Politikaları ve Yoksulluk", IV. Aile Şurası Bildirileri, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004.
- Palmer – Jones, Richard, Kunal Sen, "It's Where You Are That Matters: The Spatial Determinants of Rural Poverty in India", *Agricultural Economics*, Vol. 34, No. 1, pp. 1-4, 2006.
- Parasız, İlker, *Makro Ekonomi ve Politika*, Ezgi Yayınevi, Bursa, 1996.
- Polanyi Karl, *Trade and Markets in the Early Empires*, Regnery Publishing, Washington D.C., 1957.
- Putnam Robert, "Bowling Alone: America's Declining Social Capital", *Journal of Democracy*, Vol.6, p. 65-78, 1995.
- Ravallion Martin, "Issues in Measuring and Modelling Poverty" Policy Research Working Paper 1615, The World Bank, Policy Research Department, Poverty and Human Resources Division, Washington D.C., 1996.
- Ravallion Martin; Quentin Wodon, *Poor Areas or Only Poor People?*, Policy Research Working Paper 1798, The World Bank, Washington D.C., 1997.
- Rowntree Seebohm, *Poverty: A Study of Town Life*, Macmillan, London, 1901.
- Sen, Amartya, "Poverty: An Ordinal Approach to Measurement", *Econometrica*, Vol. 44, No. 2, 1976.
- Sen, Amartya Kumar, *The Standard of Living*, Cambridge University Press, New York, 1987.
- Soykan, Abdullah, "Kalkım (Yenice-Çanakkale) Havzasının Jeomorfolojisi", *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 37, s.107-132, İstanbul, 2001.

- Sugawara, Naotaka, "Fiscal Adjustment in Greece Under The Finacial Rescue Programme: The Distribution Effects on Greek Households", *Applied Economics Letters*, Vol.19, p. 04-10, 2011.
- T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Köy Veritabanı, ÇKS Destekleri, 2013.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Çanakkale Şube Müdürlüğü, Turizm Master Planı 2013-2023, Çanakkale, 2013.
- TÜİK, 1970 Yılı Genel Nüfus Sayımı, Çanakkale İli, Yenice İlçesi, Şehir, Belde ve Köy Nüfusları, 1970.
- TÜİK, 1980 Yılı Genel Nüfus Sayımı Çanakkale İli, Yenice İlçesi, Şehir, Belde ve Köy Nüfusları, 1980.
- TÜİK, 1990 Yılı Genel Nüfus Sayımı Çanakkale İli, Yenice İlçesi, Şehir, Belde ve Köy Nüfusları, 1990.
- TÜİK, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Çanakkale İli, Yenice İlçesi, Şehir, Belde ve Köy Nüfusları, 2000.
- TÜİK, Yoksulluk Çalışması, 2010, Türkiye İstatistik Kurumu, Haber Bülteni, Sayı:8642, 2012.
- TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2012, Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelir, (IBBS, 1. Düzey), 2012.
- TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2012, Gelire Dayalı Yoksulluk Sınırlarına Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı, (Türkiye) 2012.
- TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2012, Gelire Dayalı Yoksulluk Sınırlarına Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı, (Kent) 2012.
- TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2012, Gelire Dayalı Yoksulluk Sınırlarına Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı, (Kır) 2012.
- TÜİK, Yoksulluk Çalışması, 2012, Türkiye İstatistik Kurumu, Haber Bülteni, Sayı: 16023, 2013.
- TÜİK, ADNKS, Çanakkale İli, Yenice İlçesi, Şehir, Belde ve Köy Nüfusları, 2013.
- Türkeş, Murat, "Kaz Dağı Yöresi'nde Orman Yangınlarının Kuraklık İndisi ile Analizi ve İklim Değişimleriyle İlişkisi", Kaz Dağı III. Ulusal Sempozyumu 2012 Bildirileri, Balıkesir, 2012.
- Türkeş, Murat, "Çanakkale Yöresinin Rüzgar Klimatolojisi ve Rüzgar Gücü/ Enerjisi Potansiyeli", GMKA Rüzgar Enerjisi Bilgilendirme Toplantısı, Çanakkale, 2012.
- UN, *System of National Accounts 1993*, Commission of the European Communities, Eurostat, IMF, OECD, UN, World Bank, Luxembourg, New York, Paris, Washington D.C., ISBN 92-1-16352-3, 1993.
- UN, *International Research and Training Institute for the Advancement of Woman*, UN Economic and Social Council, 1996.

- UN, *Handbook on Poverty Statistics: Concepts, Methods and Policy Use*, United Nations Statistics Division, New York, 2005.
- UN, *Rural Households' Livelihood and Wellbeing Handbook: Statistics on Rural Development and Agricultural Household Income*, United Nations Publication, New York, 2007.
- UN, *Statistics on Rural Development and Agricultural Household Income 2nd Edition*, Wye Group, United Nations Statistical Commission, 2011.
- Walford Cornelius, *The Famines of the World: Past and Present*, Journal of the Royal Statistical Society, Vol. 41, p.433, London, 1878.
- Wenk, DeeAnn; Constance Hardesty, "The Effects of Rural to Urban Migration on the Poverty Status of Youth in the 1980's", *Rural Sociology*, Vol. 58, p.76-92, 1993.
- White, Howard; Richard Booth, *Using Development Goals to Design Country Strategies In Targeting Development: Critical Perspectives on the Millennium Development Goals*, Routledge Studies in Development, London and New York, 2003.
- World Bank, Turkey: Rural Finance Study, Volume II: Expanded Report, Washington D.C., 2006.
- World Bank, *World Development Report 2011: Conflict, Security and Development*, The International Bank for Reconstruction and Development, Washington D.C., 2011.
- Worldwatch Enstitüsü, *Gezegeni Besleyen İnovasyonlar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.
- Yakışık, Harun, "*Fakirlikte Savaşta Uzun Dönemli Politikaların Önemi: Düzenleyici Politikalar ve Eğitim Konuları*", Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler, SYDGM Yayınları, s. 25, İstanbul, 2011.
- Yaşar, Ruhat, "*Yoksullukla Mücadelede Yerel Bir Deneyim: Elazığ Yoksulluk Haritası Projesi*", Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, s. 115, İstanbul, 2011.
- Yeldan, Erinc, *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi*, ISBN: 9789754708745, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- Yenice Kaymakamlığı, *Dul Maaşı, Engelli Maaşı ve Yaş Aylığı Verileri*, 2013.
- Yenice İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, *Eğitim ile İlgili Göstergeler*, 2013.
- Yenice İlçe Sağlık Grup Başkanlığı, *Sağlık ile İlgili Göstergeler*, 2013.

EKLER

YENİCE İLÇESİ KIRSAL DEĞERLENDİRME BİLİRKİŞİ/MUHTAR ANKET FORMU

Sayın ilgili,

Yenice ilçesinin köylerinde yoksulluk üzerine bir çalışma yürütmekteyiz. Bu çalışma kapsamında ilçede yoksulluğun sebepleri belirlenerek sorunun çözümü konusunda öneriler geliştirilecektir. Bu nedenle araştırma kapsamında size yönelteceğimiz aşağıdaki soruları titizlikle yanıtlamanız, doğru sonuçlara ulaşmamıza yardımcı olacaktır. Ayrıca konu ile ilgili görüşlerinizi bildirmenizi bekliyoruz. Katkınız ve ilginiz için teşekkür ederiz.

Öznur AKGİŞ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

İletişim: - E-mail: oznrakgis@gmail.com

1) Doğum yeriniz:.....

2) İkamet ettiğiniz yerleşme:

3) Muhtarlık haricindeki mesleğiniz:.....

4) Eğitim durumunuz:

☐ Okuryazar değil

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

☐ Üniversite

☐ Diğer.....

5) Köyünüzde son 12 ayda yetersiz beslenmeye maruz kalan var mıdır?

☐ Evet

☐ Hayır

6) Yanıtınız "Evet" ise yetersiz beslenmeye maruz kaldığını düşündüğünüz kişi sayısı kaçtır?

0-14 yaş arası:.....

15-29 yaş arası:.....

30-59 yaş arası:.....

60 yaş ve üzeri:.....

7) Son bir yılda köy halkının beslendiği gıda maddelerini önemlerine göre 1'den başlayarak sıralayınız

☐ Tahıl

☐ Sebze

☐ Meyve

☐ Baklagiller

☐ Patates - Soğan

☐ Et

☐ Deniz Mahsulleri

☐ Süt Ürünleri ve

Yumurta

8) Köyünüzdeki kullanım suyunun türü nedir?

☐ Sondaj - Kuyu Suyu

☐ Irmak, Çay, Dere Suyu

☐ Baraj Suyu

☐ Belediye Şebekesi

☐ Göl ve Gölet Suyu

☐ Kaynak Suyu

☐ Sulama Kanalı

9) Köyünüzde sağlık hizmetlerinin verildiği bir merkez var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

10) Yanıtınız "evet" ise bu sağlık merkezinde kaç personel mevcuttur?

Doktor () Hemşire/ebe()Diğer ()

11) Köyünüzde bir sağlık merkezi yok ise en yakın sağlık merkezi ne kadar uzaklıktadır?

Mesafe (km):.....

12) Köyünüzde kanalizasyon sistemi mevcut mudur?

☐ Evet ☐ Hayır

13) Çöplerin bertarafında kullanılan yöntemler hangileridir işaretleyiniz

☐ Evlere yakın alanlarda bertaraf edilir ☐ Yakarak bertaraf edilir
☐ Evlere uzak alanlarda bertaraf edilir ☐ Düzenli olarak toplanır

14) Evlerin inşasında kullanılan yapı malzemeleri önem sırasına göre 1'den 5'e kadar numaralandırınız.

☐ Taş ☐ Kerpiç ☐ Tuğla ☐ Ahşap ☐ Metal Kaplama

15) Çatı yapımında kullanılan malzemeleri önem sırasına göre 1'den 5'e kadar numaralandırınız.

☐ Taş ☐ Kiremit ☐ Sentetik çatı malzemesi
☐ Ahşap ☐ Metal Kaplama

16) Evlerin ısıtılmasında kullanılan enerji kaynaklarını önem sırasına göre 1'den 5'e kadar numaralandırınız.

☐ Elektrik ☐ Kömür ☐ Odun
☐ Tüpgaz ☐ Diğer (belirtiniz)

17) Köyde 5-14 yaş grubu içinde yer alan toplam öğrenci sayısı kaçtır?

.....

18) Köyde 5-14 yaş grubundaki çocukların eğitimi için okul bulunmakta mıdır?

☐ Evet ☐ Hayır

19) Yanıtınız "Evet" ise;

Okul Sayısı:.....

Sınıf Sayısı:.....

Toplam öğretmen sayısı:.....

20) Ekonomik yetersizlikler nedeniyle okula devam edemeyen muhtemel öğrenci sayısı kaçtır?

Öğrenci sayısı:.....

21) Köyünüzde geçimini sağlayabilecek yeterli tarım arazisine sahip olmayan kaç hane vardır?

.....

22) Yeterli tarım arazi olmayan haneler geçimlerini ne şekilde sağlamaktadır?

.....

23) Köyünüzde herhangi bir kurumdan emekli olarak emekli maaşı alanların sayısı kaçtır?

.....

24) Tarımsal faaliyetler dışında köy halkının gelir elde etmek amacıyla yürüttüğü faaliyetleri belirtiniz.

Çalışma alanı	Çalışan sayısı	Çalıştığı gün sayısı	Aylık ortalama gelir
Tarım işçisi			
Sanayi sektörü			
Hizmet sektörü			
Ormancılık			
Diğer (belirtiniz)			

25) Köyünüzde sosyal yardım uygulamalarından faydalanan kişilerin sayısını belirtiniz?

Kızılay () Vakıflar Gen. Müd. () Fakir Fukara fonu () Afet yardım fonu()

Yeşil kart() Yaşlılık aylığı() Diğer ()

26) Son bir yıl içinde yaşanmış olup, tarım ürünleri ve hayvanlara fazla zarar vererek ekonomik kayba neden olan 5 olayı önem sırasına göre 1'den 5'e kadar numaralandırınız.

☐ Toprakla ilgili sorunlar	☐ Yüksek sıcaklıklar	☐ Hayvan Hastalıkları
☐ Kuraklık	☐ Dolu ☐ Sulama sorunları	
☐ Böcek istilası	☐ Sel	☐ Gübre fiyatlarındaki artış
☐ Tohum verimsizliği	☐ Deprem	☐ Bitki hastalıkları
☐ Yangın	☐ Fırtına	

27) Hanelerin temel gelir kaynaklarını önem sırasına göre 1'den başlayarak numaralandırınız.

☐ Ücretli iş	☐ Tarımsal gelir	☐ Emekli maaşı	☐ Devlet yardımı
☐ Ticaret	☐ Hayvancılık	☐ Aile yardımları	☐ Diğer (Belirtiniz)
...			

28) Köydeki tarımsal faaliyetleri önem sırasına göre 1'den başlayarak numaralandınız.

- ☐ Büyükbaş hayvancılık
 ☐ Küçükbaş hayvancılık
 ☐ Kümes hayvancılığı
☐ Arıcılık
 ☐ Balıkçılık
 ☐ Tahıl üretimi
☐ Sebze üretimi
 ☐ Meyve üretimi
 ☐ Ormancılık

29) Yoksulluğun köyünüzde önemli bir sorun olduğunu düşünüyorsanız bu duruma neden olan faktörleri 1'den başlayarak önem sırasına göre numaralandırınız.

- ☐ İklim ve doğa şartları
 ☐ Eğitimsizlik
 ☐ Bireysel başarısızlıklar
☐ Kötü şans - Kader
 ☐ Devlet politikaları nedeniyle
 ☐ Diğer (belirtiniz)

30) Köyünüzde bulunan ticari işyerlerinin sayısını yazınız.

Bakkal:..... Kahvehane:.....
 Berber:..... Lokanta :.....
 Kasap:..... Diğer(belirtiniz)

Aşağıdaki soruları lütfen tabloya göre yanıtlayınız.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
31) Mevcut su kaynağı son 12 ayda içme, gıda ve temizlenme ihtiyaçlarınızı karşılamada yeterlidir.					
32) Köy halkı suya erişim ücretlerini karşılamaktadır.					
33) Köy halkı sağlık harcamalarını kolaylıkla karşılamaktadır.					
34) En yakın sağlık merkezinde halk sağlığının sağlanmasına yönelik yeterli ekipman bulunmaktadır.					
35) Öğrenciler iyi eğitim almak için gerekli okul gereçlerine sahiptir.					
37) Kurak dönemlerde hayvancılık için kullanıma uygun yeterli su varlığı					

bulunmaktadır?					
38) Son 2 yıl içinde köy halkının büyük bölümü tarım arazileri için yeterli gübre satın alabildi.					
39) İkamet ettiğim köy Yenice'nin en yoksul köylerinden biridir.					
40) Yenice Çanakkale'nin en yoksul ilçesidir.					

41) Köyünüzde yoksulluk olduğunu düşünüyorsanız, bu problemin çözümü için sizce neler yapılabilir: